
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Лілік О.О., Сазонова О.В., Ольховик М.В.,
Городничка Л.В., Грицик Н.В.

КВАЛІФІКАЦІЙНІ РОБОТИ
В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ,
УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

УДК 378.091.27:[811.161.2+821.161.2]
Л 57

Рецензенти:

доцент кафедри історії української літератури, теорії літератури і літературної творчості, заступник директора з навчально-методичної роботи (слов'янський напрям) денної та заочної форм навчання Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка *Янкова Н.І.*;

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов Пенітенціарної Академії України *Биконя О.П.*;

учитель української мови і літератури Спеціалізованої загально-освітньої школи №2 I-III ступенів з поглибленим вивченням іноземних мов Чернігівської міської ради *Никипорець Д.В.*

**Лілік О. О., Сазонова О. В., Ольховик М.В.,
Городничка Л.В., Грицик Н.В.**

Л 57 **Кваліфікаційні роботи в системі професійної підготовки учителів української мови і літератури, учителів англійської мови** : навчально-методичний посібник.
Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2024. 116 с.

УДК 378.091.27:[811.161.2+821.161.2]

У виданні представлено систематизовану інформацію про основні принципи написання кваліфікаційних (магістерських) робіт для здобувачів освіти філологічного факультету. Подано загальні вимоги до етапів виконання дослідження, його структури, обсягу, складових, а також технічні правила оформлення науково-дослідної роботи (цитування, посилання, бібліографічний опис видань, приклади скорочень слів). Зазначено обов'язки наукового керівника. Конкретизовано критерії оцінювання роботи. Подано зразки різноманітних необхідних для захисту документів із поясненням щодо їх виконання, запропоновано моделі реальних уривків із кваліфікаційних робіт. Для здобувачів другого (магістерського) освітнього рівня вищої освіти, спеціальності - 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) 014.01 Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова).

Рекомендовано до вченою радою філологічного факультету
Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка (протокол № 10 від 20 червня 2024 р.)

© Лілік О. О., Сазонова О.В., Ольховик М.В.,
Городничка Л.В., Грицик Н.В. 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ	13
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ ІЗ МЕТОДИК НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ.....	25
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ ІЗ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	41
ВИМОГИ ДО ТЕХНІЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ	47
НАУКОВЕ КЕРІВНИЦТВО	52
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	58
ЛІТЕРАТУРА.....	72
ДОДАТКИ.....	74

ПЕРЕДМОВА

Підвищення якості підготовки магістрів на філологічному факультеті Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, забезпечення безумовної конкурентоспроможності диплома нашого ЗВО вимагає вдосконалення всіх форм освітнього процесу. Важливим напрямом науково-дослідної роботи в межах освітнього процесу для здобувачів другого рівня освіти є написання й захист кваліфікаційних робіт.

З урахуванням загальноприйнятих у системі вищої освіти правил, вимог і норм, що висуваються до написання та оформлення наукових робіт, було впорядковано цей посібник. Указівки до підготовки й захисту кваліфікаційної роботи магістрантів розроблені викладачами філологічного факультету відповідно до вимог Положення про організацію освітнього процесу (від 29 грудня 2021 року), Положення про випускову кваліфікаційну роботу (проект) (від 25 квітня 2018 року) та Положення про академічну доброчесність в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (від 26 грудня 2019 року), з урахуванням Державного освітнього стандарту вищої професійної освіти, Закону України «Про вищу освіту», Національної рамки кваліфікацій.

У виданні узагальнено й систематизовано методичний досвід написання кваліфікаційних робіт, що міститься в різних методичних рекомендаціях і посібниках. Навчально-методичний посібник висвітлює особливості написання випускової кваліфікаційної роботи здобувачами вищої освіти освітньо-професійної програми Середня освіта (Українська мова і література) та освітньо-професійної програми Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова). Мета посібника – повноцінно та кваліфіковано підготувати здобувача освіти до успішного написання та захисту кваліфікаційної роботи.

На думку авторів, методичні вказівки нададуть магістранту можливість правильно та кваліфіковано написати кваліфікаційні роботи з дотриманням усіх стандартів щодо їх оформлення.

У посібнику сформульовано основні вимоги до виконання дослідження, подано опис процесу підготовки й оформлення рукопису кваліфікаційних робіт та рекомендації щодо запобігання помилок, зразки оформлення структурних елементів робіт й списку літератури; окреслена процедура захисту робіт. Підготовка кваліфікаційних робіт – важлива форма самостійної, навчальної та наукової роботи магістрантів.

Згідно із законом «Про вищу освіту», у межах навчання в ЗВО III-IV рівнів акредитації магістрант може здобути початковий рівень вищої освіти, що відповідає ступеню молодшого бакалавра; перший (бакалаврський) рівень; другий (магістерський) рівень. Ці рівні відповідають певним кваліфікаційним рівням Національної рамки кваліфікацій і передбачають здобуття відповідного рівня загальнокультурної і професійно орієнтованої підготовки, окрім того магістранти мають опанувати загальні засади методології наукової та професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності. Для забезпечення реалізації цих завдань магістранти мають успішно виконати відповідну освітню (освітньо-професійну) програму. Складовою програми з підготовки майбутніх учителів-словесників і є виконання кваліфікаційних робіт.

Магістерська робота – це кваліфікаційне самостійно виконане наукове дослідження магістранта, яке здійснюється на завершальному етапі навчання в закладі вищої освіти за програмою підготовки магістра і спрямоване на самостійне розв'язання конкретних науково-дослідницьких завдань. Магістерська робота має комплексний характер, вона відображає рівень теоретичних знань і практичних навичок випускника, його здатність до наукової та педагогічної діяльності. Магістерська робота передбачає систематизацію, закріплення, поглиблення та розширення теоретичних і практичних знань за спеціальністю, вияв навичок застосування цих знань для вирішення конкретних науково-дослідницьких завдань у галузі мовознавства, літературознавства, методик навчання української мови та літератури, англійської мови.

Робота магістра має:

- відповідати сучасному рівню розвитку науки, а її тема – бути актуальною;
- відобразити як загальнонаукові, так і спеціальні методи наукового пізнання, правомірність використання яких всебічно обґрунтовується в кожному конкретному випадку їхнього використання;
- містити принципово новий матеріал з описом нових фактів, явищ і закономірностей;
- узагальнювати раніше відомі положення з інших наукових позицій або в принципово іншому аспекті;
- передбачати елементи наукової полеміки;
- наводити вагомі й переконливі докази на користь обраної концепції, усебічно аналізувати і доказово критикувати протилежні їй погляди.

Цінність кваліфікаційної роботи визначається її науково-дослідним значенням, логічністю, аргументованою базою, чітким і послідовним викладом матеріалу. Велике значення має вміння автора

працювати з науковою літературою, орієнтуватися в розмаїтті думок, виділяти головне, порівнювати й аналізувати різні погляди, висловлювати власні думки з приводу основних наукових проблем.

Основні завдання підготовки та захисту кваліфікаційних робіт:

- систематизація та поглиблення теоретичних знань із відповідних навчальних дисциплін;
- вироблення навичок застосування теоретичних знань у процесі розв'язання конкретних практичних завдань;
- оволодіння первинними навичками методики ведення самостійної наукової дослідницької роботи; пошуку інформації, читання наукової літератури, критичного відбору та аналізу матеріалу із досліджуваної теми, організації дослідження із використанням стандартних методик і процедур;
- розвиток вмінь поєднувати елементи реферативності й творчого пошуку, що одночасно забезпечує об'єктивний аналіз напрацьованого попередниками матеріалу з досліджуваної проблеми і продукує самостійні спостереження й висновки молодого науковця, тобто уміння вести дослідження;
- засвоєння методів грамотного ведення, оформлення та редагування наукового стилю письма, а також виконання практичної аналітичної роботи: тез, статей, планів-конспектів уроків і позакласних заходів;
- підготовка магістранта до здійснення подальшої науково-дослідної діяльності;
- формування компетенцій, пов'язаних із професійною діяльністю.

Кваліфікаційна робота містить наукову інформацію, що найбільш повно розкриває результати пошуку із детальним описом методики дослідження (фактичний матеріал, теорії, методи та методики дослідження). Основою такої роботи має бути матеріал, що містить опис нового фактажу, явищ або закономірностей, а також раніше відомого матеріалу, наукової позиції автора, власного ракурсу дослідження. Така робота має відповідати таким вимогам, як оригінальність та унікальність наукових положень, чітке обґрунтування методології наукового дослідження.

Для виконання кваліфікаційних робіт магістрантам стануть у пригоді компетенції, сформовані в результаті навчання в ЗЗСО і пов'язані з пошуком та обробленням різноманітної інформації, а також набуті в результаті освоєння дисциплін освітньо-професійної підготовки освітнього ступеня «бакалавра»: «Вступ до мовознавства», «Вступ до спеціальності», «Вступ до літературознавства» «Історія української літератури», «Теорія літератури», «Сучасна українська літературна мова», «Методика навчання української літератури», «Методика навчання української мови», «Іноземна мова (англійська)», «Методика навчання англійської мови».

ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ЯКИМИ МАЮТЬ ОВОЛОДІТИ МАГІСТРАНТИ ЗА ПІДСУМКАМИ ВИКОНАННЯ Й ЗАХИСТУ ВИПУСКОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

ОПП СЕРЕДНЯ ОСВІТА (Українська мова і література)

Загальні компетентності

ЗК 3. Здатність виявляти повагу до української національної культури, виражати етнічну культурну ідентичність, приймати багатоманіття й мультикультурність у суспільстві (культурна компетентність).

ЗК 4. Здатність до прийняття рішень, планування діяльності та управління процесом, мотивування людей до досягнення спільної мети (лідерська компетентність).

ЗК 5. Здатність генерувати нові ідеї, виявляти і розв'язувати проблеми, проявляти ініціативність (підприємницька компетентність).

ЗК 8. Здатність аналізувати й синтезувати, критично оцінювати інформацію, робити висновки й узагальнення.

ЗК 9. Здатність до творчого пошуку й реалізації нових ідей, презентації себе та результатів власної професійної діяльності.

ЗК 10. Володіння іноземними мовами.

ЗК 11. Дотримання етичних принципів.

Фахові компетентності

ФК 8. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, ефективно здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію мовно-літературної тематики, оперувати нею.

ФК 9. Здатність розробляти й продукувати навчально-методичні матеріали з української мови і літератури, зокрема з використанням електронних освітніх ресурсів.

ФК 11. Здатність розв'язувати проблеми, що постають у роботі вчителя й викладача української мови і літератури, за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.

ФК 14. Здатність до критичного осмислення й використання історичних надбань і новітніх досягнень лінгвістичної, літературознавчої й методичної наук, а також знань міждисциплінарного характеру.

ФК 15. Здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в галузях філологічних і методичних досліджень.

ФК 16. Здатність планувати, організовувати, здійснювати і презентувати теоретико-експериментальне або теоретико-прикладне дослідження з мовознавства, літературознавства методик навчання української мови і літератури.

ФК 17. Здатність дотримуватися принципів академічної доброчесності в професійній і науковій діяльності, готовність формувати цю здатність в учнів.

ФК 18. Здатність планувати власний професійний розвиток у системі освіти з високим рівнем автономії.

Програмні результати навчання

ПРН 1. Знання норм і стилів сучасної української літературної мови, інтонаційних і позамовних засобів виразності мовлення.

ПРН 2. Уміння демонструвати належний рівень володіння державною мовою в ситуаціях педагогічного й наукового спілкування, презентації результатів своїх досліджень.

ПРН 4. Знання іноземної мови та її функціональних особливостей для ефективного професійного і наукового спілкування.

ПРН 6. Знання основних тенденцій розвитку українського та світового літературних процесів, особливості їхнього перебігу в культурному контексті, зміст мистецьких теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою.

ПРН 7. Знання теоретико-методологічних принципів розвитку українського та світового мовознавства, тенденцій і напрямів, характерних для сучасного етапу розвитку лінгвістичної науки.

ПРН 8. Розуміння й застосування основних сучасних термінів і положень мовознавства, літературознавства, методик навчання.

ПРН 9. Уміння аналізувати, порівнювати і класифікувати результати діяльності науковців різних напрямів і шкіл у мовознавстві, літературознавстві, методиках навчання, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих матеріалів.

ПРН 13. Уміння планувати навчальні заняття відповідно до шкільних програм із української мови і літератури, навчальних і робочих програм з філологічних і методичних дисциплін у закладах фахової перед вищої і вищої освіти; розробляти їхній зміст, структурувати навчальний матеріал та проводити заняття різних форм і типів.

ПРН 14. Уміння застосовувати сучасні методи, прийоми й засоби для успішного й ефективного навчання й контролю та забезпечення якості наукового дослідження в галузі освіти, мови та літератури.

ПРН 16. Уміння застосовувати комп'ютерні програми та Інтернет-ресурси для методичної підтримки та підвищення якості результатів навчання української мови і літератури, ІКТ для моніторингу

результатів навчальної діяльності учнів, розробляти комплекти навчальних матеріалів для презентації власної педагогічної діяльності, зокрема в умовах дистанційного навчання.

ПРН 17. Уміння обирати методику наукового дослідження з української мови і літератури, методик їх навчання, володіння навичками вибору теми дослідження, вивчення джерельної бази дослідження; розуміння особливостей структури наукового дослідження, процедури впровадження його результатів, основних вимог до оформлення наукового дослідження та критеріїв рецензування і оприлюднення результатів наукового дослідження.

ПРН 19. Уміння організувати й оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність; критично аналізувати її результати, уміння планувати й утілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення.

ПРН 20. Знання принципів академічної доброчесності, розуміння необхідності дотримуватися їх у професійній і науковій діяльності.

ОПП СЕРЕДНЯ ОСВІТА

(Українська мова і література. Англійська мова)

Загальні компетентності

ЗК 5. Здатність генерувати нові ідеї, виявляти і розв'язувати проблеми, проявляти ініціативність (підприємницька компетентність).

обраного фаху, професійних прав і обов'язків.

ЗК 6. Здатність застосовувати здобуті знання в практичних ситуаціях.

ЗК 7. Здатність до аналізу й синтезу, критичного осмислення інформації; здатність робити висновки й узагальнення, формувати науковий світогляд.

ЗК 8. Здатність до міжособистісної взаємодії з дотриманням етичних принципів.

ЗК 9. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації освітнього процесу, враховуючи використання цифрових технологій або непередбачувані умови.

Фахові компетентності

ФК 1. Здатність забезпечувати здобуття учнями освіти державною мовою.

ФК 2. Здатність забезпечувати навчання учнів англійській мові та спілкуватися англійською мовою у професійному колі.

ФК 3. Здатність формувати та розвивати в учнів ключові, міжпредметні й предметні компетентності та уміння, спільні для всіх компетентностей.

ФК 4. Здатність добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання української та англійської мов і української літератури, зокрема в контексті інтегрованого навчання.

ФК 5. Здатність розвивати в учнів критичне мислення засобами української мови і літератури, англійської мови.

ФК 6. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, ефективно здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею.

ФК 7. Здатність ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) навчально-методичні матеріали з української мови і літератури, англійської мови, зокрема з використанням електронних (цифрових) освітніх ресурсів.

ФК 10. Здатність здійснювати контроль, аналіз та оцінювання рівня засвоєних учнями знань із української мови і літератури, англійської мови, набутих умінь і навичок.

ФК 11. Здатність застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі; планувати, організовувати, здійснювати і презентувати теоретико-прикладне дослідження з мовознавства, літературознавства, методик навчання української мови і літератури, англійської мови.

ФК 12. Здатність застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності вчителя української мови і літератури, вчителя англійської мови.

ФК 14. Здатність до критичного осмислення й використання історичних надбань і новітніх досягнень лінгвістичної, літературознавчої й методичної наук, а також знань міждисциплінарного характеру.

ФК 15. Здатність застосовувати та розробляти нові підходи до вирішення задач дослідницького та інноваційного характеру в сфері освіти й педагогіки.

ФК 16. Здатність дотримуватися принципів академічної доброчесності в професійній і науковій діяльності, готовність формувати цю здатність в учнів.

Програмні результати навчання

ПРН 5 Уміння використовувати раціональні прийоми пошуку, аналізу, відбору і використання інформації з різних джерел українською і англійською мовами для розв'язання проблем та створення нових проєктів.

ПРН 6. Уміння планувати навчальні заняття відповідно до шкільних програм із української мови і літератури, англійської мови; розробляти їхній зміст, структурувати навчальний матеріал та проводити заняття різних форм і типів.

ПРН 7. Уміння аналізувати, порівнювати і класифікувати результати діяльності науковців різних напрямів і шкіл у мовознавстві, літературознавстві, методиках навчання, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих матеріалів.

ПРН 8 Уміння формувати педагогічно доцільну партнерську міжособистісну взаємодію, здійснювати ділову комунікацію, зрозуміло і недвозначно доносити власні міркування, висновки та аргументацію з питань освіти і педагогіки до фахівців і широкого загалу, вести проблемно-тематичну дискусію.

ПРН 9 Уміння використовувати сучасні цифрові технології і ресурси у професійній, інноваційній та дослідницькій діяльності.

ПРН 11. Знання норм і стилів сучасної української літературної мови, інтонаційних і позамовних засобів виразності мовлення; уміння застосовувати прийоми та методи збагачення мовлення учнів для висловлення ними думок, почуттів і ставлень, сприяння мовній творчості учнів.

ПРН 12 Знання норм англійської мови (рівень С1 відповідно до глобальної шкали Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти) та її функціональних особливостей, необхідних для ефективного спілкування; уміння сприяти опануванню учнями англійської мови для вирішення комунікативних завдань у життєвих ситуаціях.

ПРН 13 Знання основних вимог до обов'язкових результатів навчання учнів, рівнів сформованості їхніх компетентностей в українській мові, літературі та англійській мові

ПРН 14. Знання методик, змісту і технологій компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного та інтегрованого навчання української мови і літератури, англійської мови, зокрема в старших (профільних) класах, та уміння реалізувати їхні напрацювання на практиці.

ПРН 15. Знати й уміти застосовувати технології розвитку критичного мислення учнів на уроках української мови і літератури, англійської мови.

ПРН 16 Уміння критично оцінювати інформацію та бути медіа-грамотним.

ПРН 17. Уміння розробляти комплекти навчальних матеріалів для презентації власної педагогічної діяльності, зокрема в умовах дистанційного навчання; уміння застосувати комп'ютерні програми та Інтернет-ресурси, змінювати, модифікувати відкриті електронні ресурси, створювати нові ресурси для методичної підтримки та підвищення якості результатів навчання української мови і літератури, англійської мови.

ПРН 20. Знання й уміння застосовувати різні форми оцінювання навчальної діяльності учнів у межах шкільних курсів української мови і літератури, англійської мови, уміння дотримуватися визначених законодавством критеріїв оцінювання та розробляти власні.

ПРН 21. Уміння обирати методик у наукового дослідження з української мови і літератури, англійської мови, методик їх навчання, володіння навичками вибору теми дослідження, вивчення джерельної бази дослідження; розуміння особливостей структури наукового дослідження, процедури впровадження його результатів, основних вимог до оформлення наукового дослідження та критеріїв рецензування і оприлюднення результатів наукового дослідження.

ПРН 22 Уміння виявляти проблеми у педагогічній діяльності, визначати характер та причини їх появи, розв'язувати їх та запобігати їх появі

ПРН 23. Уміння організувати й оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність; критично аналізувати її результати, уміння планувати й утілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення.

ПРН 24. Знання особливостей інноваційного розвитку системи середньої освіти в Україні в умовах інформаційних перетворень; розуміння принципів, підходів, умов реалізації Державних стандартів з освіти, особливостей організації інтегрованого навчання в закладах загальної середньої освіти

ПРН 25. Уміння застосовувати сучасні методи, прийоми й засоби для успішного й ефективного навчання й контролю та забезпечення якості наукового дослідження в галузі освіти, мови та літератури.

ПРН 26. Знання принципів академічної доброчесності, розуміння необхідності дотримуватися їх у професійній і науковій діяльності.

Гармонія змісту й форми кваліфікаційних робіт досягається дотриманням послідовності її виконання, знанням певної системи правил і принципів. У процесі виконання дослідження мають значення не лише навички анування й реферування наукової інформації, а й формування самостійності наукового мислення, обґрунтованого вибору об'єкта вивчення, знання сучасних методів філологічного дослідження, уміння правильно організувати науковий пошук, оформити отримані результати відповідно до пропонованих вимог і нормативних документів.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

ОПП Середня освіта (Українська мова і література) передбачає обов'язкове виконання здобувачами вищої освіти кваліфікаційної роботи за одним із чотирьох напрямків: українська мова, українська література, методика навчання української мови, методика навчання української літератури. ОПП Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова) дає можливість здобувачам вищої освіти зробити кваліфікаційне дослідження за такими напрямками: українська мова, українська література, методика навчання української мови, методика навчання української літератури, методика навчання англійської мови.

Кваліфікаційна робота містить два основні елементи: засвоєння методики організації науково-дослідної роботи, робота над науковим дослідженням під керівництвом викладачів. Наукова робота проводиться в межах освітнього процесу, зокрема протягом науково-дослідної чи переддипломної практики, та поза його межами через участь у роботі наукових груп, Спілки молодих учених.

Випускова кваліфікаційна робота є обов'язковим компонентом освітньо-професійних програм, виконується протягом трьох семестрів з визначеною навчальним планом кількістю кредитів, тому вже протягом першого місяця навчання здобувачі вищої освіти мають визначитись з науковим керівником, напрямом дослідження, темою наукового дослідження та затвердити календарний план-графік із завданнями для виконання.

Згідно з п. 3.5. і 3.6 Положення про випускні кваліфікаційну роботу (проєкт): здобувачу вищої освіти надається право обрати тему з переліку, визначеного кафедрою, та написати заяву на затвердження теми кваліфікаційної роботи або запропонувати свою з обґрунтуванням доцільності її розробки. Така тема має бути погоджена з керівником освітньої програми розглянута та затверджена протоколом випускової кафедри. Темі кваліфікаційних робіт мають бути пов'язані з освітньо-професійною програмою, з проблематикою науково-дослідних робіт відповідних кафедр. Не дозволено декільком здобувачам вищої освіти виконувати роботи за однаковими темами та подібними планами (денної та заочної форм навчання). Остаточні теми кваліфікаційних робіт затверджуються вченою радою філологічного факультету і можуть

бути змінені лише у встановленому Положенням про випускову кваліфікаційну роботу (проект) порядку.

Завдання для виконання кваліфікаційної роботи оформляється відповідно до зразка, поданого в додатках, і додається до кваліфікаційної роботи. Завдання до кваліфікаційної роботи має бути виданим магістрантам денної форми навчання в перші два тижні після початку навчання; для заочної форми здобуття вищої освіти – під час екзаменаційної сесії. Під час засідання випускових кафедр відбувається погодження теми й призначення керівника, який забезпечує методичне та наукове керівництво, групові та індивідуальні консультації за складеним спільно зі магістрантом графіком.

Стандартизація на сьогодні охоплює всі елементи наукового дослідження: мову, композицію, бібліографічний апарат. Тому необхідно знати не тільки особливості письмової наукової мови, основні закономірності функціонального стилю наукової літератури, але й основні стандарти, у яких закріплені вимоги до оформлення наукових робіт.

Етапи виконання

У сучасній науці виділяють такі етапи наукового дослідження:

1. Організаційно-підготовчий етап.
2. Інформаційний етап.
3. Етап реконструкції.
4. Аналітичний етап.
5. Наративний етап.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП

У відведені випусковою кафедрою терміни магістрант має обрати тему кваліфікаційної роботи. Теми кваліфікаційних робіт пропонують магістрантам відповідно до наукової тематики кафедр, з урахуванням наукових інтересів здобувачів вищої освіти. Зацікавленість магістранта – важливий фактор успішного виконання дослідження, і його варто якомога повніше використовувати. Тема кваліфікаційної роботи може бути сформульована на основі тем попередніх досліджень, виконаних здобувачами – курсових і бакалаврських робіт. До остаточного затвердження тематики можливим є коригування теми відповідно до пропозицій магістрантів. Це дає змогу стимулювати творчий пошук та самостійність наукового дослідження.

Після вибору теми магістрант має ознайомитись із графіком виконання кваліфікаційної роботи, визначити об'єкт і предмет дослідження, його структуру. Невиконання вчасно графіка може бути

підставою для висновку про несвоєчасність і недобросовісність виконання кваліфікаційної роботи.

Теми кваліфікаційних робіт обговорюються на засіданні випускової кафедри, а остаточний варіант затверджується вченою радою факультету.

Першим кроком написання кваліфікаційної роботи є складання плану дослідження. Найчастіше дослідники звертаються до хронологічного або предметного викладу матеріалу. План кваліфікаційної роботи обов'язково має бути погоджений із науковим керівником ще до початку роботи над її текстом.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЕТАП

На цьому етапі дослідження відбувається пошук та опрацювання літератури. Робота розпочинається з відділу каталогів та залу періодики. Магістранти мають орієнтуватися на каталог і читальні зали бібліотеки університету, а також фонди Чернігівської обласної наукової бібліотеки імені Софії та Олександра Русових. Для магістрантів, які працюють над роботами з культурологічної проблематики, є корисним ознайомлення з відповідними фондами бібліотеки Чернігівського літературно-меморіального музею-заповідника М. М. Коцюбинського.

Під час джерелознавчих пошуків необхідно з'ясувати стан вивченості обраної теми сучасною наукою, щоб не повторювати в роботі загальновідомих істин, конкретніше, точніше визначити напрями та основні розділи свого дослідження.

У процесі роботи з науковою літературою та документами магістрантам рекомендовано робити нотатки. Нотатки виконують на окремих картках, які можна розташовувати або за алфавітом, або за основними питаннями, що розкривають зміст роботи. Картки дозволяють створити робочу картотеку, яку досить легко поповнювати і контролювати. Матеріали робочої картотеки використовують для складання списку літератури, тому бібліографічні описи на картках мають бути повними, відповідати вимогам стандарту оформлення списку літератури (Див. додатки). Крім основних відомостей про видання, на картках можна помістити анотацію, а також шифр документа і назву бібліотеки, у якій він зберігається. Складену з теми роботи картотеку необхідно дати на перегляд науковому керівникові, який порекомендує праці, котрі треба опрацювати в першу чергу, а також ті, що слід вилучити з картотеки або ввести до неї.

Зібраний матеріал потребує сортування і критичної оцінки. Починаючи дослідження, магістрант має ознайомитись із найбільш сучасною літературою з обраної теми. Новіші праці, як правило, є більш повними й точними. Окрім того, дослідження теми варто починати з узагальнювальних праць, які дають змогу охопити проблемне поле

дослідження, а відповідно більш чітко окреслити питання, що потребують розв'язання.

Окремо слід відзначити випадки, коли магістрантське дослідження присвячене поглядам або вченню якогось автора на основі дослідження відповідних праць. Якщо це так, то, аналізуючи матеріал, пропонуємо звернутись до таких трьох груп:

- джерела, тобто праці основного персонажа вашої роботи, його сучасників, біографічні документи і офіційні документи;

- дослідження, тобто праці літературознавців, написані на цю тему на основі джерел;

- допоміжна література (словники, довідники, енциклопедії).

Будь-яке дослідження ґрунтується на працях попередників. Тому проблема цитування та узагальнення посідає важливе місце у процесі роботи з джерелами. Під час непрямого цитування (переказ, викладення думок інших авторів своїми словами) варто бути якомога більш точним під час викладення думок автора, коректним щодо оцінювання його висновків і подавати відповідні посилання на джерело.

У процесі *цитування* радимо дотримуватися таких рекомендацій:

1) під час виконання дослівних виписок, які пізніше в тексті можуть стати цитатами, потрібно бути особливо обережними; кожна цитата обов'язково має супроводжуватися посиланням на джерело;

2) цитування не має бути ні надмірним, ні недостатнім, оскільки це знижує рівень науковості праці;

3) переписувати потрібно дослівно, разом із помилками і знаками пунктуації, що є в оригіналі;

4) цитування варто звести до мінімуму і вдаватися до нього лише тоді, коли воно справді необхідне; текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, у якій він поданий у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання;

5) наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується також вираз «так званий»;

6) цитування має бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців під час цитування допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, у кінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

7) посилання в тексті роботи на джерела слід позначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «у роботах [1-7]...».

Під час написання кваліфікаційної роботи автор має давати посилання на джерела, наведені в «Списку використаних джерел». Такі посилання уможливають пошук документа і перевірку достовірності відомостей про цитування документа, дають необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися варто на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли в них наявний матеріал, який не вміщено в останньому виданні.

Якщо використовують відомості з джерел із великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, таблиць, до яких автор звертається в роботі.

Цитувати мовознавців, літературознавців чи методистів потрібно не лише у процесі розроблення теоретичної позиції дослідження (у теоретичному розділі вашої роботи), а й під час аналізу конкретного матеріалу. Так ви не лише виявите свою ерудицію, а й убережете себе від можливих помилок.

Перифразовування (переказування), як правило, становить матеріал для більшої частини тексту магістерської роботи. Це означає, що вже на етапі нотаток магістрант починає писати текст своєї праці. Слід прагнути передати думку автора якнайближче до оригіналу з використанням власної лексики. Для уникнення плагіату необхідно дотримуватись таких підходів: виділити основні ідеї, змінити структуру речень, використовувати синоніми або слова з подібним значенням, змінювати форми слів. При цьому наприкінці речень обов'язково мають бути посилання. Особливою формою фактичного матеріалу є цитати, що органічно вписуються в текст дослідження під час аналізу позицій автора, їх використовують для того, щоб без перекручень передати думку автора першоджерела, для ідентифікації поглядів під час порівняння різних точок зору. Виходячи з їх змісту, автор роботи здійснює аналіз і синтез, будує систему обґрунтованих доказів. Цитати використовуються і для підтвердження окремих суджень, які висловлює магістрант.

Зазвичай прочитання й подальші студії здійснюються за академічними виданнями – повним зібранням творів (для художньої літератури) або публіцистики чи науково-критичних праць відомих літературознавців, які (видання) містять науковий коментар текстів; словників, теоретичних мовознавчих розвідок; за першодруками. Якщо такі видання відсутні, бажано використовувати книги, видані або фаховими видавництвами (наприклад, «Наука», «Наукова думка», «Дніпро», «Український письменник», «Словники України»), або, якщо твір (твори), літературознавчі, мовознавчі студії тривалий час не перевидавався (-лися) (наприклад, через ідеологічні причини), то

доцільно звернутися до прижиттєвих журнальних (газетних) чи окремих публікацій автора, закордонних видань. Твори давньої літератури або англomовні джерела магістрант-філолог має читати в оригіналі (адаптований переклад сучасною українською мовою допускається як виняток, якщо оригінал тексту недоступний).

Узагальнення дає змогу одним реченням передати зміст цілого розділу або цілої авторської праці. Працюючи над роботою, магістрант має пам'ятати, що однією з вимог до написання роботи є її самостійність та творчість. Робота, перенасичена посиланнями, запозиченнями зі статей, підручників, монографій, не може бути позитивно оцінена. Кваліфікаційну роботу слід писати гарною літературною мовою.

Робота, у якій буде виявлено ознаки плагіату, знімається з розгляду, а її авторіві виставляється оцінка «незадовільно».

ЕТАП РЕКОНСТРУКЦІЇ

Після опрацювання різноманітних джерел та літератури постає проблема виділення достовірних фактів. Факти – основа будь-якого дослідження, і тому перевірка їхньої істинності (верифікація) невіддільна від роботи із довідковим апаратом. Перевірка достовірності інформації, яку зустрічаємо у джерелах, може вимагати різних розумових операцій. Часом найефективнішими кроками можуть бути звернення до довідкової літератури чи порівняльний аналіз відомостей, що містяться у різних документах. Важливо також перевірити надійність джерела, звідки взято твердження. З цією метою потрібно звернути увагу на репутацію джерела інформації, на компетентність її автора, на те, первинним чи вторинним є джерело, на яке він посилається. Корисно також знати, які суб'єктивні мотиви могли впливати на висновки автора (релігійні та політичні переконання, особисті та історичні обставини).

АНАЛІТИЧНИЙ ЕТАП

На цьому етапі відбувається аргументування власних спостережень над об'єктом дослідження на основі напрацювань попередників. Після встановлення істинності фактів постає питання осмислення та віднаходження зв'язків і залежностей між явищами і подіями. На цьому етапі створюється власне наукове знання. Дослідник намагається осмислити і зіставити наявні в його розпорядженні факти, порівняти можливі трактування цих фактів, відстежити тенденції і закономірності. На цьому етапі магістрант найповніше реалізує своє право на власне розуміння феномену чи сюжету, які є темою кваліфікаційної роботи.

НАРАТИВНИЙ ЕТАП

Написання й оформлення тексту кваліфікаційної роботи

Структура кваліфікаційної роботи містить такі основні елементи:

1. Титульний аркуш.
2. Зміст.
3. Список скорочень і умовних позначень (за потреби).
3. Вступ.
4. Основна частина (поділена на два чи три розділи).
5. Висновки.
6. Список використаних джерел.
7. Додатки.

Зміст відповідає планові роботи, про який йшлося вище. Єдиною відмінністю є зазначення номерів сторінок. Указується лише номер початкової сторінки пункту плану (Додаток).

Вступ. Завдання вступної частини – зорієнтувати у тематиці праці, представити тему роботи і дослідницьке завдання, пояснити, у чому полягає цінність дослідження, а також змалювати історичний, суспільний чи інтелектуальний контекст, до якого належить явище, що розглядається. Вступ можна написати і до впорядкування основної частини роботи. Але в цьому випадку (навіть для досвідченого дослідника) його доводиться неодноразово переробляти. Тому більш доцільно його писати на підсумковому етапі роботи, засвоївши науковий стиль і лексичні звороти письма. Так як завдання і структура роботи визначені в плані, відсутність вступу не буде гальмувати написання роботи.

У вступі обов'язково обґрунтовується актуальність (чому тема є цікавою для дослідження) кваліфікаційної роботи. Актуальність теми обґрунтовують шляхом формулювання фундаментальної та часткових проблем, яким присвячена кваліфікаційна робота, критичному аналізу та порівнянню з відомими розв'язаннями проблеми, стисло викладається історія питання (рівень вивчення теми) за хронологічним чи концептуальним принципом.

Обґрунтування вибору теми зазвичай полягає в визначенні її актуальності для сьогодення, теоретичного і практичного значення, слабкої розробленості у вітчизняній літературі. На вибір теми можуть впливати й інші фактори: зацікавленість магістранта, участь у науковому гуртку, зв'язок із майбутньою професійною діяльністю. Зазвичай завершують це обґрунтування приблизно так: «Усе це зумовило вибір теми магістерської роботи... Цим визначився вибір теми магістерської роботи». Зазвичай обґрунтування актуальності займає приблизно 2-3 абзаци.

У вступі має бути схарактеризована інформаційна база роботи, що покликана підтверджувати достовірність аналітичних оглядів, записок. У кваліфікаційній роботі вона може вміститися в кількох абзацах: «У роботі використана в основному перекладна література, так як у вітчизняних виданнях ця тема поки що не знайшла належного розвитку», або «... використана вітчизняна і перекладна навчальна і періодична література, а також матеріали збірників наукових праць, дані проведених опитувань і анкетувань» та ін. Наводиться також характеристика електронної інформації – 1 абзац.

Вступ може мати (або не мати) обмеження теми й інші зауваження. Наприклад, «Тема кваліфікаційної роботи охоплює широке коло проблем... Основна увага в представленій роботі приділена...».

У вступі обов'язково потрібно вказати **об'єкт і предмет дослідження**. Предмет дослідження змістовно визначає тему (назву) кваліфікаційної роботи. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. Саме на нього спрямована основна увага магістранта, оскільки предмет дослідження визначає тему кваліфікаційної роботи, яка вказується на титульному аркуші, як її назва.

Мету дослідження (1 речення) необхідно формулювати так, щоб вона указувала на об'єкт та предмет дослідження. Відповідно до мети визначаються основні **завдання дослідження** (залежно від кількості розділів і підрозділів, 4-7). Вони мають відображати змістові, а не процесуальні аспекти роботи, для чого доцільно використовувати такі їх формулювання, як-от: «Проаналізувати...», «Визначити...», «Схарактеризувати...», «Описати...», «Провести...», «Розробити». Приклади оформлення вступу представлено в додатку Д, формулювання категоріального апарату дослідження – додаток Г.

Як **теоретико-методологічні основи дослідження** зазначаються та коротко перераховуються наукові підходи, теорії, позиції окремих науковців, покладені в основу дослідження магістранта. **Методи наукового дослідження** перераховуються та змістовно визначається, що саме досліджувалось кожним методом. Вибір методів дослідження повинен забезпечити достовірність отриманих результатів і висновків. У дослідженні, як правило, застосовується відразу кілька методів. Метод має відповідати об'єкту дослідження. Розрізняють міждисциплінарні методи і методи, властиві тільки одній науці.

ТЕХНОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Технологія педагогічного дослідження – система (послідовність) взаємопов'язаних методологічних, методичних та організаційно-технічних процедур, спрямованих на отримання достовірних висновків щодо педагогічного процесу або явища, яке досліджується.

Концепція дослідження є найважливішою складовою в його проведенні. Концепція дослідження – це комплекс ключових положень методологічного характеру, що визначають підхід до дослідження і організації його проведення, тобто це не тільки система теоретичних поглядів на розуміння і пояснення об'єкта і предмета дослідження, але ще і генеральний задум, що визначає стратегію дій, план дослідження. Будь-яка концепція включає в себе тільки ті положення, ідеї, погляди, які можливі для практичного втілення в дослідження тієї чи іншої системи, процесу, явища.

Методика – це сукупність взаємопов'язаних методів, спеціально підібраних відповідно до цілей та завдань дослідження. Поняття «метод педагогічного дослідження» може бути застосовано в значенні спеціальної методики вирішення конкретної наукової педагогічної проблеми. В цих конкретних методиках реалізуються методологічні принципи і проявляється загальне не тільки для даної проблеми, але й для багатьох інших способів пізнання. Проте, специфіка конкретної методики визначається, перш за все, характером того наукового завдання, яке вирішується з її допомогою. Арсенал конкретних методик сучасної педагогіки, надзвичайно великий. Форми, які вони приймають, теж різноманітні і визначаються своєрідністю галузі педагогіки та проблеми, що досліджується. Педагогіка має два основних методи отримання наукових фактів для подальшого аналізу – **спостереження та експерименту**, які мають різноманітні модифікації.

Спостереження – цілеспрямоване та планомірне сприйняття педагогічних явищ, результати яких фіксуються експериментатором. Спостереження стає методом педагогічного дослідження лише тоді, коли воно не обмежується описом фактів, які існують, а пояснює їх психолого-педагогічну природу. Сутність спостережень – у науковому тлумаченні фактів, а не в їх реєстрації. Власне, існують ще й життєві спостереження. Але, на відміну від наукових, вони не цілеспрямовані, не систематизовані, не організовані, випадкові і не планові.

Педагогічний експеримент є комплексним методом і тому передбачає поєднання методів спостереження, бесіди, анкетування, створення спеціальних ситуацій тощо на всіх етапах кожного з видів експерименту. Розрізняють два види експерименту: лабораторний та природний. Характерною ознакою лабораторного експерименту є те, що його проводять в лабораторних умовах, тобто за допомогою спеціальної апаратури, а дії піддослідного визначаються інструкцією (піддослідний знає, що над ним проводять експеримент, але, як правило, не знає, в чому сутність експерименту, що конкретно досліджується, з якою метою). Такий вид експерименту при підготовці кваліфікаційних робіт магістрів не використовується. Природний експеримент за своїм задумом повинен виключати ту напругу, яка виникає у піддослідного, який знає, що над ним проводять експеримент. В основному діяльність піддослідних вивчається в наближеному до життя оточенні, звичних формах діяльності (зазвичай це шкільний колектив, позашкільна діяльність, сім'я тощо). Експериментатор намагається перевести дослідження в повсякденне життя, спрямовуючи педагогічний процес у школі у відповідності до завдань експерименту.

Психолого-педагогічний експеримент (є варіантом природного експерименту) – передбачає активне формування психічних якостей, процесів, що досліджуються безпосередньо під час освітнього процесу. Дослідник сам активно викликає психічні процеси в зв'язку з поставленими завданнями: змінює умови діяльності; змінює досліджуване явище; повторює досліджуване явище. Психолого-педагогічний експеримент передбачає:

1. Цілеспрямоване відокремлення досліджуваного явища від інших.
2. Активну позицію дослідника при втіленні інновацій в педагогічний процес.
3. Контрольований педагогічний вплив на вихованців.
4. Наявність умов, за яких досліджуване явище піддається обліку.
5. Повтор педагогічних явищ в приблизно одних і тих самих умовах стільки разів, скільки необхідно для перевірки гіпотези.

Педагогічний експеримент повинен задовольняти певним критеріям науковості:

1. Привнесення в педагогічний процес нового з метою отримання бажаного результату.
2. Забезпечення умов, що дозволяють виявити залежність між педагогічним впливом і його результатом.
3. Документальна фіксація та достатньо повний облік параметрів (показників) досліджуваних явищ та процесів.
4. Забезпечення обґрунтованості та достовірності висновків.

Існують **загальні вимоги** щодо проведення науково-педагогічного експерименту:

1. Наявність педагогічного колективу, що має готовність і бажання до експериментальної роботи та впровадження у практику інновацій.
2. Наявність у експериментатора гіпотези (припущення), яка спрямована на отримання нового результату, що сприятиме підвищенню ефективності педагогічного процесу.
3. Забезпечення педагогічного процесу всім необхідним для регулювання педагогічних впливів та фіксації їх наслідків.
4. Дотримання правила не нашкодити здоров'ю дитини, її розвитку, виконання вимог, які висувуються навчальним планом та програмою.
5. Прагнення до наукової чесності, добросовісності у зборі та інтерпретації фактів, достовірності в формулюванні висновків.
6. Доброзичливе ставлення до дітей та встановлення стосунків довіри з адміністрацією, батьками та дітьми з метою забезпечення атмосфери творчості, взаємодопомоги для ефективного проведення експерименту.

Підбір методів залежить від виду та мети експерименту. Ретельний вибір та реалізація методів дослідження визначає успіх у досягненні цілей експерименту. Розробка, поєднання методів або їх груп стає ядром формування методики дослідження. У свою чергу, на основі підібраної методики розробляється комплексна процедура дослідження, що є важливим елементом технології педагогічного експерименту. Технологія експерименту охоплює взаємопов'язану сукупність методів та процедур збору даних, обробки та подання даних, інтерпретації, аналізу даних, реалізації формувального педагогічного впливу, застосування отриманих результатів у педагогічній практиці.

Отже, розгляд та характеристика методів дослідження є важливим компонентом процесу організації педагогічного експерименту.

Близький до спостереження метод – **аналіз продуктів діяльності**. Тобто досліджується не сама діяльність, а продукт її (малюнки, твори, поробки тощо). Об'єктом вивчення при цьому є психічні процеси, які реалізуються в продуктах діяльності. Наприклад, у житті дитини молодшого шкільного віку чималу роль відіграє малюнок. Дитина ще не може досконало передати свої почуття, переживання словами, тому аналізуючи малюнки психологи, педагоги роблять висновки стосовно тих психічних процесів, які відбуваються у дитини. У центрі такого роду дослідження – не процес малювання дитини, а сам малюнок.

Бесіди застосовуються як самостійний або додатковий метод дослідження з метою з'ясування того, що було не достатньо зрозуміло при спостереженні. Бесіда проводиться за певним заздалегідь написаним планом з виділеним переліком питань, що потребують з'ясування. Бесіда, на відміну від інтерв'ювання, ведеться у вільній формі, без запису відповідей співрозмовника.

Інтерв'ювання – це різновид методу бесіди. При підготовці до інтерв'ювання також заздалегідь складають запитання і ці запитання послідовно ставляться тому, з ким проводять інтерв'ю. В цьому випадку відповіді записуються.

Анкетування – передбачає масовий збір матеріалу за допомогою анкет, де відповіді на запитання пишуться тими, кому адресована анкета, – це можуть бути батьки учня, педагоги. Анкета застосовується для отримання таких даних, які в бесіді неможливо виявити.

Ефективність усіх методів, пов'язаних з опитуванням, залежить від змісту і форми питань, що ставляться, тактовного пояснення їх цілей і призначення. Рекомендується, щоб запитання були доступними для розуміння (тобто були розроблені з урахуванням віку дитини, рівня її розвитку), однозначними, короткими, ясними, об'єктивними, не містили відвертої форми навіювання, викликали інтерес та бажання відповідати.

Аналіз педагогічної документації. У документах відображено багато об'єктивних даних, які допомагають експериментатору встановити низку причинних зв'язків, виявити деякі залежності. Скажімо, при аналізі анкети індивідуального розвитку дитини виявляється, що дитина слабка, або в неї якась хвороба і від цього страждає розвиток, наприклад, уваги.

Тестування. Тести – це достатньо короткі, стандартизовані завдання, виконання яких дає можливість в обмежений період часу отримати характеристики щодо індивідуального розвитку дитини, знань, навичок інших особистісних характеристик за певними параметрами. За формою проведення тести можуть бути індивідуальними та груповими, усними та письмовими, бланковими, комп'ютерними, вербальними і невербальними. Комп'ютерні тести прийнято виокремлювати як автоматизовані види тестування, тому що вони здійснюються у формі діалогу піддослідного та комп'ютера. Ці тести отримують велике поширення завдяки полегшенню обробки, результати їх легко опрацювати, подати їх у вигляді графіків, таблиць, малюнків.

Існують **вербальні та невербальні** тести. У випадку вербальних тестів діяльність дитини здійснюється у вербальній, словесно-логічній формі, а невербальних – матеріал подається у вигляді малюнків, креслень та графіків. Ще з метою збору даних, фактів можна використовувати відеозйомку, фотографії, звукозапис. Цей матеріал корисний для підтвердження деяких міркувань, положень, висновків.

Як теоретико-методологічні основи дослідження зазначаються та коротко перераховуються наукові підходи, теорії, позиції окремих науковців, покладені в основу дослідження магістранта. Методи наукового дослідження перераховуються, змістовно визначається, що саме досліджувалось кожним методом. Вибір методів дослідження повинен забезпечити достовірність отриманих результатів і висновків. У дослідженні, як правило, застосовується відразу кілька методів. Метод має відповідати об'єкту дослідження. Розрізняють міждисциплінарні методи і методи, властиві тільки одній науці. Жоден із дослідницьких методів не є універсальним, тільки поєднання методів сприяє різнобічному підходу до об'єкту тлумачення.

У компоненті **наукова новизна одержаних результатів** викладаються аргументовано, стисло та чітко наукові положення роботи, вказуються відмінності одержаних результатів від відомих раніше та зазначається ступінь новизни одержаних результатів (*уперше одержано, удосконалено, дістало подальшого розвитку*). У процесі опису **теоретичного та практичного значення отриманих результатів дослідження** надаються рекомендації щодо їхнього використання. Під час опису **структури роботи** подається інформація про основні структурні елементи кваліфікаційної роботи, загальну кількість сторінок, рисунків і таблиць, опрацьованої літератури тощо.

Наприклад: Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків, 2 додатків, списку використаної літератури (49 найменувань, з них 8 – іноземною мовою). Повний обсяг кваліфікаційної роботи становить 35 сторінок, основний зміст викладено на 27 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 2 таблиці, загальним обсягом 5 сторінок; 5 рисунків загальним обсягом 5 сторінок. Рекомендований обсяг вступу – 4-6 сторінок.

Основна частина роботи складається з розділів та підрозділів. Завдання розділів основної частини – переконливо довести та проілюструвати головну думку дослідника-початківця. В основній частині магістрант послідовно та переконливо викладає факти, аргументи та докази, які він отримав, опрацювавши відповідний масив джерел та літератури. Кожен розділ має починатись з передмови, де актуалізу-

ються завдання дослідження, які будуть розв'язані в цьому розділі. Наприкінці розділу потрібно сформулювати висновки із стислим викладенням наведених у розділі наукових і практичних результатів.

Одним із результатів опрацювання наукової літератури може бути підготовка теоретичного розділу роботи: на це часто націлює перше завдання роботи. У цьому розділі бажано подати тему вашої роботи як лінгвістичну, літературознавчу чи методичну проблему: загальна схема теоретичного розділу на початку трохи нагадує ту частину вступу, де ви обґрунтовували актуальність роботи. Думки викладаються в розгорненому вигляді, широко аргументуються. Часом виникає потреба показати спершу розвиток певної наукової думки (вітчизняної й зарубіжної) в обраному напрямі дослідження, а вже потім окреслювати коло нез'ясованих питань, шляхи й методику їхнього розв'язання. Окреслення теоретичних засад дослідження принагідно супроводжується уточненням предмета і об'єкта дослідження.

У теоретичному розділі обґрунтовується ідея вашої роботи. Наводимо приклади, на нашу думку, вдалого формулювання назви теоретичної частини досліджень.

Висновок має містити результати проведеного дослідження. У висновку зазначаються питання, що потребують подальшого дослідження, визначаються перспективи та орієнтири на майбутнє. Небажано у висновках викладати нові факти, ідеї та аргументи, відсутні в основній частині роботи. Висновок – це нагода наголосити на тому, що вже було сказано в основній частині роботи. Важливо, щоб висновки відповідали поставленим завданням, тобто заявлене у завданні має бути підкріплене висновком. Відповідно – скільки завдань, такий обсяг висновків (у середньому 2-5 сторінок).

Наукове дослідження завершується **списком використаних джерел**. Ця структурна частина наукового дослідження має відповідну назву.

Після остаточного узгодження чернетки з керівником можна оформляти чистовий варіант. Перед тим, як друкувати з чернетки кваліфікаційну роботу, її слід старанно ще раз перевірити, уточнити назви розділів, підрозділів, послідовність розміщення матеріалу, звірити посилання, обґрунтованість і чіткість формулювань висновків і рекомендацій. На всіх етапах виконання роботи обов'язковими є консультації з науковим керівником.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ ІЗ МЕТОДИК НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

Кваліфікаційна робота з методик навчання української мови й літератури допомагає магістранту систематизувати набуті теоретичні знання з вивчених дисциплін, перевірити якість цих знань; критично оцінити використані джерела; вивчати й узагальнювати досвід роботи вчителів із певної проблеми; удосконалювати власну педагогічну практику; оволодівати первинними навичками проведення сучасних досліджень.

Кваліфікаційна робота з МНУЛ і МНУМ сприяє поглибленому самостійному вивченню певної проблеми, виявляє нахили та наукові зацікавлення, виробляє в магістрантів уміння працювати з літературою, сприяє формуванню й удосконаленню дослідницьких навичок, допомагає закріпити і практично використати знання із певного кола суміжних наук. Виконання кваліфікаційної роботи з МНУЛ чи з МНУМ передбачає досягнення одночасно як навчальної, так і дослідницької мети, оскільки автор роботи, з одного боку, має продемонструвати повноту засвоєння навчального матеріалу, широту ознайомлення з літературою з певної проблеми, а з іншого – виявити вміння аналізувати конкретні лінгводидактичні факти, узагальнювати їх і робити обґрунтовані та правильні висновки.

Тематика кваліфікаційних робіт за своїм змістом може виходити за межі програм із методик навчання української мови й літератури, але водночас має враховувати положення основних розділів цих навчальних дисциплін. Зміст кваліфікаційних робіт із МНУЛ і МНУМ залежить від об'єкта дослідження, тобто від того, яка складова частина літературної чи мовної освіти школярів стає предметом вивчення. Загальною умовою успішного виконання кваліфікаційної роботи на будь-яку тему є глибоке й усвідомлене розуміння сутності досліджуваного питання. Саме тому варто починати роботу із засвоєння програмового матеріалу з обраної теми, який викладено в курсі МНУЛ чи МНУМ. Це дасть змогу скласти попередній план майбутньої роботи.

До кваліфікаційної роботи ставляться такі основні вимоги: актуальність тематики, відповідність її сучасному стану і перспективі розвитку ЗЗСО; науковий виклад проблеми у всіх її аспектах – літературознавчому чи мовознавчому, психологічному, педагогічному,

методичному; опис пропонованої методичної системи, узагальнення результатів, обґрунтування висновків, практичних рекомендацій. Для написання кваліфікаційної роботи необхідно чітко уявляти її структуру.

Структура кваліфікаційної роботи: титульна сторінка; зміст; перелік умовних позначень (за необхідності); вступ; основна частина (перший розділ – теоретичні основи проблеми дослідження, другий – практичні пропозиції для реалізації запропонованих шляхів розв’язання проблеми); висновки; список використаних джерел; додатки (за необхідності)

На особливу увагу заслуговує визначення теоретичного підходу до розв’язання проблеми та розроблення методики її дослідження. Усі складові кваліфікаційної роботи мають бути взаємопов’язаними між собою й розкривати зв’язок методики як науки з практикою навчання української мови чи літератури.

Послідовність виконання кваліфікаційної роботи з методик навчання української мови і літератури

Раціонально організувати роботу, правильно розподілити свій час, спланувати його, глибоко і своєчасно розробити обрану тему допоможе алгоритм написання кваліфікаційної роботи. Він дисциплінує виконавця, лімітує термін, відведений на вибір теми, аналіз літератури з теми дослідження, написання, оформлення і захист роботи.

Алгоритм виконання кваліфікаційної роботи з методик навчання української мови і літератури

Під час виконання роботи з методик навчання української мови і літератури варто пам’ятати, що вона має свої особливості, якими відрізняється від кваліфікаційної роботи з філології.

Кваліфікаційну роботу з методик навчання української мови і літератури доцільно виконувати в такій послідовності:

- вибір теми, її обґрунтування;
- опрацювання літератури, її систематизація;
- з’ясування об’єкта, предмета, мети, завдань дослідження;
- створення робочої картотеки опрацьованої літератури;
- вивчення та реферування науково-методичної літератури з теми;
- складання попереднього плану роботи, узгодження його з керівником;
- вивчення досвіду роботи вчителів, проведення (за потреби) констатувального експерименту, анкетування;

- викладення тексту роботи (теоретичної частини) згідно з її структурою;
- створення експериментальної системи навчання та здійснення її перевірки;
- формулювання висновків та укладання методичних рекомендацій;
- оформлення списку використаних джерел і додатків;
- подання чорнового варіанта роботи науковому керівникові;
- усунення зауважень, врахування рекомендацій наукового керівника;
- доопрацювання, остаточне редагування тексту, чистове оформлення роботи, підготовка її до захисту.

Кваліфікаційні роботи виконуються під керівництвом викладачів із науковими ступенями та вченими званнями.

Виконання кваліфікаційної роботи – це творчий процес, зорієнтований на:

- розширення й поглиблення теоретичних знань здобувачів вищої освіти із досліджуваної проблематики, систематизацію й аналіз сучасних наукових підходів до розв'язання теоретичних і практичних завдань;
- поглиблення знань магістрантів із суміжних наук;
- удосконалення вмінь і навичок здобувачів вищої освіти самостійно вести наукові дослідження, використовувати сучасну методику їх проведення;
- набуття навичок організаційної роботи в процесі постановки й проведення експерименту;
- розвиток умінь магістрантів застосовувати одержані знання у процесі розв'язання конкретних наукових завдань;
- удосконалення навичок самостійної роботи магістрантів із науковою літературою та джерелами ілюстративного матеріалу;
- формування готовності й здатності здобувачів вищої освіти до самоосвіти й саморозвитку, самостійної дослідницької роботи в майбутній професійній діяльності.

ГРАФІК

виконання наукового дослідження на тему
«Особливості вивчення інтелектуального роману
в старших класах ЗЗСО»
магістрантки Петренко Наталії Юріївни

Етапи роботи	Зміст роботи	Термін виконання	Відмітка про виконання
<i>I. Підготовчий</i>	<p>1. Вибір теми Ознайомлення з публікаціями за останні 5-10 років і формулювання теми роботи разом із науковим керівником.</p> <p>2. Вибір методів дослідження Визначення основних та допоміжних методів дослідження з урахуванням особливостей обраної теми.</p> <p>3. Планування дослідження Складання орієнтовного плану роботи.</p>	<p>01.10</p> <p>15.10</p> <p>25.10</p>	
<i>II. Дослідницький</i>	<p>1. Теоретичне дослідження проблеми Опрацювання програмних документів, вивчення психолого-педагогічних, філософських і літературознавчих основ навчання певного матеріалу чи діяльності (конкретизувати).</p> <p>2. Розроблення власної методики Розроблення нової методики на основі результатів теоретичного дослідження проблеми.</p> <p>3. Опис системи чи комплексу вправ Уточнення терміну та опис відповідного комплексу/ системи вправ на матеріалі конкретної теми / класу (згідно з програмою).</p>	<p>30.11</p> <p>25.12</p> <p>25.01</p>	

Етапи роботи	Зміст роботи	Термін виконання	Відмітка про виконання
<i>V. Технічне оформлення роботи</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Доопрацювання та оформлення чистового варіанту роботи з дотриманням стандартних вимог (титульна сторінка, зміст, текст розділів із висновками за підрозділами та в кінці кожного розділу, висновки по роботі, список використаної літератури, анотації українською та англійською мовами, додатки). 2. Переплетення роботи та подання її на рецензування 	10.10.	
<i>VI. Підготовка роботи до захисту</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Підготовка доповіді для захисту роботи (актуальність, мета, завдання, методи дослідження, основні результати теоретичного й експериментального дослідження). 2. Підготовка демонстраційного матеріалу (графіки, схеми, таблиці, малюнки, фонограми, картки тощо). 	10.11	

Виконавець

Н.Ю. Петренко

Науковий керівник
д. п. н., проф.

О.О. Лілік

З метою уникнення дублювання матеріалу зосередимо увагу на особливостях роботи над кваліфікаційною роботою з методик навчання української мови і літератури.

Під час з'ясування об'єкта, предмета і мети дослідження необхідно зважати на те, що між ними і темою роботи є системні логічні зв'язки. Інколи здобувачі освіти помилково визначають об'єкт, предмет, мету і завдання кваліфікаційної роботи з МНУЛ чи МНУМ, роблячи це за аналогією з філологічними дослідженнями. Варто пам'ятати, що методичні дослідження мають науково-практичний характер і тісний безпосередній зв'язок зі шкільним курсом української мови чи літератури.

Об'єктом дослідження є вся сукупність відношень різних аспектів теорії і практики науки, яка слугує джерелом необхідної для дослідника інформації.

Предмет дослідження – це тільки ті суттєві зв'язки та відношення, які підлягають безпосередньому вивченню в цій роботі, є головними, визначальними для конкретного дослідження. Отже, предмет дослідження є вужчим, ніж об'єкт.

Визначаючи об'єкт, необхідно знайти відповідь на запитання: що розглядається? Водночас предмет визначає аспект розгляду, дає уявлення про зміст розгляду об'єкта дослідження, про те, які нові відношення, властивості, аспекти і функції об'єкта розкриваються. Іншими словами, об'єктом виступає те, що досліджується. А предметом – те, що в цьому об'єкті вимагає наукового пояснення.

Об'єктом дослідження з методик навчання української мови і літератури можуть бути: процес формування в учнів понять про мовні чи літературні поняття, явища, процеси чи факти, літературний розвиток учнів, навчально-виховний процес, у якому функціонують ті факти, що є предметом дослідження.

Предметом дослідження кваліфікаційних робіт з методик навчання української мови і літератури можуть бути: зміст, форми, методи і прийоми опрацювання певних літературних явищ у ЗЗСО, вправи чи система завдань як засіб розвитку мотивації до вивчення української мови чи літератури.

Мета дослідження пов'язана з об'єктом і предметом дослідження, а також із його кінцевим результатом і шляхом досягнення. Кінцевий результат дослідження передбачає розв'язання магістрантами проблеми, яка відображає суперечність між типовим станом об'єкта дослідження в реальній практиці і вимогами суспільства до його більш ефективного функціонування. Кінцевий результат відображає очікуваний від виконання позитивний ефект, який формулюється двосту-

пенево: перша частина – у вигляді суспільної корисності; друга – у вигляді користі для учня або групи учнів з урахуванням їхніх вікових або індивідуальних особливостей.

Мета дослідження є визначенням авторської стратегії в одержанні нових знань про об'єкт і предмет дослідження. Мета дослідження може бути пов'язана зокрема:

- з обґрунтуванням нової системи засобів, спрямованих на розв'язання певного наукового завдання;

- з обґрунтуванням методичного підходу і перевіркою його ефективності на практиці;

- з обґрунтуванням можливості виявлення нових ознак як загального, так і часткового плану у внутрішній організації серії конкретних фактів, що аналізуються;

- із розробкою комплексу певних передумов, необхідних для розв'язання наукових завдань.

Визначення завдань дослідження

Завдання дослідження, конкретизуючи загальну його мету, чітко позначають етапи наукового пошуку у досягненні мети. Передусім формулюються завдання, пов'язані із виявленням найсуттєвіших ознак і внутрішньої структури об'єкта дослідження. Виділяються завдання, зорієнтовані на:

- розв'язання певних теоретичних питань, загальної програми дослідження (виявлення сутності окремих понять, явищ, процесів; визначення параметрів і рівнів функціонування, критеріїв ефективності, принципів інтерпретації тощо);

- характеристику нового розв'язання певної наукової проблеми;

- обґрунтування, виявлення системи конкретних засобів, необхідних для розв'язання наукової проблеми та організації їх експериментальної перевірки;

- розробка рекомендацій щодо практичного використання результатів дослідження.

Увесь комплекс завдань – це алгоритм конкретної програми дослідження, зумовлений логікою етапів певного наукового пошуку.

Відбір методів дослідження

Методи дослідження в методиці – це прийоми, процедури та операції емпіричного і теоретичного пізнання й вивчення явищ педагогічної дійсності.

Виходячи з того, що кожне наукове дослідження може відбуватися на двох рівнях: емпіричному (коли здійснюється процес накопичення фактів) і теоретичному (на якому відбувається узагальнення знань), то відповідно до цих рівнів, загальні методи пізнання умовно поділяються на три групи.

Методи емпіричного дослідження: опитування, анкетування, спостереження, порівняння, експеримент.

Методи теоретичного дослідження: ідеалізація (мислительний акт, пов'язаний з утворенням понять про об'єкти), формалізація (пізнання об'єктів шляхом відображення їхньої структури у знаковій формі за допомогою штучної мови), логічні й історичні (дозволяють відтворити досліджуваний об'єкт у всій його об'єктивній конкретності, уявити і зрозуміти його в розвитку) методи.

Методи, що можуть бути застосовані на емпіричному і теоретичному рівнях: абстрагування, аналіз, синтез, індукція, дедукція, моделювання.

Для розв'язання поставлених завдань кваліфікаційної роботи з методик навчання української мови і літератури може використовуватися комплекс таких методів дослідження:

емпіричні: бесіди з учителями й учнями; тестування вчителів-словесників й учнів певних класів з метою діагностування рівня сформованості умінь і навичок; педагогічні спостереження й аналіз уроків української мови чи літератури; аналіз творчих робіт, усних і письмових відповідей учнів; моделювання уроків для певних класів за визначеним розділом з метою посилення їх окремо взятого аспекту дослідження; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний);

теоретичні: вивчення та аналіз літературознавчої, психолого-педагогічної й навчально-методичної літератури з проблеми дослідження; ретроспективний та прогностичний аналіз навчальних програм, шкільних підручників та методичних посібників з української мови чи літератури; теоретичне узагальнення педагогічного досвіду з означуваної проблеми; розроблення змісту та системи роботи над збагаченням словникового запасу учнів; статистичне оброблення й порівняльна характеристика результатів традиційного та дослідного навчання.

Найкращих результатів можна досягти у процесі комплексного використання цих методів, проте варто пам'ятати, що залежно від особливостей теми дослідження, специфіки предмета і конкретних умов окремі методи можуть набути переважного значення.

Схарактеризувавши стан досліджуваної проблеми (на основі критичного аналізу психолого-педагогічної, лінгвістичної та методичної літератури, вивчення практики її розв'язання), магістранти визначають **актуальність теми** кваліфікаційної роботи з методик навчання української мови і літератури.

Актуальність дослідження конкретної наукової проблеми зумовлюється соціальним замовленням (що відображено у відповідних державних документах), практичними завданнями певної галузі науки, необхідністю розширення сучасних уявлень про певні процеси чи явища, недостатнім рівнем розроблення окремих аспектів наукової проблеми. Наголошуємо на тому, що актуальність має обумовлюватися практичним значенням теми кваліфікаційної роботи, проблемами її реалізації в шкільному курсі; застерігаємо магістрантів від визначення актуальності теми кваліфікаційної роботи з методик навчання української мови і літератури за аналогією з філологічними темами. Під час роботи над кваліфікаційною роботою з методик навчання української мови й літератури ви маєте визначитись із відповідями на три основні запитання: Що вивчаємо з учнями? Як вивчаємо? Навіщо вивчаємо?

Окрім того, у вступі до кваліфікаційної роботи має бути вказана наукова новизна дослідження (обов'язкова для магістерської роботи): що зроблено вперше, які проблеми набули подальшого розвитку, апробація результатів дослідження. Магістрант має чітко вказати, на яких конференціях відбувалося обговорення матеріалів, скільки публікацій підготовлено.

Зміст кваліфікаційної роботи

Основна частина поділяється на теоретичний та практичний розділи.

Теоретичний розділ (перший розділ) містить аналіз опрацьованої наукової літератури відповідно до завдань дослідження, а також певні авторські висновки з вивченням перспектив подальших дослідницьких пошуків. Здобувач вищої освіти шляхом огляду літератури окреслює основні етапи становлення й висвітлення проблеми, визначає своє місце у її розв'язанні, виявляючи ті питання, які залишилися нез'ясованими. Варто пам'ятати, що важливим аспектом у процесі дослідження є аналіз документів, на яких базується шкільний курс української мови чи літератури, підручників, посібників, публікацій науковців-методистів і вчителів-практиків із проблеми дослідження, дослідження передового педагогічного досвіду. Це дасть змогу уточнити предмет і завдання дослідження, підтвердити актуальність роботи. Окрім того, бажаним аспектом дослідження є аналіз психологічних особливостей учнів певного віку, специфіки засвоєння ними мовних явищ чи сприймання літературних творів.

У *практичному розділі* із вичерпною повнотою викладають результати власних досліджень автора із виділенням того нового, що він вносить у розроблення проблеми. Розробляється система вправ, методів і прийомів роботи або система уроків, що забезпечують ефективність

вивчення запропонованої теми. У таблиці подаються наслідки роботи, проведеної магістрантом під час педагогічної практики в експериментальному класі. Для порівняння результатів роботи проводять також в іншому класі, який не працював за системою магістранта-практиканта (цей клас називають контрольним). Наслідки роботи також оформляють у таблиці. Порівняння цифрових даних результатів перевіреної роботи в експериментальному та контрольному класах свідчатиме про ступінь ефективності апробованої магістрантом методики вивчення обраної теми.

Тема має бути розкрита без пропуску логічних ланок, тому, починаючи працювати над розділом, треба відзначити його головну ідею, а також тези кожного підрозділу. Тези необхідно підтверджувати фактами, думками різних авторів, результатами анкетування та експерименту, аналізом конкретного практичного досвіду. Необхідно уникати безсистемного викладення фактів без достатнього їх осмислення та узагальнення.

Думки мають бути пов'язані між собою логічно, увесь текст підпорядкований одній головній ідеї. Один висновок не має суперечити іншому, а має підкріплювати його. Якщо висновки не будуть пов'язані між собою, текст втратить свою єдність. Кожний доказ має впливати з попереднього.

Щодо кожного розділу роботи необхідно зробити висновки, на основі яких формулюють висновки до всієї роботи в цілому.

Накопичуючи та систематизуючи факти, треба вміти визначити їх достовірність і типовість, найсуттєвіші ознаки для наукової характеристики, аналізу, порівняння. Порівняльний аналіз допомагає виділити головне, типове в питаннях, що розглядаються, простежити зміни, що сталися в методичній науці протягом останніх років, виявити закономірності, проаналізувати причини труднощів у їх функціонуванні, визначити тенденції та перспективи подальшого розвитку.

Для кваліфікаційної роботи обов'язковою є наявність констатувального експерименту й аналізу отриманих результатів; під час виконання магістерської роботи магістрант має провести й формувальний експеримент. З цією метою потрібно виділити контрольну (у якій навчання відбувається за традиційною системою роботи вчителя) й експериментальну (яка працює за методикою, запропонованою магістрантом) групи. Бажано щоб ці групи були однаковими за рівнем розумового розвитку, найкраще, щоб це були два класи з однієї паралелі. Аналіз результатів проведеного експерименту дасть змогу зробити висновки про ефективність розробленої методики. Магістрант має запропонувати завдання для перевірки рівня здобутих знань, сформованих умінь і навичок. На основі опрацьованого теоретичного

матеріалу дослідник має визначити критерії, за якими оцінюватимуться досягнення, і рівні сформованості (високий, достатній, середній, початковий) знань, умінь і навичок. Магістрант-дослідник має порівняти результати контрольного й експериментального класів, ту динаміку, яка спостерігалась за час проведення експерименту, проаналізувати зміни, що відбулися в обох класах від початку вивчення теми. У висновках потрібно вказати, який відсоток учнів продемонстрував високий рівень знань, у якому класі цей відсоток вищий, скільки учнів за час експерименту підвищили свої показники з початкового до середнього, з достатнього до вищого рівня. Якщо помітна динаміка, магістрант може зробити висновок про ефективність розробленої системи вправ, про правильність підібраних завдань; якщо ж така динаміка відсутня, або є несуттєвою, значить експериментальна методика потребує коригування, здобувач вищої освіти має зробити висновки про шляхи розв'язання цієї ситуації.

Результати експериментально-дослідницької роботи варто подати у формі діаграм.

Діаграма – графічне зображення квантитативних даних, залежність однієї величини від іншої за допомогою ліній і геометричних фігур. Здебільшого діаграми впорядковують дані за горизонтальною (вісь категорій) і вертикальною (вісь значень) осями.

Діаграма є засобом наочного подання даних. Вона полегшує порівняння цифрових даних, зіставлення закономірностей і тенденцій розвитку. Діаграми є зручним засобом подання кількісних даних у презентації під час захисту магістерської роботи.

Назва діаграми являє собою стислу характеристику зображеного. Діаграму доповнюють поясненням (легендою, що містить кольорові позначення деталей сюжету).

Номер діаграми та її назву друкують нежирним шрифтом і розміщують над діаграмою, пояснення – праворуч або ліворуч від діаграми.

Тип діаграми обирають, виходячи з певного загального задуму.

Стовпчикова діаграма – це графік з однією віссю для зображення якісних і порядкових показників (величин, частот). Дані репрезентуються як паралельні прямокутники (стовпчики) однакової ширини. Кожен стовпчик зображує один клас якісних величин. Висота стовпчика пропорційна величині або частоті вимірювального параметру. Цей різновид діаграм використовують для порівняння даних або для зображення відхилення від вихідного рівня / норми.

Гістограма – різновид графіка, що демонструє зміну даних за певний проміжок часу, а також використовується для ілюстративного порівняння об'єктів (подано на рисунку).

Секторна діаграма – різновид графіка, що зображує співвідношення частин цілого.

Кільцева діаграма – різновид графіка, що відображає відношення частин до цілого, але не може містити більше одного ряду даних.

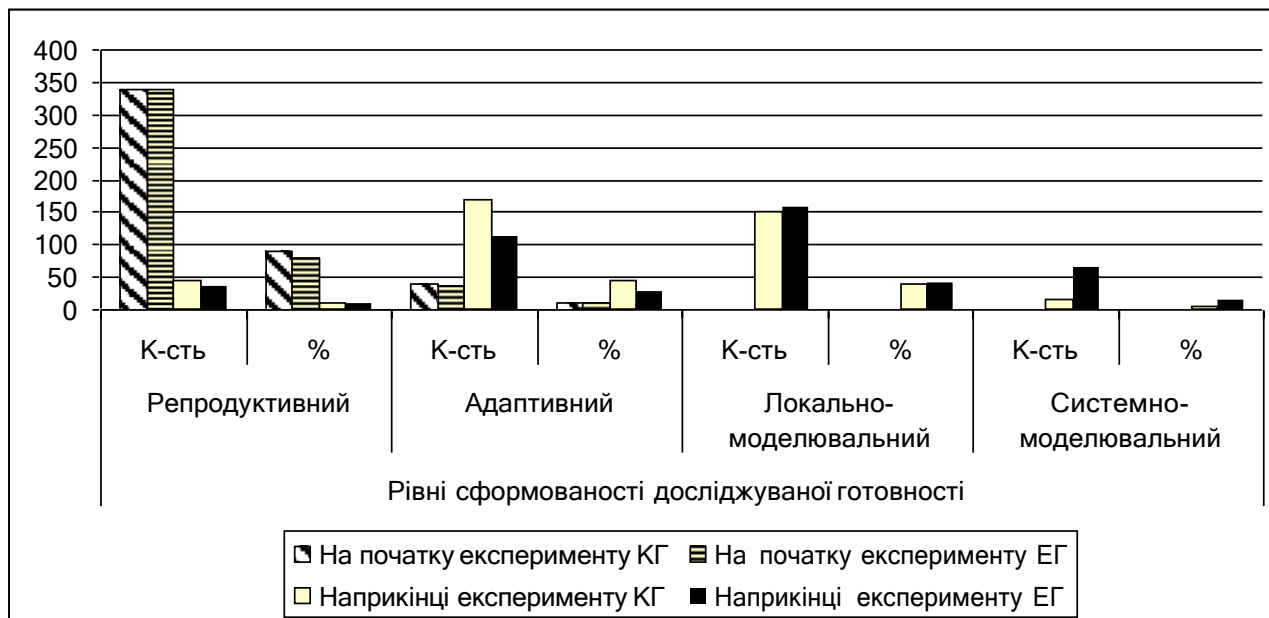

Рис. 5.3. Діаграма рівнів сформованості когнітивно-процесуального компонента готовності майбутніх учителів української літератури до роботи з теоретико-літературними поняттями на освітньому ступені бакалавр

Логічним завершенням кваліфікаційної роботи є *висновки*. Головна їх мета – підсумки проведеної роботи. Висновки подаються у вигляді окремих лаконічних положень, методичних рекомендацій. Дуже важливо, щоб вони відповідали поставленим завданням. У висновках необхідно зазначити не тільки те позитивне, що вдалося виявити в результаті вивчення теми, а й недоліки та проблеми практичної роботи, а також конкретні рекомендації щодо їх усунення. Основна вимога до підсумкової частини не повторювати змісту вступу, основної частини роботи і висновків, зроблених у розділах.

До додатків можуть входити допоміжні матеріали, необхідні для повноти сприймання роботи:

- експериментальні матеріали (анкети, питальники);
- таблиці допоміжних цифрових даних;
- ілюстрації допоміжного характеру;
- картки із завданнями;
- методичні розробки;
- тести, алгоритми;
- методичні рекомендації.

Акт про впровадження науково-дослідної роботи

Упровадженню підлягають результати наукових досліджень, які мають прикладний характер. Упроваджуватися в навчально-виховний процес можуть самостійні розробки магістрантів, а також узагальнений ними науковий або педагогічний досвід учителів-практиків.

Критерієм ефективності досліджень здобувачів вищої освіти є їхня теоретична і практична значущість, результативність та перспективність запровадження у відповідній установі.

Упровадження завершеного наукового дослідження у навчально-виховний процес закладу освіти підкріплюється актом про впровадження науково-дослідної роботи, який підписується представником закладу, який безпосередньо керує процесом впровадження, затверджується керівником закладу.

Анотації

Анотація – це стисла характеристика кваліфікаційної роботи. Її призначення полягає в оперативному ознайомленні з методикою дослідження, основними висновками наукової роботи.

На початку анотації вказується прізвище та ініціали автора, тема роботи, шифр і назва спеціальності, за потреби – спеціалізації, повна назва закладу вищої освіти, рік.

Зміст анотації становить стислий виклад основних отриманих результатів. Анотація складається двома мовами (українська, англійська), які мають охоплювати до однієї сторінки комп'ютерного набору. Першою подається анотація українською мовою.

Перелік ключових слів характеризує основний зміст магістерської роботи і містить від 5 до 10 слів у називному відмінку, написаних через кому в рядок прописними буквами та розташованих за абеткою.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ ІЗ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Теми кваліфікаційних робіт обираються магістрантами на основі розробленого і затвердженого кафедрою переліком тем кваліфікаційних робіт, а також з урахуванням власних наукових інтересів, можливостей наступної виробничо-педагогічної практики у школах. Магістрант може також сам запропонувати тему кваліфікаційної роботи, достатньо аргументовано обґрунтувавши доцільність її розробки.

Кваліфікаційна робота є самостійним науковим дослідженням з актуальних проблем методики навчання англійської мови, що є дискусійними, недостатньо або зовсім не вивченими.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН РОБОТИ НАД НАПИСАННЯМ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

- 1) Вибір і формування теми дослідження.
- 2) Узгодження і (якщо необхідно) корегування обраної теми з науковим керівником, обговорення принципової логічної структури роботи та попереднього списку необхідної літератури.
- 3) Формування бібліографічного списку. Вивчення та опрацювання наукової літератури з теми дослідження. Укладання початкового плану кваліфікаційної роботи і затвердження його науковим керівником.
- 4) Робота з необхідною науковою літературою. Написання вступу: обґрунтування актуальності проблеми, визначення мети та завдань дослідження, визначення об'єкта, предмета, методології та методів дослідження. Збір фактичного матеріалу.
- 5) Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи, подання на перевірку у встановлений термін. Збір фактичного матеріалу.
- 6) Обробка, систематизація та узагальнення зібраного фактичного матеріалу. Написання практичної частини кваліфікаційної роботи, подання на перевірку у встановлений термін.
- 7) Написання експериментальної частини кваліфікаційної роботи з методичними рекомендаціями, подання на перевірку у встановлений термін.
- 8) Написання тез доповіді за результатами дослідження. Публікація у збірнику тез конференції.
- 9) Написання наукової статті за результатами дослідження. Подання та публікація статті у науковому виданні.

10) Написання висновків, перевірка адекватності отриманих результатів меті та завданням, що визначені у вступі до кваліфікаційної роботи. Внесення необхідних коригувань.

11) Оформлення кваліфікаційної роботи відповідно до вимог. Подання кваліфікаційної роботи на перевірку у встановлені терміни.

У першому розділі наводиться аналітичний огляд вітчизняних та зарубіжних публікацій з обраної теми, викладаються теоретичні положення, які є важливими для розв'язання сформульованих завдань і досягнення поставленої мети, розкривається ступінь розробки проблеми в сучасній науковій літературі, дається визначення використаним у роботі термінам і поняттям, узагальнюються підходи до розв'язання проблеми. Залежно від обраної теми дається огляд питання, зазначається, хто саме і під яким кутом зору розглядав досліджувану проблему. Тут також можуть наводитися дані про характер матеріалу, обраного для дослідження.

Неприпустимим є анотування праць за темою роботи без викладу власної позиції дослідника. Якщо автор наукової праці не погоджується з позиціями попередників, то треба не тільки відхиляти їх, а й давати обґрунтовані докази неправильності підходів, і навпаки, якщо він поділяє думку когось із мовознавців, приєднується до неї, йому необхідно це також аргументувати.

Виклад матеріалу має бути чітким, послідовним і логічним (здебільшого за методом дедукції – від загального до окремого). Теоретичні положення мають ґрунтуватися на вивчених та проаналізованих даних достатньої кількості наукових джерел та підкріплюватися відповідними посиланнями. При викладенні матеріалу рекомендується використовувати широкий спектр зв'язувальних текстових елементів (наприклад, вставних фраз безособового характеру), таких, як:

... Останнім часом дослідження з ...; Згідно з даними ...; Як показують новітні дослідження в галузі ...; У контексті сучасної парадигми досліджень ...; Сучасна лінгвістика демонструє зростаючий інтерес до ...; При вивченні ... значну увагу науковці приділяли ...; Подальший розвиток досліджень з ...; У світлі вищесказаного ...; Як уже зазначалося ...; На наш погляд ...; Отже ...; Необхідно зазначити, що ...; Відомо (загальновідомо), що ...; З огляду на ...; Встановлено, що ...; Відправною точкою ... у визначенні ... було ...; Поділяючи точку зору ... ми вважаємо ...; Беручи до уваги ...; З іншого боку ...; Нарешті ...; Передусім ..; По-перше ...; Аналіз вербального вираження ... свідчить про ...; Звернення до концепції ...; Уявлення про ...; Когнітивний (комунікативний, антропоцентричний) підхід до вивчення ...; Як стверджує ...; У більшості праць ...; Специфіка ... полягає в ...; Незважаючи на ...; Поштовхом для створення ...; При цьому ... тощо.

Крім **теоретичної** (перший розділ), кваліфікаційної робота включає **практичну** (другий розділ) та **експериментальну** (третій розділ) частину, в якій здобувач вищої освіти демонструє вміння виконувати власне дослідження на фактичному або експериментальному матеріалі, здійснювати самостійний якісний аналіз досліджуваних явищ, робити узагальнення, встановлювати зв'язки між певними явищами, наприклад, зазначати закономірності функціонування мовних одиниць, пояснювати специфіку їх вживання, вказувати на їхні структурні особливості та системні характеристики. Здобувач вищої освіти має продемонструвати вміння аргументувати свої висновки.

Одним із обов'язкових завдань виконання **практичної частини** кваліфікаційної роботи з методики навчання англійської мови є експериментальна апробація досліджуваного в кваліфікаційній роботі методичного аспекту протягом педагогічної практики. Зміст практичної частини складають комплекс вправ та навчально-методичні матеріали, розроблені самостійно чи дібрані здобувачами вищої освіти під час педагогічної практики з різних джерел та апробовані ними у навчально-виховному процесі з англійської мови.

У процесі викладення результатів дослідження в практичній частині можуть стати в нагоді такі кліше й звороти:

... У цій роботі ...; Наступний приклад являє собою ...; Таким чином, виконаний аналіз доводить, що ...; Загалом проведене дослідження дає можливість стверджувати, що ...; У ході дослідження були проаналізовані ...; Результати роботи дають підстави вважати, що ...; У центрі нашої уваги ...; У процесі дослідження виникла необхідність ...; Ми встановили ...; У результаті дослідження було помічено ...; Як показало наше дослідження ...; Як свідчать результати аналізу ...; Аналіз мовного матеріалу показав ...; Застосування ... методу (аналізу) дало змогу встановити ...; Механізм відтворення ...; Аналіз мовних засобів ... показав ...; Керуючись принципом ... тощо.

Для підтвердження власних аргументів посиланнями на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи іншого друкованого твору слід наводити **цитати** або передавати зміст висловлювання, обов'язково роблячи посилання. Науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, викладений автором. У теоретичній частині на одній сторінці тексту зазвичай подається 2-3 посилання.

Загальні вимоги до цитування такі:

- текст цитати починається й закінчується лапками і наводиться в граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання;

- цитування повинно бути без довільного скорочення авторського тексту і перекручень думок автора;

- пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні авторського тексту позначається трьома крапками: «Так, Л. Ставицька визначає ідіостиль як спосіб індивідуального мовлення письменника ... в той час як ідіолект є сукупністю конкретних виражальних засобів, що виявляються у текстах автора» [6, с. 14];

- три крапки ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, в кінці);

- якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

- кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

- при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути максимально точним у викладі думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і робити відповідні посилання на джерела;

- при згадуванні в тексті прізвищ учених-дослідників ініціали, як правило, ставляться перед прізвищем (А. П. Загнітко, а не Загнітко А. П., як це прийнято в списках використаних джерел).

Посилання в тексті кваліфікаційної роботи оформлюються за наступними зразками: ... у праці Т. А. Казакової [15, с. 23] розкрито..., В. Н. Комісаров [19, с. 64] увів поняття

Приклад:

- [7, с. 19] – посилання на літературне джерело, що має номер 7 у списку використаної літератури, теза розміщена на сторінці 19.

- [7, с. 16; 24, с. 2] – одночасне посилання на два літературні джерела. Перше з них – джерело номер 7, теза розміщена на сторінці 16. Друге джерело за номером 24, теза розміщена на сторінці 2.

- [9, с. 16; 24] – одночасне посилання на два літературні джерела. Перше з них – джерело за номером 9 у списку використаної літератури, теза розміщена на сторінці 16. Друге з них – джерело за номером 24. Номер сторінки не наводиться.

Ілюстративний матеріал (окремі слова і вирази іноземною мовою) наводяться курсивом, в лапках (також курсивом) подаються цитати з посиланням на автора та через кому на сторінку (прямим шрифтом) – «*What's the matter? «I don't know. I just feel terrible»* [32, с. 65].

На всі таблиці кваліфікаційної роботи повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» пишуть скорочено, наприклад: «... в табл. 1.2». У повторних посиланнях вживають скорочено слово «дивись», наприклад: «див. табл. 1.3».

Після основного тексту роботи з нової сторінки подаються загальні **ВИСНОВКИ**, які є логічним завершенням кваліфікаційної роботи. У висновках стисло підсумовуються результати дослідження відповідно до поставлених завдань і з особливим акцентом на його практичних аспектах, висловлюється і обґрунтовується власна точка зору магістранта на вивчену проблему, окреслюються перспективи її подальшої наукової розробки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ. У списку використаних джерел уміщено наукові публікації різного рівня, архівні джерела, які використано автором для обґрунтування позицій своєї роботи. Бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи у такому порядку:

- 1) наукові джерела в алфавітному порядку кирилицею (українська мова);
- 2) наукові джерела в алфавітному порядку латиницею (англійська мова).

Автор роботи відповідає за правильне оформлення бібліографічних посилань і цитат. Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел, які наводяться у магістрантській науковій роботі, подано в Додатку.

ДОДАТКИ містять матеріал, що доповнює зміст роботи. Додатками можуть бути: графічний матеріал, таблиці великого формату, розрахунки, опис алгоритмів і програм завдань тощо.

Додатки не нумеруються і друкуються окремо від тексту роботи. Додатки позначають великими літерами української абетки, починаючи з А, за винятком літер З, Г, Є, Ї, Й, О, Ч. Після слова «Додаток» друкують літеру, що позначає його послідовність. Якщо у роботі лише один додаток, то він позначається «Додаток А».

Кожний додаток слід починати з нової сторінки із зазначенням (Додаток...) угорі справа. Додаток повинен мати заголовок, який друкують посередині симетрично відносно тексту з великої літери окремим рядком.

АНОТАЦІЇ

Анотація – це стисла характеристика кваліфікаційної роботи. Її призначення полягає в оперативному ознайомленні з методикою дослідження, основними висновками наукової роботи.

На початку анотації вказується прізвище та ініціали автора, тема роботи, шифр і назва спеціальності, за потреби – спеціалізації, повна назва закладу вищої освіти, рік.

Зміст анотації становить стислий виклад основних отриманих результатів. Анотація складається двома мовами (українська, англійська), які мають охоплювати до однієї сторінки комп'ютерного набору. Першою подається анотація українською мовою.

Перелік ключових слів характеризує основний зміст магістерської роботи і містить від 5 до 10 слів у називному відмінку, написаних через кому в рядок прописними буквами та розташованих за абеткою.

ВИМОГИ ДО ТЕХНІЧНОГО ФОРМУЛЕННЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ

Основні нормативні параметри форматування наукового документа

1. Кваліфікаційна робота подається до захисту в переплетеному вигляді. Обсяг кваліфікаційної роботи (без додатків) – 45-70 сторінок друкованого тексту. Шрифт Times New Roman, 14; інтервал 1,5; абзацний відступ 1,25 см; береги: верхній та нижній – 2 см, лівий – 3 см, правий – 1,5 см). Друкують машинописним способом на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм). Шрифт друку має бути чітким, стрічка – чорного кольору середньої жирності. Необхідні елементи та частини тексту виділяють напівжирним чи підкресленим шрифтом, або курсивом у різних комбінаціях. Щільність тексту письмової роботи повинна бути однаковою. Друкарські помилки, описки і графічні неточності, які виявилися в процесі написання, можна виправляти підчищенням або зафарбуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці або між рядками виправленого тексту машинописним способом.

Не дозволяється розміщувати назву підрозділу, пункту й підпункту в нижній частині сторінки, якщо після неї розміщено тільки один рядок тексту.

2. Обов'язковими складовими титульної сторінки кваліфікаційної роботи є назва міністерства, вишу, факультету та кафедри, до виконується робота, назва та характеристика роботи, прізвище, ім'я, по батькові автора роботи та наукового керівника, а також місто та рік захисту (див. Додаток).

3. Заголовки структурних частин письмової роботи «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки підрозділів (наприклад, 1.1.) друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу (крапка в кінці заголовка не ставиться), текст підрозділу починається з нового рядка з абзацним відступом. Заголовки пунктів (наприклад 1.1.1) друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу, в кінці ставиться крапка, а через пропуск розпочинається текст пункту.

4. Нумерація сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць, формул здійснюється арабськими цифрами без

знака №. Першою сторінкою письмової роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок, але номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці (шрифт Times New Roman, 14). Зміст, перелік умовних позначень, вступ, висновки, список використаних джерел не нумерують. Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», після номера ставлять крапку і через пропуск друкують заголовок розділу. Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. У кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: «2.3» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу. Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. У кінці номера повинна стояти крапка, наприклад: «1.3.2» (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка. Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами, як пункти.

5. Фотографії, схеми, графіки, карти, таблиці необхідно подавати в письмовій роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, які розміщені на окремих сторінках, входять до загальної нумерації сторінок.

6. Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: «Рис. 1.2» (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якість ілюстрацій повинна забезпечувати їх чітке відтворення (сканер, ксерокс). Ілюстрації можуть бути виконані чорнилом, тушшю або пастою чорного кольору на білому непрозорому папері чи комп'ютерним способом. У письмовій роботі слід застосовувати лише штрихові ілюстрації і оригінали фотознімків. Фотознімки розміром меншим за формат А4 повинні бути наклеєні на стандартні аркуші білого паперу формату А4. Ілюстрації повинні мати назву, яку розміщують після номера ілюстрації. При необхідності ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (текст під рисунком).

7. Цифровий матеріал, як правило, повинен оформлятися у вигляді таблиць. Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) в межах розділу. Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують симетрично до тексту. Біля правого поля аркуша над відповідним заголовком таблиці розміщують напис

«Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу).

8. Якщо у роботі вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення і таке інше, то такий перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів може бути поданий окремим списком, який розміщують перед вступом. Перелік треба подавати двома колонками, у яких зліва за абеткою наводять скорочення, справа – їх детальну розшифровку. Якщо ж спеціальні терміни, скорочення, символи повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифровку наводять у тексті при першому згадуванні.

9. Усі додатки оформлюють як продовження кваліфікаційної роботи на наступних її сторінках або у вигляді окремої частини, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті роботи. Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки і мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток» і буква алфавіту, що позначає додаток. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, Ї, І, Й, О, Ч, Ь, наприклад, Додаток А, Додаток Б тощо.

10. Ілюстрації, таблиці і формули, які розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: Рис. Д.1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д; Формула А.1 – перша формула додатка А.

11. Під час написання кваліфікаційної роботи магістрант має посилатися на наукові джерела, ідеї, висновки на яких ґрунтується дослідження, або на матеріали, окремі результати, які наводяться у роботі. Якщо використовують відомості з монографій, оглядових статей тощо з великою кількістю сторінок, тоді в покликанні необхідно точно вказати номери сторінок того видання, до якого зверталися. У тексті роботи покликання потрібно зазначати порядковим номером за переліком у списку опрацьованої літератури. Цей номер, а також через кому номер сторінки (-ок), на якій (-их) має знаходитися цитований матеріал, подається у квадратних дужках, наприклад, [14, с. 48] або [14, с. 48-57]. Якщо якась робота описується повністю, то у дужках зазначається тільки її порядковий номер, наприклад, «... у працях...» [1].

Такий спосіб посилання дозволяє значно зекономити обсяг тексту роботи, оскільки відпадає необхідність виноска на сторінках. При цьому оформлення посилання на певне видання має відповідати його бібліографічному опису за списком опрацьованої літератури.

До списку опрацьованої літератури вноситься вся опрацьована автором кваліфікаційної роботи література незалежно від того, як вона надрукована: окремим виданням, у збірнику, журналі, газеті, а також без уваги на те, є чи нема у тексті роботи покликання на праці, що були використані автором під час роботи над темою.

Літературу необхідно розміщувати у списку в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків. Якщо наводяться кілька праць одного автора, то їх треба подавати за хронологією. У списку використовується загальна нумерація використаної літератури, а не нумерація за розділами. Відомості про праці, які містяться в списку, необхідно подавати згідно з вимогами державного стандарту з обов'язковим наведенням назв.

Попередній захист роботи відбувається на засіданні кафедри української мови і літератури філологічного факультету. Захист кваліфікаційної роботи проводиться перед екзаменаційною комісією.

Подання на кафедру завершеного варіанту роботи у друкованому та електронному вигляді відбувається не менше ніж за 10 днів до її захисту перед членами екзаменаційної комісії.

Стилістичні особливості наукових робіт

1. Насиченість термінами – заміна побутових, життєвих понять науковими термінами.

2. Відсутність емоційних мовних виразів. Науковий текст завжди відрізняється «сухістю», йому не властиві емоційні словосполучення і риторичні фігури.

3. Використання великої кількості іменників з абстрактним значенням. Науковий текст містить багато слів типу «дослідження», «аналіз», «розгляд».

4. Логічна послідовність, цілісність та пов'язаність текст. Науковий текст – це сукупність певних положень, за допомогою яких доводяться (обґрунтовуються) наукові теорії, думки, ідеї. Це досягається за допомогою словосполучень, які вказують на:

- послідовність розвитку думки – «спочатку», «по-перше», «по-друге», «передусім»;

- причинно-наслідкові зв'язки – «у зв'язку з цим», «внаслідок цього», «саме тому»;

- перехід від однієї думки до іншої – «звернемось до...»;

- «розглянемо...», «зупинимось на...», «перш ніж перейти до...»;

- висновок, результат – «таким чином», «у підсумку варто зазначити», «усе це дає змогу зробити висновок».

5. Безособовість. Наукове мовлення, в основному, має характер безособового монологу. Тому замість виразу «я отримав результати» пишуть «було отримано результати». Коли автору роботи необхідно

вказати на себе, то замість займенника «я» прийнято використовувати «ми» («у результаті проведеного дослідження ми дійшли висновку...»), або позначати себе у третій особі («автор вважає, що...»).

6. Ясність, точність, зрозумілість тексту – відсутність невизначених, малозрозумілих словосполучень типу «окремі фактори», «більша половина досліджуваних», або без необхідності вживати іншомовні слова, якщо є український відповідник (винятком є випадки, коли використання іншомовних лексем є загальноновизнаним у науці), потрібно уникати тавтологій.

7. Лаконічність тексту – відсутність багатослів'я, зайвих слів.

8. Об'єктивність тексту – необхідність вказівок на джерело інформації, авторство думки – «за свідченнями сучасників», «на нашу думку, ...», «за даними експерименту».

9. Використання дієслів пасивного стану – «отримані дані», «ця проблема досліджувалась...». Це дає змогу зосередити увагу на об'єкті й предметі дослідження, а не на суб'єкті-досліднику.

НАУКОВЕ КЕРІВНИЦТВО

Прикріплення до кафедри для написання кваліфікаційної роботи здійснюється на підставі відповідного рішення кафедри за наявності підписаної завідувачем кафедри та погодженої з науковим керівником заяви магістранта, яка подається на кафедру до початку навчального року. Тема затверджується на засіданні кафедри і вченої ради факультету, після чого магістрант погоджує з науковим керівником графік виконання кваліфікаційної роботи. Науковий керівник консультує здобувача вищої освіти протягом терміну виконання кваліфікаційної роботи, контролює дотримання ним графіка її написання.

У процесі виконання кваліфікаційної роботи **магістрант зобов'язаний:**

- Відвідувати консультації наукового керівника відповідно до графіка написання роботи;
- регулярно звітувати перед науковим керівником про виконання відповідних етапів роботи;
- вивчити літературу (джерела) за темою, користуючись бібліографічним покажчиком і каталогом, мережею Інтернет;
- викласти сучасний стан досліджуваного питання в огляді літератури;
- знати основні методи збору й аналізу матеріалу за темою;
- зібрати та проаналізувати необхідний матеріал;
- на підставі вивчення літератури та аналізу практичних прикладів зробити локальні висновки і загальний висновок;
- оформити роботу за вимогами університетських стандартів;
- своєчасно подати роботу науковому керівникові для перевірки.

Порушення академічних норм та типові помилки під час написання кваліфікаційних робіт

До грубих порушень академічних норм написання кваліфікаційних робіт належать: компіляція, плагіат, підлог, фальсифікація.

У процесі написання кваліфікаційної роботи слід уникати крайнощів *компіляції* (як прямого тексту, так й ідей), а також «есеїстики». Механічна компіляція чужих ідей недопустима, бо навіть початкова наукова робота має показати не тільки володіння матеріалом, але і самостійне його осмислення, аналіз. Писання ж прямо «з голови»

найчастіше не узгоджується з науково-історичним методом попереднього вивчення питання і ступенем його вивченості. *Компіляція* – це писання твору на підставі чужих матеріалів без самостійного дослідження й опрацювання джерел; копіювання.

Плагіатом називається порушення правил цитування, коли чужий текст або його частина видається автором за свій текст. Іншими словами, у тексті не вказується початок та кінець цитати та посилання на автора (та його роботу) тексту цитати. Парафраза без посилання на джерело прирівнюється до плагіату. *Підлогом* називається здача курсової роботи, написаної іншою людиною або колективом авторів, в якості своєї роботи. Наприклад, подання роботи магістрантів старших курсів, магістрантів інших закладів вищої освіти, а також робіт, скачаних з інтернет-ресурсів. *Фальсифікацією* називається підробка статистичних даних, як в частині значень показників, так і в якості джерел даних. Фальсифікацією також називається зумисне викривлення отриманих іншими авторами результатів дослідження в якості підтвердження власних висновків, гіпотез. Посилання на неіснуючу роботу також є фальсифікацією.

Під час написання кваліфікаційної роботи необхідно пам'ятати, що головною метою будь-якої наукової роботи є пошук істини та нових знань, а не доказ «будь-якою ціною» висунутих гіпотез. Негативний результат – це також результат. Саме він найчастіше свідчить про неупередженість та професійну наукову компетентність автора.

Найпоширеніші **«помилки» магістрантів** під час написання та оформлення кваліфікаційної роботи:

- зміст роботи не відповідає плану кваліфікаційної роботи або не розкриває тему;
- сформульовані розділи (підрозділи) не відображають реальну проблемну ситуацію;
- мета дослідження не пов'язана з проблемою, сформульована абстрактно і не відображає специфіки об'єкта і предмета дослідження;
- не зроблено глибокого і всебічного аналізу сучасних нормативних документів, новітньої наукової літератури з теми дослідження;
- аналітичний огляд вітчизняних і зарубіжних публікацій з теми роботи має форму анотованого списку і не відбиває рівня дослідження проблеми;
- не розкрито зміст та організацію емпіричного дослідження (його суть, тривалість, місце проведення, кількість обстежуваних, їхні характеристики), поверхнево висвітлені практичні питання;
- кінцевий результат не відповідає меті дослідження, висновки не відповідають поставленим завданням;
- у роботі немає посилань на першоджерела або вказані не ті, з яких запозичені матеріали;

- бібліографічний опис джерел у списку використаної літератури наведено довільно, без дотримання вимог державного стандарту;

- обсяг та оформлення роботи не відповідають вимогам, вона виконана неохайно, з помилками.

Саме на етапі контролю оформлення керівники нерідко «повертають» кваліфікаційну роботу, а резерву часу в цей період у здобувача освіти вже немає. Головна рекомендація - не користуйтеся як прикладом оформлення доступними роботами своїх колег і товаришів по навчанню, слід брати до уваги тільки нормативні матеріали або матеріали, затверджені профільною кафедрою.

Варто пам'ятати, що кваліфікаційна робота - не проповідь, не памфлет, не газетна стаття, не ліричне есе, а наукова робота, тому має бути витриманий академічний стиль викладу, без публіцистичних і ліричних відступів, без «художніх» зворотів і метафор. У кваліфікаційній роботі не місце для емоцій, проникливих інтонацій і пафосу. Це особливо важливо під час адаптації іншомовних матеріалів: стиль іноземної наукової літератури як правило допускає набагато більше поетичних і розмовних елементів, ніж це властиво вітчизняній науковій традиції. Потрібно уникати впливу стилю прямо або побічно цитованих іншомовних монографій, якщо він відрізняється більшою вільністю від українського наукового стилю. У кваліфікаційній роботі не варто писати те, що всім добре відомо. Наприклад, не треба детально пояснювати, що Т. Шевченко - видатний поет. Кваліфікаційна робота не повинна містити і уривків в жанрі «короткий зміст художнього твору». Тобто переказу «для довідки» сюжету твору, не супроводжуваного аналітичними коментарями автора кваліфікаційної. Переказ змісту всього твору або його частини мають бути «вбудовані» у науковий аналіз тексту і підпорядковуватись завданням такого аналізу. Наукова цінність кваліфікаційної роботи обумовлюється реальною самостійністю, яка передбачає вивчення джерел і літератури за темою.

Залежно від процентного співвідношення оригінальності тексту, магістрантські роботи оцінюються так: 5 («відмінно») - 95% і більше авторського тексту; 4 («добре») - 90%-94%; 3 («задовільно») - 85%-89%; 2 («незадовільно») - 84 % і менше авторського тексту.

Навчання у ЗВО - унікальна можливість розвинути свій інтелект і творче мислення. Копіювати чужі тексти і видавати їх за свої - значить нехтувати цією можливістю. Роблячи це, магістрант обманює самого себе. Те ж стосується і практики купівлі тексту кваліфікаційної роботи.

Завдання кафедри - створити методику оволодіння магістрантами науковим стилем, виділити його особливості: відсутність особових займенників; уникання дієслів, що виражають почуття, емоції; розповідь від третьої особи; стриманість оцінок (особистості, процесів, ситуацій); неприпустимість політизованого підходу.

Для того щоб магістрант створив свій особистий стиль письма і навчився самостійно викладати матеріал, перший науковий керівник має ознайомити його з допустимими прийомами компіювання тексту – вибору і побудови речень і абзаців. Досвід керівництва науковою роботою магістрантів свідчить про те, що більшість із них швидко визначають свій стиль письма, вибирають особливі звороти і терміни та в межах року оволодівають методами самостійного викладу наукового тексту. Але значна частина магістрантів, які не отримали такої школи, переписують (вірніше копіюють) чужі тексти аж до магістерських робіт. Багато керівників розглядають сучасний рівень доступності інформації не як велике благо і досягнення, а як лихо, що унеможливує перевірку самостійності виконання роботи магістрантом. Необхідно вибирати, писати, систематизувати, доводити. Варто підкреслити, що постановка завищених вимог перед магістрантами не тільки не реальна до виконання, але і завдає відчутної шкоди навчанню. Уміло дозувати їх для кожного магістранта – основа успішного методичного керівництва кваліфікаційними роботами. У відгуку наукового керівника відзначаються в узагальненому вигляді позитивні аспекти роботи та її недоліки. У висновку відгуку може бути зазначено: «до захисту підготувати відповіді на запитання і зауваження, зазначені на сторінках роботи, а також доробіть..., переставте» та інші побажання. Оцінка роботи керівником може бути названа тільки орієнтовно або зовсім не повідомлятися магістранту. Остаточна оцінка роботи виставляється тільки з урахуванням якості її захисту. Магістрант готується до захисту на основі відгуку наукового керівника, його посторінкових зауважень та поставлених питань.

ПОЛІТИКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПІД ЧАС НАПИСАННЯ ТА ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Сучасна освітня діяльність не можлива без реалізації політики академічної доброчесності, що забезпечує високу якість і, зокрема, вищої освіти. Це безпосередньо пов'язано з політикою академічної доброчесності під час науково-дослідної роботи при написанні кваліфікаційних робіт.

Згідно з Положенням про академічну доброчесність Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (https://drive.google.com/file/d/1TggRAFOOn49g08VcMd_XsZHGYnNpm5LPs/view):

2.1. Університет проводить заходи для учасників освітнього процесу щодо дотримання норм законодавства України про авторське право і суміжні права, правил цитування джерел інформації у разі використання оприлюднених ідей, розробок, тверджень, відомостей при підготовці наукової (творчої) продукції, об'єктивного оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти Університету тощо.

2.2. Університет вживає заходів щодо ознайомлення здобувачів вищої освіти із поняттям та вимогами академічної доброчесності шляхом включення відповідного матеріалу до програм навчальних дисциплін, проведення окремих лекцій, семінарів, тренінгів, круглих столів, індивідуальних консультацій для здобувачів освіти та в інші способи, що не суперечать чинному законодавству.

2.3. Наукова бібліотека Університету організовує демонстрацію роботи антиплагіатної системи та бере участь у розробленні методичних рекомендацій щодо оформлення випускових робіт (проектів) відповідно до особливостей роботи системи автоматизованої перевірки текстових документів на унікальність.

2.4. Особа, яка набула статусу здобувача освіти в Університеті (була зарахована на навчання, переведена, поновлена з іншого закладу вищої освіти тощо) упродовж місяця з дня набуття такого статусу бере на себе зобов'язання щодо дотримання академічної доброчесності та власноручним підписом на окремій сторінці в журналі обліку роботи академічної групи підтверджує, що вона ознайомила з цим Положенням.

Кожна кваліфікаційна робота має бути направлена на перевірку до Наукової бібліотеки університету для отримання висновку щодо якості та унікальності тексту роботи. Згідно з п. 4.4. Положення про академічну доброчесність Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка «контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти при написанні кваліфікаційних робіт і дисертацій забезпечує науковий керівник (консультант) та завідувач кафедру, на якій працює керівник роботи. Перевірка всіх видів курсових, кваліфікаційних, наукових або науково-методичних робіт на наявність ознак академічного плагіату обов'язково передуює всім іншим процедурам публічного розгляду (п. 4.5.)». Здобувачі вищої освіти, що навчаються на освітній програмі Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова) повинні надіслати роботи своїм науковим керівникам не пізніше 15 днів до публічного захисту для того, щоб останній надіслав роботу до Наукової бібліотеки на перевірку унікальності з використанням спеціальних програмних засобів (п. 4.7.1-4.7.2). Згідно з Положенням «4.7.3. Перевірка автоматизованою системою здійснюється в термін не більше 5 календарних днів. Результати перевірки (звіти подібності) повертаються керівнику роботи». В Університеті працює електронна програма перевірки в системі StrikePlagiarism, яка дозволяє надати короткий і розширений висновки щодо унікальності роботи, які надсилаються науковому керівнику. До роботи в якості обов'язкового додатку здобувач вищої освіти надає короткий звіт з електронної системи, а на пошту випускової кафедри надсилаються всі звіти з бібліотеки одним файлом.

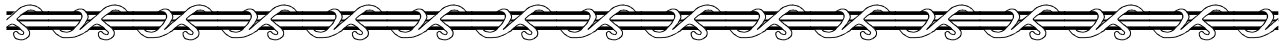
За результатами наданих науковим керівником протоколів перевірки в системі StrikePlagiarism кваліфікаційні роботи допускаються до публічного захисту. В разі не погодження здобувача вищої освіти та/або наукового керівника з висновком програми і прийнятим рішенням випусковою кафедрою, призначається комісія для перевірки та прийняття рішення щодо допуску роботи до публічного захисту.

Рішення щодо допуску кваліфікаційної роботи до публічного захисту на основі звіту наукового керівника та звітів про унікальність в системі StrikePlagiarism приймається на спільному засіданні кафедри іноземних мов і кафедри української мови і літератури з урахуванням усіх складових.

Ураховуючи рекомендації Положення про академічну доброчесність, а саме п. 4.7.3 остаточне рішення про прийнятний ступінь унікальності кваліфікаційної роботи приймає кафедра на спільному засіданні.

Отже, для ОПП Середня освіта (Українська мова і література) коефіцієнт подібності 1 має не перевищувати 28%, а коефіцієнт подібності 2 має бути не більше 12. Для ОПП Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова) коефіцієнт подібності 1 має не перевищувати 25%, а коефіцієнт подібності 2 має бути не більше 10.

Згідно з п. 4.7.5. «Роботи, які за результатами перевірки або попереднього захисту мають ознаки порушення академічної доброчесності повертаються магістрантам на доопрацювання на термін не більше 3 календарних днів. Після чого відправляється на повторну перевірку, яка здійснюється в термін не більше 3 календарних днів» (https://drive.google.com/file/d/1TggRAFOOn49g08VcMd_XsZHGYnNm5LPs/view).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Під час написання роботи магістрант має продемонструвати навички самостійної навчальної і науково-дослідної роботи, уміння вести спостереження над освітнім процесом в ЗЗСО, аналізувати педагогічні явища і процеси, порівнювати їх між собою; послуговуватися певним категоріально-понятійним апаратом, зосереджувати увагу на новій інтерпретації певних педагогічних феноменів.

Основними критеріями оцінювання роботи з методик навчання української мови і літератури є ґрунтовний і всебічний (з позицій мовознавства й літературознавства, педагогіки, психології, методик навчання) аналіз проблеми; дослідження державних документів, що регулюють зміст мовної і літературної освіти, шкільної документації, підручників, посібників, інших матеріалів; з'ясування реального стану справ, тобто проведення констатувального експерименту; розроблення ефективної системи завдань для розв'язання проблеми.

Основними критеріями оцінювання роботи з методики навчання англійської мови є ґрунтовний і всебічний (з позицій педагогіки, психології, методики навчання) аналіз проблеми; дослідження державних документів, що регулюють зміст мовної освіти, шкільної документації, підручників, посібників, інших матеріалів; з'ясування реального стану справ, тобто проведення констатувального експерименту; розробка ефективної системи завдань для розв'язання проблеми та їх експериментальна перевірка.

Під час оцінювання кваліфікаційної роботи комісія враховує дотримання вимог оформлення роботи, якість самого наукового дослідження, його наукову новизну, уміння захистити сформульовані положення та висновки. Роботи, оформленні з порушенням державних стандартів і встановлених вимог, можуть бути недопущені до захисту. Невідповідність в оформленні кваліфікаційної роботи може суттєво вплинути на оцінку роботи. Дотримання магістрантом усіх вимог до оформлення роботи сприяє вихованню в нього належного стилю роботи, формує вимогливість до себе, прищеплює певні навички до ведення наукового дослідження, що буде йому корисним у подальшій науковій роботі.

Захист і оцінювання кваліфікаційної роботи

Кваліфікаційна робота рекомендується до захисту через засідання кафедри за підписом завідувача. Екзаменаційна комісія заслуховує виконавця роботи. Для виступу йому надається **7-10 хвилин**, що відповідає 2-3 сторінкам машинописного тексту.

Виступ виконавця має бути ретельно підготовленим, стислим, присутнім і містити такі компоненти:

- чітко поставлену проблему;
- обґрунтування її актуальності;
- визначення мети й завдань дослідження;
- окреслення методології та методики його проведення;
- відомості про структуру роботи;
- короткий виклад зроблених автором узагальнень, висновків, конкретних рекомендацій.

Кваліфікаційна робота **не допускається до захисту і повертається на доопрацювання**, якщо:

- роботу представлено на кафедру (на перевірку) для рецензування з порушенням термінів, установлених кафедрою;
- роботу написано на тему, що не входить до переліку тем кваліфікаційних робіт з відповідної дисципліни або не погоджена з викладачем;
- роботу виконано не самостійно;
- структура і логіка побудови плану роботи не відповідає вимогам та темі роботи;
- кваліфікаційну роботу не зброшуровано (тобто аркуші не скріплені).

У процесі оцінювання враховується низка важливих показників якості кваліфікаційної роботи, а саме

Загальні вимоги до тексту роботи

1. Чіткість формулювання мети і завдань кваліфікаційної роботи, складність досліджуваних у роботі проблем, обґрунтованість актуальності теми.

2. Відповідність логічної побудови роботи назві теми, а також поставленим цілям і завданням, пропорційність структури роботи.

3. Якість і глибина теоретико-методологічного аналізу проблеми; широта й адекватність методологічного апарату; якість критичного огляду літературних джерел, наявність наукової полеміки, посилянь на літературні джерела та визначення власної думки магістранта-автора роботи.

4. Системність і глибина аналізу статистичних та фактичних матеріалів, наявність і переконливість узагальнень і висновків з аналізу,

5. Наявність, якість ілюстративних матеріалів (рисуноків, схем, діаграм, графіків, таблиць) у тексті роботи та відповідність їх оформлення встановленим критеріям (вимогам).

6. Наявність та логічний зв'язок заходів, що пропонуються для вирішення проблеми, що досліджується у роботі, з проведенням у роботі аналізом фактичних матеріалів, їх актуальність, реальність та наукова обґрунтованість, наявність альтернативних підходів до вирішення визначених проблем.

7. Науково-практична обґрунтованість розв'язання індивідуального творчого завдання, виявлені при цьому аналітичні та рефлексивні здібності.

8. Правильність оформлення кваліфікаційної роботи (нумерація сторінок, оформлення титульного аркуша, дотримання вимог до розміру полів, шрифту, міжрядкового інтервалу та інше), відсутність редакційних помилок;

9. Повнота і відповідність висновків змісту кваліфікаційної роботи.

Вимоги до змісту роботи

1. Якість і глибина теоретико-методологічного аналізу проблеми.

2. Наявність та якість критичного огляду літературних джерел.

3. Наявність наукової полеміки. Етика цитування (наявність посилань на літературні джерела). Самостійність суджень і викладу матеріалу (наявність формулювання власної думки магістранта – автора кваліфікаційної роботи).

4. Наявність, системність і глибина особистого аналізу проблематики, переконливість узагальнень і висновків з аналізу.

5. Наявність аналізу зарубіжного досвіду та його використання у кваліфікаційній роботі.

Захист кваліфікаційної роботи (доповідь)

– володіння культурою презентації (вільне володіння текстом доповіді, наявність в структурі доповіді всіх належних елементів: вітання, представлення, обґрунтування актуальності, мети, завдань курсової роботи, викладення особисто розроблених теоретичних, проблемних, аналітичних та рекомендаційних аспектів роботи, посилання на роздавальний матеріал);

– уміння стисло (в межах регламенту), послідовно й чітко викласти сутність і результати дослідження;

– повнота і ґрунтовність відповідей на запитання викладачів, на зауваження і пропозиції, що містяться в рецензії на кваліфікаційну роботу, здатність аргументовано захищати свої пропозиції, думки, погляди;

- наявність і якість роздавального матеріалу для захисту кваліфікаційної роботи (наявність матеріалів, що відображають теорію, аналіз і пропозиції; ілюстративний матеріал повинен мати аналітичний характер; чітке, грамотне без будь-яких помилок оформлення; зв'язок доповіді з кожним листком роздавального матеріалу).

Комп'ютерна презентація

Комп'ютерна презентація – це пов'язаний набір послідовних слайдів спеціального формату з лаконічною інформацією на певну тему, тобто зручний інструмент, за допомогою якого можна наочно й у доступній формі донести до глядача певну інформацію. Усі слайди зберігаються в одному файлі.

Презентації можуть містити текст, графічні об'єкти (рисунки, діаграми, автофігури тощо), засоби управління, звук, відео та анімовані зображення (три останні компоненти відносяться до мультимедіа).

Структура презентації – це документ, що містить тільки заголовки слайдів та основний текст без графічних зображень і спеціального оформлення.

Загальними вимогами до презентації є:

- чітке визначення мети презентації;
- визначення і побудова структурованої презентації;
- логічна послідовність викладу матеріалу;
- стислість і точність формулювань;
- використання наочних форм представлення даних (діаграми, рисунки, графіки, схеми, доцільні ефекти анімації тощо);
- грамотне оформлення.

Презентація містить:

- титульний слайд;
- слайд зі змістом;
- основну частину, представлену декількома слайдами (від 10 до 18);
- слайд з висновками.

Титульний слайд презентації містить:

- найменування закладу вищої освіти, факультет, кафедру, де виконана робота;
- назву презентації;
- прізвище, ім'я, по батькові автора;
- місто і рік.

Зміст подають на другому слайді презентації. Він містить питання, які будуть висвітлені в презентації.

Презентація має містити не менше 10 і не більше 20 слайдів; мати науковий стиль, тобто чітке оформлення фону слайдів (кольорове оформлення слайдів не забороняється).

У презентації мають бути рисунки, схеми або зображення, таблиці, діаграми (залежно від тематики). Слайди можуть містити різноманітні анімаційні ефекти. Водночас слід уникати рисунків і зображень розважального змісту.

Завершальна частина презентації – висновки. Це коротке резюме виконаної презентації. Бажано на слайді подати висновки за пунктами у стислому вигляді. Викладають найважливіші результати, що отримані в процесі роботи над темою презентації.

ПАМ'ЯТКА МАГІСТРАНТУ ДЛЯ ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1. Готуючи текст доповіді на захист, пам'ятай про чітку й логічну структуру виступу: актуальність теми кваліфікаційної роботи, мета й завдання дослідження, об'єкт і предмет, новизна і практичне значення отриманих результатів; стислий зміст теоретичної частини роботи, висвітлення основних результатів дослідження, пропозиції, рекомендації, методичні розробки автора, спрямовані на розв'язання методичної проблеми. Після підготовки тексту перечитай його кілька разів вголос, звертаючи увагу на правильність вимови слів, наголоси в них. Прослідкуй, чи встигаєш ти викласти всі основні положення за 8-10 хвилин. Спробуй виступити перед друзями чи рідними, щоб почуватись упевнено на захисті. Поміркуй, які запитання можуть виникнути у членів комісії. Роздрукуй робочий варіант тексту великим шрифтом, щоб у випадку необхідності відразу знайти потрібні слова.

2. Підготуй ілюстративні матеріали до захисту, уважно перевір їх зміст на відсутність граматичних і стилістичних помилок. Усі матеріали мають бути надруковані чітким шрифтом на оптимальному форматі для кращого сприйняття інформації. Пам'ятай, що кількість копій має бути достатньою для забезпечення ними усіх членів комісії, матеріали мають бути охайними, мати естетичний вигляд. Відеофрагменти мають бути короткими і гарної якості запису. Перевір заздалегідь усі технічні засоби й мультимедійні пристрої, щоб все працювало без перебоїв. Продумай і потренуйся говорити пояснення до ілюстративних матеріалів, намагайся уникати перевантаження наочністю.

3. Виступаючи на захисті, почни зі звичайних фраз ділового етикету молодого науковця й майбутнього педагога: «Шановний голово, шановні члени екзаменаційної комісії, вашій увазі пропонується магістерська робота на тему...». Текст самої доповіді треба виголошувати середнім темпом, дотримуватися правильної інтонації, наголосом

виділяти найважливіші моменти. Будь спокійним, уважним, стеж за слухачами: якщо аудиторія перестає слухати, слід змінити інтонацію, навести цікавий факт, або змінити темп мовлення. У рукопис слід заглядати лише поглядом, уникаючи нахилів головою. Стеж за своєю вимовою, уникай слів-паразитів, не заповнюй паузи зайвими звуками. Наприкінці доповіді доцільно повторити основну думку, підсумувати найважливіші положення.

4. Відповідаючи на запитання членів ЕК будь ввічливим і тактовним. Спокійно звертайся подумки до змісту своєї роботи, наводь приклади, аргументуй свою відповідь. Згадуй свій власний досвід проходження різних видів педагогічної і науково-дослідної практики і переконуй у правильності власної позиції конкретними прикладами. Якщо відповідь міститься у тексті роботи, можеш зазначити, що матеріали викладені у ... розділі, ... параграфі, у додатках, у джерелі, що використовувалося в процесі дослідження.

5. Відповідаючи на критичні зауваження, що містяться в рецензіях, доводь свою думку чіткими фактами, результатами проведеного експерименту, відстоюй свою позицію з посиланнями на конкретні, використані тобою матеріали, що містяться у серйозних джерелах авторитетних науковців. Тактовно погоджуйся із тими зауваженнями членів ЕК, які мають сенс, пообіцяй врахувати їх у подальшій науковій роботі і практичній педагогічній діяльності.

6. Виголошуючи прикінцеве слово, пам'ятай, що всі, хто тебе слухав, заслуговують на слова подяки: «Дякую за увагу, дякую за поставлені запитання».

7. Після захисту згадай про тих, хто допомагав тобі під час підготовки й захисту кваліфікаційної роботи (друзі, батьки, викладачі) і скажи їм слова вдячності.

Відгук наукового керівника

У відгуку наукового керівника подається загальна характеристика, оцінюється робота магістранта протягом виконання кваліфікаційної роботи.

У заголовку відгуку вказується основна вихідна інформація:

- прізвище, ім'я та по батькові виконавця роботи;
- курс навчання магістранта, назва факультету, спеціальності, освітньої програми та навчального закладу;
- ступінь вищої освіти;
- тема магістерської роботи.

Далі подається:

- зв'язок теми з актуальними проблемами науки, теоретичне та практичне значення розробки теми;

- ступінь самостійності магістранта у виконанні кваліфікаційної роботи;
- вміння використовувати літературу з проблем дослідження;
- творче використання наукової та методичної літератури з проблеми, якісна і кількісна характеристика зібраного матеріалу;
- ступінь оволодіння методами дослідження;
- повнота і якість розробки теми;
- композиційна структура наукової роботи, логічність, послідовність, аргументованість;
- рівень грамотності та якість оформлення, позитивні моменти та недоліки роботи;
- участь магістранта в наукових конференціях, публікації результатів дослідження; дотримання графіка виконання магістерської роботи;
- загальний висновок щодо відповідності роботи всім вимогам, які є обов'язковими для цього рівня наукових досліджень.

Відгук наукового керівника завершується рекомендацією роботи до захисту в ЕК. Оцінка роботи науковим керівником не виставляється. У кінці відгуку ставиться підпис наукового керівника. Відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи може бути наданий на бланку або складатися в довільній текстовій формі.

Рецензія

Рецензенти, ознайомившись з роботою, пишуть рецензію, де відзначають всі її позитивні риси, а також недоліки та рекомендації. Рецензенти послуговуються критеріями рівня виконання магістерських робіт.

Рецензія на магістерську роботу має обов'язково висвітлювати такі питання:

- актуальність, повнота й ґрунтовність викладу;
- науковий рівень проведеного дослідження;
- аргументованість висновків і пропозицій, можливість їхнього практичного впровадження;
- відповідності отриманих результатів меті та завданням роботи;
- відповідності професійній спрямованості випускника;
- стиль викладу, грамотність;
- технічне оформлення роботи.

Магістерська робота оцінюється рецензентом за загальноприйнятою системою оцінювання, підтверджується його підписом. Зовнішня рецензія підтверджується також печаткою установи, де працює рецензент.

Магістрант має бути ознайомлений зі змістом рецензії (рецензій) не пізніше, як за день до захисту магістерської роботи. Варто особливу увагу звернути на висловлені рецензентом зауваження і підготувати аргументовані відповіді.

Випускні кваліфікаційні роботи, які не мають письмового відгуку наукового керівника та внутрішньої і зовнішньої рецензій, до захисту не допускаються.

Процедура захисту кваліфікаційної роботи

Захист магістерської роботи відбувається на відкритому засіданні екзаменаційної комісії. Процедура захисту передбачає:

- доповідь магістранта про зміст роботи;
- запитання до автора;
- відповіді доповідача на поставлені запитання;
- оголошення рецензії(ій) або виступ(и) рецензентів;
- відповіді магістранта на зауваження рецензента(ів);
- підсумкове слово магістранта;
- рішення комісії щодо оцінки роботи.

На захисті магістерської роботи можуть бути присутніми всі, хто бажає. Після виступу магістранта оголошують рецензію(-її). Потім магістрант має відповісти на запитання членів ЕК та присутніх, дати вичерпні відповіді на всі зауваження у рецензії (-ях). Захист магістерської роботи фіксують у протоколі ЕК. Захист робіт проводять на відкритому засіданні Екзаменаційної комісії.

Готуючись до захисту, важливо усвідомлювати таке: якісно виконане наукове дослідження – це, безумовно, основа, але все ж таки не гарантія успішного захисту. Уміння презентувати свою роботу, відстояти власну наукову позицію – вагомий складник підсумкової оцінки кваліфікаційної роботи – не випадково процедура присудження кваліфікації проводиться прилюдно і традиційно має назву «захист», а не «виступ» або «доповідь». Чітка й продумана (зокрема з погляду хронометражу) доповідь, вправне виголошення промови, коректність, тактовність і водночас наукова принциповість під час захисту своїх наукових поглядів – усі ці моменти формують загальне враження від поданої роботи. Недооцінка таких, на перший погляд, «зовнішніх» факторів насправді може призвести до серйозних розчарувань, коли глибоке та якісне дослідження «програє» на захисті посередній за рівнем виконання роботі, презентація якої була заздалегідь підготовленою і продуманою.

Після промови магістрант чекає запитань від членів комісії та всіх присутніх. Запитання можуть мати конкретний або загальний характер. Найпоширеніші загальні запитання: «Який компонент дослідження

виконано особисто Вами?», «У чому практична значущість результатів дослідження?», «Що нового в розкритті проблеми запропоновано Вами?», «Що послужило теоретичною базою дослідження?»

Слухаючи питання комісії, краще їх занотувати і не поспішати відразу давати відповіді. Якщо питання не зрозуміле, можна попросити повторити або уточнити його. Відповіді на запитання мають бути впевненими, змістовними, коректними, лаконічними і складатися з кількох речень. Якщо деякі питання виявилися несподіваними, через те, що виходять за межа тих завдань, які вирішувалися у роботі, можна рекомендувати певною мірою універсальні відповіді на зразок:

«Дослідження цієї проблеми не входило до завдань роботи, проте поставлене питання, безперечно, цікаве і в подальшому ми спробуємо знайти відповідь на нього» або «Це питання в роботі не досліджувалося, але з опрацьованої літератури можна сказати, що ...».

Після цього голова надає слово рецензенту(-ам) або зачитує рецензію сам, якщо рецензент(-и) відсутній. У рецензії міститься аналіз рівня виконання наукового дослідження, зауваження і рекомендації для вдосконалення дослідження, а також рекомендується оцінка за європейською та національною шкалою.

Результати захисту магістерських робіт обговорюють на закритому засіданні ЕК та оголошують у той самий день після оформлення протоколів головою ЕК.

Захищені роботи здаються на зберігання в архів університету. Електронні версії магістерських зберігаються в репозитарії університету.

У тих випадках, коли захист магістерської роботи оцінено «незадовільно», екзаменаційна комісія встановлює, чи може магістрант-випускник подати на повторний захист ту саму роботу з доробками, чи необхідно обирати нову тему. До повторного захисту магістерська робота може бути допущена через рік.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ З МЕТОДИК НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

Оцінку «відмінно» («А») ставлять, якщо:

- здобувач вищої освіти глибоко і повно розкрив зміст досліджуваної проблеми;
- усебічно проаналізував теоретичні джерела;
- розробив доцільну методику наукового дослідження;
- грамотно, послідовно, логічно, докладно виклав зміст роботи, зробив аргументовані висновки;
- продемонстрував високий рівень культури наукового дослідження та культури письмового мовлення;
- під час захисту продемонстрував глибоке і всебічне знання досліджуваної проблеми та володіння культурою усного мовлення.

Оцінку «добре» (В) ставлять, якщо:

- здобувач вищої освіти повністю розкрив зміст досліджуваної проблеми; проаналізував теоретичні джерела;
- розробив доцільну методику наукового дослідження;
- грамотно, послідовно, логічно, докладно виклав зміст роботи, зробив аргументовані висновки;
- продемонстрував високий рівень культури наукового дослідження та культури письмового мовлення;
- допустив 2-3 незначні неточності під час викладу основних положень або висновків;
- під час захисту продемонстрував глибоке знання досліджуваної проблеми та володіння культурою усного мовлення;
- допустив 2-3 незначні неточності у ході презентації дослідження.

Оцінку «добре» (С) ставлять, якщо:

- здобувач вищої освіти достатньо повно розкрив зміст досліджуваної проблеми;
- проаналізував теоретичні джерела;
- розробив доцільну методику наукового дослідження;
- грамотно, послідовно, логічно виклав зміст роботи, зробив переважно аргументовані висновки;
- продемонстрував досить високий рівень культури наукового дослідження та культури письмового мовлення;
- допустив 3-4 неточності під час викладу основних положень або висновків;
- під час захисту продемонстрував достатньо повне знання досліджуваної проблеми та володіння культурою усного мовлення;
- допустив 3-4 неточності у ході презентації дослідження.

Оцінку «задовільно» (Д-Е) ставлять, якщо:

- здобувач вищої освіти недостатньо повно розкрив зміст досліджуваної проблеми;
- проаналізував незначну кількість теоретичних джерел;
- розробив недостатньо доцільну методику наукового дослідження;
- виклав зміст роботи з порушення логіки, граматичних та стилістичних норм; зробив поверхові висновки;
- продемонстрував переважно достатній рівень культури наукового дослідження та культури письмового мовлення;
- допустив значні неточності під час викладу основних положень або висновків;
- під час захисту продемонстрував поверхове знання досліджуваної проблеми та переважно достатній володіння культурою усного мовлення;
- допустив значні неточності у ході презентації дослідження.

Оцінку «незадовільно» ставлять, якщо:

- здобувач вищої освіти не розкрив зміст досліджуваної проблеми;
- проаналізував незначну кількість теоретичних джерел;
- розробив недоцільну методику наукового дослідження;
- виклав зміст роботи зі значними порушення логіки, граматичних та стилістичних норм;
- зробив поверхові висновки;
- продемонстрував недостатній рівень культури наукового дослідження та культури письмового мовлення;
- допустив суттєві неточності під час викладу основних положень або висновків;
- під час захисту продемонстрував недостатнє знання досліджуваної проблеми та володіння культурою усного мовлення;
- допустив суттєві неточності у ході презентації дослідження..

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Під час оцінюванні захисту кваліфікаційної роботи атестаційна комісія бере до уваги такі фактори:

- якість кваліфікаційної роботи в цілому (її творчий характер, вміння автора аналізувати теоретичний матеріал, обґрунтованість сформульованих практичних рекомендацій);
- самостійність у розробці проблеми;
- якість оформлення дипломної роботи (стиль викладу, грамотність, бібліографія ілюстративний матеріал);
- рівень виступу магістра (чіткість у формулюванні актуальності, мети і завдань роботи, вміння зробити правильні висновки, культура мовлення);
- відгук наукового керівника та оцінку роботи, яку поставив рецензент.

Оцінка «5» (А) «відмінно» ставиться, якщо магістрант показав:

- виявлення обізнаності з проблемами розвитку методики навчання англійської мови на сучасному етапі;
- термінологічно точне знання методичних понять, їх правильне застосування;
- уміння дати розгорнуту, логічно побудовану відповідь, яка демонструє ерудицію і глибокі знання магістранта, відповідає вимогам культури мови;
- вільно використовує набуті теоретичні знання під час аналізу практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до методичних проблем, пов'язує програмовий матеріал із профілем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок.

У роботі обґрунтована актуальність теми, тема розкрита повністю, дослідження виконане на високому науково-теоретичному і методичному рівні, одержані результати систематизовані, а висновки і рекомендації є переконливими; продемонстровано вільне володіння матеріалом дослідження; оформлення роботи відповідає вимогам.

Оцінка «4, 5» (В) «добре» ставиться, якщо магістрант показав:

- термінологічно точне знання методичних понять, але недостатнє вміння їх застосування;
- практичні навички, що опираються на теоретичну підготовку;
- уміння висловлювати свої міркування з приводу методичних проблем, але припускається певних неточностей і помилок у логіці викладу теоретичного матеріалу або під час аналізу практичного.

У роботі обґрунтована актуальність теми, тема розкрита повністю, дослідження виконане на достатньо високому науково-теоретичному і методичному рівні; одержані результати систематизовані, але висновки не є переконливими; відсутні рекомендації або є зауваження до оформлення роботи.

Оцінка «4» (С) «добре» ставиться, якщо магістрант показав:

- уміння дати розгорнуту логічну відповідь, але бракує чіткої аргументації, мають місце мовні огріхи;

- практичні навички поступаються теоретичній підготовці; домінує репродуктивний тип відповіді.

У роботі обґрунтована актуальність теми, тема розкрита повністю, дослідження виконане на достатньо високому науково-теоретичному і методичному рівні; одержані результати систематизовані, але висновки не є переконливими; відсутні рекомендації або є суттєві зауваження до оформлення роботи.

Оцінка «3,5» (Д) «задовільно» ставиться, якщо магістрант показав:

- у визначенні термінології допущені недоречності і невідповідності, недостатні вміння її застосування;

- недостатньо сформовані методичні вміння;

- відповідь неповна, основні положення недостатньо аргументовані, допущені мовні помилки.

Тема розкрита повністю, але науково-теоретичний і методичний рівень не дуже високий, одержані результати систематизовані недостатньо; висновки зроблені непереконливо; під час захисту продемонстровано посередній рівень володіння матеріалом дослідження.

Оцінка «3» (Е) «задовільно» ставиться, якщо магістрант показав:

- слабкі навички самостійного аналізу теоретичних і практичних проблем, запропонованих магістранту;

- задовільні навички ведення наукової дискусії;

- відповідь неповна, основні положення слабо аргументовані, допущені мовні помилки.

Тема розкрита повністю, але науково-теоретичний і методичний рівень не дуже високий, одержані результати систематизовані недостатньо; висновки зроблені непереконливо; під час захисту продемонстровано низький рівень володіння матеріалом дослідження.

**Оцінка «незадовільно» «2» (F) ставиться,
якщо магістрант показав:**

- слабкі знання змісту, не опанував наукові першоджерела;
- низький рівень методичних знань;
- поверхову відповідь, наявність грубих помилок у фактичному матеріалі, мова бідна, невиразна.

Тема розкрита неповністю, науково-методичний рівень роботи низький; висновки непереконливі; магістрант погано володіє матеріалом дослідження, неспроможний відповісти на запитання; є зауваження до оформлення літератури.

**Оцінка «незадовільно» «1» (X) ставиться,
якщо магістрант показав:**

- відсутність знань змісту методичних курсів;
- відсутність загальногуманітарного та наукового мислення;
- відсутність практичних навичок.

Тема нерозкрита, науково-методичний рівень роботи низький; висновки непереконливі; магістрант погано володіє матеріалом дослідження, неспроможний відповісти на запитання; є критичні зауваження до оформлення літератури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лілік О. О., Сазонова О. В. Кваліфікаційні роботи в системі професійної підготовки учителів української мови і літератури: навчально-методичний посібник. Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2021. 84 с.
2. Златів Л. М. Наукова робота з методики навчання української мови : методичні рекомендації щодо написання, оформлення та захисту курсових і дипломних робіт для здобувачів вищої освіти першого та другого рівнів зі спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література) філологічного факультету РДГУ / Л. М. Златів. Рівне : РДГУ, 2022. 82 с.
3. Колоїз Ж. В., Остроушко О. А. Студентська наукова робота з української мови : навч. посіб. 2-е вид., доповн. і перероб. Кривий Ріг : ФОП Маринченко С. В., 2019. 206 с.
4. Артемчук Г. І., Курило В. М., Кочерган М. П. Методика організації науково-дослідної роботи: навч. посіб. для студ. та викл. вищих навч. закладів. Київ: Форум, 2000. 271 с.
5. Білуха Т. М. Основи наукових досліджень: підруч. для студ. екон. спец. вузів. Київ: Вища школа, 1997. 271 с.
6. Горошкіна О. М., Нікітіна А. В., Попова Л. О. Магістерська робота: від задуму до захисту: метод. путівник. Луганськ, 2004. 21 с.
7. Еко Умберто. Як написати дипломну роботу: гуманітарні науки. Тернопіль: Мандрівець, 2007. 224 с.
8. Коломієць В. О. Як виконувати курсову роботу: метод. посіб. для студ. вищих пед. навч. закл. Київ: Вища школа, 2003. 66 с.
9. Конобродська В. Курсова і дипломна роботи з етнолінгвістики: навч. посіб. Житомир: Полісся, 2003. 236 с.
10. Корнієнко І. А. Наукові основи курсової роботи: метод. реком. Миколаїв, 2005. 26 с.
11. Косарева Г. С. Кваліфікаційна робота магістранта-філолога: метод. реком. Миколаїв: Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2015. 68 с.
12. Мороз І. В. Структура дипломних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту. Київ, 1997. 56 с.
13. Штонь О., Буда В. Основні вимоги до дипломних та випускних робіт магістрантів-філологів: метод. реком. Тернопіль, 2000. 21 с.
14. Пехота О. М., Баріхашвілі І. І. Курсова робота із психолого-педагогічних дисциплін: метод. реком. Миколаїв: Вид-во «Ліон», 2006. 40 с.

15. Положення про академічну доброчесність. URL: https://drive.google.com/file/d/1TggRAFOOn49g08VcMd_XsZHGYnNpm5LPs/view
16. Положення про випускню кваліфікаційну роботу (проєкт). URL: https://drive.google.com/file/d/1q1_OT80QhMxZrXgctfFh-DPBMNR5aTg2/view
17. Положення про організацію освітнього процесу. URL: <https://drive.google.com/file/d/1trqn0NG5l79caOb5mOe94RZJMt6WmpVf/view>
18. Рудницька О. П. Основи педагогічних досліджень. Київ: Експрес-об'ява, 1998. 142 с.
19. Соловей М. І., Спіцин Є. С., Потапенко К. К. Організація та методика проведення науково-педагогічних досліджень: посіб. для студ. вищих навч. закладів. Київ: Ленвіт, 2004. 144 с.
20. Спіцин Є. С., Назаров С. М. Організація науково-дослідної роботи магістрантів у вищому навчальному закладі. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2001. 63 с.
21. Спіцин Є. С. Методика організації науково-дослідної роботи магістрантів у вищому закладі освіти. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2003. 120 с.
22. Шейко В. М., Кушніренко Н. М. Організація та методика науково-дослідної діяльності: підруч. для вищих навч. закладів. Харків: ХДАК, 1998. 288 с.
23. Штонь О. П., Буда В. А. Курсова робота з української мови: навч.-метод. посіб. для магістрантів-філологів. Тернопіль: Богдан, 2002. 63 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ІНОЗЕМНИХ МОВ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ТЕМА _____

Спеціальність 014 Середня освіта
Освітньо-професійна програма Середня освіта
(Українська мова і література. Англійська мова)
Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
Освітній ступінь «МАГІСТР»

Виконала:
магістрант 2 курсу, групи МУА 56
ПІБ _____

Науковий керівник:
канд. пед. наук, доцент
Городнича Лариса Віталіївна

Чернігів 2024

Роботу подано до розгляду «___» _____ 20___ року

Магістрантка

(підпис)

Ім'я ПРІЗВИЩЕ

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

(підпис)

Ім'я ПРІЗВИЩЕ

(прізвище та ініціали)

Рецензент

(підпис)

Ім'я ПРІЗВИЩЕ

(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на розширеному засіданні кафедри іноземних мов і кафедри української мови і літератури

протокол № ___ від «___» листопада 2024 року

Магістрант допускається до захисту роботи в екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри іноземних мов,
гарант освітньої програми

(підпис)

Лариса ГОРОДНИЧА

Завідувач кафедри
української мови і літератури

(підпис)

Тетяна ХОМИЧ

**ЗАВДАННЯ І ГРАФІК ВИКОНАННЯ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» імені Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Факультет _____
Кафедра _____
Освітній ступінь _____
Спеціальність _____
(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

« _____ » 20 ____ року

З А В Д А Н Н Я

ДЛЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ МАГІСТРАНТА

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи _____

Науковий керівник _____
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені вченою радою філологічного факультету,
протокол № _____ від « ____ » _____ 20 ____ р.

2. Строк подання магістрантом магістерської роботи _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Етапи роботи	Зміст роботи	Термін виконання	Відмітка про виконання
I. Підготовчий	1. Вибір теми кваліфікаційної роботи.	04.09	
	2. Планування дослідження.	15.09	
	3. Уточнення теми і затвердження її вченою радою факультету.	15.10	
II. Дослідницький: а) Теоретичне дослідження проблеми б) Розробка нової методики	1. Теоретичне дослідження проблеми.	30.11	
	2. Розробка авторської методики на основі результатів теоретичного дослідження проблеми.	25.12	
	3. Подання чорнового варіанту першого розділу роботи на перевірку науковому керівникові.	25.02	
Проміжний контроль	Оцінка стану виконання кваліфікаційної роботи	01.03	
в) Експериментальне дослідження	1. Організація дослідження.	01.04	
	2. Реалізація (аналіз матеріалу дослідження).	28.05	
	3. Констатація (опис результатів аналізу).	15.06	
	4. Інтерпретація результатів.	30.07	
	5. Подання чорнового варіанту другого, третього розділу на перевірку науковому керівникові.	05.08	
III. Текстовий: а) Редагування	1. Робота над змістом тексту	10.08	
	2. Формулювання загальних висновків та анотацій.		
	3. Оформлення чорнового варіанту всієї роботи.		
Рубіжний контроль	Оцінка стану готовності роботи та її рекомендація до захисту на засіданні кафедри.	15.09	

Етапи роботи	Зміст роботи	Термін виконання	Відмітка про виконання
б) Форматування	1. Доопрацювання та оформлення чистового варіанту роботи з дотриманням стандартних вимог. 2. Переплетення роботи та подання її на рецензування.	10.10	
<i>IV. Завершальний</i>	1. Підготовка доповіді для захисту роботи. 2. Підготовка демонстраційного матеріалу	10.11	

Магістрант _____

Керівник роботи _____

СПИСОК ТЕМ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Методика використання онлайн-інструментів на уроках української літератури в 10-11 класах.
2. Формування інтерпретаційної компетентності учнів старших класів у процесі вивчення української літератури.
3. Особливості вивчення ліро-епічних творів на уроках української літератури в старших класах.
4. Особливості моніторингу й діагностики навчальних досягнень учнів із української літератури в умовах дистанційного навчання.
5. Методичні ідеї Н. Волошиної та їх розвиток у сучасній методиці навчання української літератури в школі.
6. Концепції сучасного літературознавства і їх розвиток в сучасній методиці навчання української літератури в школі.
7. Методика використання діалогових форм навчання в процесі вивчення української літератури в старших класах.
8. Методика організації проєктної діяльності учнів у процесі вивчення української літератури в школі.
9. Реалізація культурологічного підходу в процесі вивчення української літератури в основній (старшій) школі.
10. Формування пізнавальних здібностей учнів у процесі засвоєння теоретико-літературних понять.
11. Методика використання онлайн-інструментів на уроках української мови в старшій школі.
12. Культура роботи з інтернет-текстом на уроках української мови в 10-11 класах.
13. Особливості впровадження Концепції НУШ в старшій школі (на прикладі уроків української мови 10-11 класів).
14. Концепції сучасного мовознавства і їх розвиток в сучасній методиці навчання української мови в школі.
15. Лексико-стилістичні особливості жанрової системи нових медіа та їх місце в методиці навчання української мови в профільній школі.
16. Своєрідність неологізмів у сучасному медіапросторі та особливості їх вивчення на уроках української мови в 10-11 класах.

СПИСОК ТЕМ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ З МЕТОДИКА НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1. Формування англомовної лексичної компетентності учнів 10 класів закладів загальної середньої освіти у процесі змішаного навчання.
2. Формування англомовної лексичної компетентності учнів 11 класів закладів загальної середньої освіти з використанням мобільних технологій.
3. Формування англомовної аудитивної компетентності у учнів 10 класів засобами подкастів
4. Формування англомовної комунікативної компетентності учнів 11 класів закладів загальної середньої освіти з використанням методу «фішбоун».
5. Формування англомовної граматичної компетентності учнів 10 класів закладів загальної середньої освіти засобами мовної гри.
6. Формування іншомовної комунікативної компетенції старшокласників засобами технології CLIL.
7. Формування англомовної граматичної компетентності учнів 11 класів ЗЗСО з використанням ресурсів Tik-Tok.
8. Формування англомовної лексичної компетентності учнів 11 класів ЗЗСО з використанням ChatGPT.
9. Формування англомовної лексичної компетентності учнів 10 класів ЗЗСО на матеріалі ідіом.
10. Особливості впровадження лексичного підходу у зміст навчання англійської мови учнів 10 класів ЗЗСО.

ЗМІСТ
МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ НА ТЕМУ:
«ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОМАНУ
В СТАРШИХ КЛАСАХ ЗЗСО»

ВСТУП

РОЗДІЛ 1.
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОМАН
ЯК ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИЙ ФЕНОМЕН

1.1. Проблема визначення поняття «інтелектуальний роман»
в літературознавстві.....

1.2. Художні особливості інтелектуального роману

1.3. Проблема вивчення інтелектуального роману
в змісті шкільної освіти

Висновки до розділу I

РОЗДІЛ 2.
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОМАНУ
В СТАРШИХ КЛАСАХ ЗЗСО

2.1. Аналіз даних констатувального експерименту.....

2.2. Експериментальна система роботи з вивчення
інтелектуального роману в старших класах ЗЗСО

2.3. Аналіз результатів формуального експерименту

Висновки до розділу II.....

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....

ДОДАТКИ.....

**ЗРАЗОК ВСТУПУ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ З МНУЛ
НА ТЕМУ:
«ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОМАНУ
В СТАРШИХ КЛАСАХ ЗЗСО»**

ВСТУП

У Національній доктрині розвитку освіти у ХХІ столітті наголошено, що освіта – основа розвитку особистості, суспільства, нації і держави, запорука майбутнього України. Вона є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної й наукової життєдіяльності суспільства. Освіта відтворює й нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства.

Художня література є джерелом моральних, етичних і національних питань, розв'язання яких сприяє формуванню національно свідомої, усебічно розвиненої, творчої особистості. Основні державні документи, що регулюють зміст шкільної літературної освіти, визначають такі її важливі завдання, як розгляд художньої літератури в контексті національної й світової культур, її взаємозв'язок із релігією, філософією, естетикою, літературною критикою, різними видами мистецтв; відображення характеру народу в національній літературі й культурі; зв'язок літературних напрямів і течій з естетичним пошуком митців інших видів мистецтв; аналіз художнього твору в контексті історико-літературного процесу з урахуванням його художньої специфіки, смислової й естетичної цілісності.

Проблема шкільного аналізу інтелектуального роману вже тривалий час перебуває в центрі уваги науковців-методистів і вчителів-практиків, але досі відсутня цілісна, основана на наукових принципах методика вивчення інтелектуального роману. Тому на часі дослідження цього питання й розроблення спеціальної методики, яка сприяла б ефективному вивченню інтелектуального роману, усвідомленню школярами його етико-естетичного значення і художньої самобутності; визначала б її вплив на розвиток внутрішнього світу особистості, становлення її світоглядної позиції. Це цілком уписується в загальний процес реформування методичної науки, який відбувається шляхом оновлення змісту, форм і методів вивчення української літератури.

Недостатня теоретична й методична розробленість проблеми зумовили вибір теми магістерської роботи: **«Особливості вивчення інтелектуального роману в старших класах ЗЗСО»**.

Мета дослідження полягає у розробці методики вивчення інтелектуального роману в старших класах ЗЗСО.

Реалізація поставленої мети передбачала розв'язання таких завдань:

- визначити теоретичні (філософські, літературознавчі, дидактичні, методичні) засади вивчення інтелектуального роману в старших класах ЗЗСО;

- розкрити сутність і художні особливості інтелектуального роману;

- проаналізувати сучасний стан проблеми в методичній науці та шкільній практиці;

- з'ясувати особливості вивчення інтелектуального роману в старших класах ЗЗСО;

- розробити модель вивчення інтелектуального роману у старших класах ЗЗСО.

Об'єкт дослідження – процес вивчення української літератури в старших класах ЗЗСО.

Предмет дослідження – зміст, форми, методи і прийоми вивчення інтелектуального роману в старших класах ЗЗСО.

Теоретичною основою дослідження є праці вітчизняних літературознавців (Н. Синицька, Н. Колошук, В. Агєєвої, Р. Мовчан, М. Гірняк, І. Куриленко), у яких аналізуються художні особливості інтелектуальної літератури; дослідження науковців-методистів, у яких досліджуються різні аспекти вивчення української літератури в школі: А. Градовського (компаративний аналіз в системі шкільного курсу літератури), С. Жили (методика вивчення української літератури у взаємозв'язках з суміжними мистецтвами), О. Куцевол (теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів літератури), Г. Островської (методика вивчення епічного твору параболічного типу у шкільному курсі зарубіжної літератури), А. Ситченка (теоретико-методичні засади аналізу художнього твору у шкільному курсі літератури).

Для реалізації мети і завдань використано такі **методи дослідження**: *теоретичні*: аналіз і синтез філософської, літературознавчої, педагогічної й методичної літератури з метою узагальнення і систематизації інформації про художні особливості інтелектуального роману, аналіз навчальних програм, шкільних підручників, посібників, публікацій науковців-методистів і вчителів-практиків, теоретичне узагальнення педагогічного досвіду для з'ясування стану й основних підходів до розв'язання досліджуваної проблеми в науці й практиці роботи вчителів; *емпіричні*: анкетування вчителів та учнів, інтерв'ювання, бесіди з учителями й учнями, спостереження за навчально-виховним процесом, аналіз завдань зовнішнього незалежного оцінювання, творів учасників універсиади, робіт учнів-членів МАН України,

Internet сайтів з метою з'ясування сучасного стану проблеми, визначення рівня готовності вчителів української літератури до аналізу інтелектуального роману, виявлення знань старшокласників про інтелектуальний роман; педагогічний експеримент (констатувальний етап), аналіз письмових робіт та усних відповідей учнів.

Експериментальною базою дослідження стала загальноосвітня школа №19 м. Чернігова.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

– *уперше* теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено методику вивчення інтелектуального роману в старших класах ЗЗСО;

– *узагальнено і систематизовано* визначені філософами і літературознавцями риси інтелектуального роману;

– *з'ясовано* особливості вивчення інтелектуального роману в старших класах ЗЗСО;

– *удосконалено* методику шкільного літературознавчого аналізу художнього твору;

– *набула подальшого розвитку* комплексна методична система вивчення вітчизняного і світового літературного процесу.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні системи роботи з проблеми вивчення інтелектуального роману в старших класах ЗЗСО. Розроблена методика допоможе вчителям-словесникам у процесі вибору оптимальних форм, методів і прийомів для забезпечення ефективного вивчення українського і зарубіжного інтелектуального роману, сприятиме підвищенню рівня літературної освіти старшокласників. Результати дослідження можуть також використовуватись учителями художньої культури, основ філософії як матеріали для факультативних занять у 10-11 класах ЗЗСО, викладачами для розроблення спецкурсів і спецсемінарів з методики викладання літератури у ЗВО.

Апробацію результатів магістерської роботи здійснено на Усеукраїнській науково-практичній конференції «Українська література. Погляд з XXI століття» (Миколаїв, 2021), обласних науково-практичних конференціях, наукових читаннях, круглих столах.

Структура й обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 93 сторінок. Список використаних джерел складає 64 найменування. Магістерська робота містить 2 таблиці, 2 рисунки і 2 додатки.

**ПРИКЛАД ФОРМУЛЮВАННЯ ВИСНОВКІВ
ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ З МНУЛ
НА ТЕМУ:
«ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОМАНУ
В СТАРШИХ КЛАСАХ ЗЗСО»**

ВИСНОВКИ

Аналіз філософської, літературознавчої, методичної літератури, а також результатів проведеного експерименту дав змогу дійти таких висновків:

1. Створення методики вивчення інтелектуального роману в старших класах ЗЗСО обумовлено потребою розроблення нових підходів до шкільного аналізу художніх творів із урахуванням сучасного стану філософської й літературознавчої наук, а також необхідністю усвідомлення учнями закономірностей розвитку світового й українського літературних процесів.

2. Шляхом дослідження стану проблеми в методичній науці та шкільній практиці, аналізу результатів констатувальних зрізів, проведених серед учнів старших класів, підтверджено актуальність і доцільність розроблення методики вивчення інтелектуального роману в старших класах ЗЗСО.

3. Аналіз і систематизація великого обсягу наукової інформації дали змогу виділити художні особливості інтелектуального роману: основою художнього твору є філософські, наукові, міфологічні теорії та гіпотези, які митець прагне розв'язати через конфлікт ідей, філософських та етичних позицій, протистояння героїв, образну композицію, авторські погляди; для таких творів характерний мінімум фабули, сюжету і дії, відсутність динамізму, гострих конфліктів і напруження; конфлікт ідей не має однозначного розв'язання: його можна розглядати і як підтвердження, і як заперечення висловленої думки; для передачі почуттів і емоцій людини, відтворення її думок і переживань автори використовують «потік свідомості», внутрішні монологи й діалогізоване мовлення, ліричні відступи, філософські роздуми; хід подій подано через їх сприйняття героями, рефлексії, марення, сні, мрії; в основі екзистенціального твору – особистість автора, вияв його власної сутності й життєвої позиції.

4. Доведено, що результативність методики вивчення інтелектуального роману в старших класах ЗЗСО залежить від рівня підготовки

вчителя до аналізу таких текстів, науково-методичного забезпечення – дидактичних матеріалів до уроків (таблиць, схем, тез із філософських і літературознавчих праць), доцільного застосування форм, методів і прийомів навчальної діяльності.

5. Дослідження засвідчило, що розроблена методика вивчення екзистенціальної прози сприяє вдосконаленню літературної освіти учнів, оптимізації навчально-виховного процесу, розвитку аналітичного мислення, підвищенню рівня знань з української і зарубіжної літератур, досягненню цілісності під час сприймання шкільного курсу літератури, а також дає можливість простежити духовне зростання учнів.

6. Для вдосконалення процесу вивчення українського інтелектуального роману в старших класах доцільно в програмах з української літератури зосередити увагу на специфічних рисах, характерних для цього феномена; у підручниках і хрестоматіях подавати завдання, орієнтовані на з'ясування особливостей таких творів, а також їх сприйняття старшокласниками; у навчально-тематичних планах роботи курсів підвищення кваліфікації словесників передбачити лекції, семінарські й практичні заняття, що стосуються проблем, пов'язаних із вивченням українського інтелектуального роману; запровадити відповідні спецкурси та семінари в системі роботи методичних об'єднань учителів.

7. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів поставленого питання. Його можна розглядати як один із можливих підходів до розв'язання проблеми. У кваліфікаційній роботі розглянуто лише деякі найважливіші аспекти вивчення інтелектуального роману в старших класах ЗЗСО.

**ПРИКЛАДИ АНОТАЦІЙ ДО МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ
НА ТЕМУ:
«ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОМАНУ
В СТАРШИХ КЛАСАХ ЗЗСО»**

Петренко Н. Ю. Особливості вивчення інтелектуального роману в старших класах ЗЗСО.

У магістерській роботі подано теоретично обґрунтовану й експериментально перевірену систему роботи вчителя-словесника з проблеми вивчення інтелектуального роману в старших класах ЗЗСО.

Сутність методики полягає у формуванні в учнів навичок сприйняття й аналізу інтелектуального роману на основі використання здобутків літературознавства, філософії, педагогіки, методики вивчення літератури, оптимального добору методів, прийомів і форм навчальної діяльності. Експериментально доведено, що запропонована методика формує вміння аналізу інтелектуального роману, сприяє вдосконаленню літературної освіти учнів, оптимізації навчально-виховного процесу, розвитку аналітичного мислення, підвищенню рівня знань з української та зарубіжної літератур, досягненню цілісності під час сприймання шкільного курсу літератури, активізує розвиток творчих здібностей учнів, виховує шанобливе ставлення до національної культури й мистецтва слова.

Ключові слова: інтелектуальний роман, методика, методи навчання, учитель, вправа.

N. Petrenko. Peculiarities of intellectual novel studying in the senior grades of secondary educational institutions.

The philosophical, literary, pedagogical and methodological principles of intellectual novel studying in the senior grades of secondary educational institutions are defined in the thesis.

The essence of the methods is the formation of pupils' perceptual and analyzing skills of intellectual novel studying based on the usage of the achievements in literature, philosophy, pedagogy, psychology, literature teaching methods and on the optimal selection of the best practices and techniques for training activity.

It is experimentally proved that the suggested methods contribute to cognitive activity of senior pupil during literature lessons; form analyzing skills of intellectual novel; promote the development of pupils' creative abilities and respectful attitude towards national culture and art of word; subserve ethical and aesthetic education.

Key words: intellectual novel, methodic, teaching methods, teacher, exercise.

ПРИКЛАД ТЕКСТУ ВИСТУПУ НА ЗАХИСТІ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Вельмишановна пані голово! Шановні члени Державної екзаменаційної комісії, присутні! Вашій увазі пропонується магістерське дослідження на тему «Формування предметної компетентності старшокласників у процесі аналізу художнього твору на уроках української літератури».

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю модернізації середньої і вищої освіти в Україні, що зафіксовано в низці державних документів, як-от: ЗУ «Про освіту», Концепції «Нова українська школа», Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти від 30 вересня 2020 року. А також недостатньою дослідженістю зазначеної проблеми, адже аналіз наукових праць і реального стану шкільної літературної освіти дає підстави для висновку, що проблема формування предметної компетентності на уроках української літератури на сьогодні залишається фактично нерозв'язаною, а в науковому дискурсі бракує системної ґрунтовної праці з порушеного питання.

Об'єктом нашого дослідження обрано навчально-виховний процес на уроках української літератури в закладах загальної середньої освіти.

Предметом дослідження – методи, прийоми й засоби формування предметної компетентності старшокласників у процесі аналізу художнього твору на уроках української літератури.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити й експериментально перевірити методику формування предметної компетентності старшокласників у процесі аналізу художнього твору на уроках української літератури.

Досягнення поставленої мети передбачало виконання низки завдань, вони представлені на слайді, дозвольте їх не озвучувати.

Для реалізації мети і завдань застосовувалися теоретичні й емпіричні методи дослідження, які оптимально поєднувалися задля забезпечення ефективності й вірогідності дослідження. Вони представлені на слайді.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що уперше теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено методику формування предметної компетентності старшокласників у процесі аналізу художнього твору на уроках української літератури; визначено критерії і рівні сформованості досліджуваного феномена; удосконалено методичний інструментарій для формування предметної компетентності старшокласників у процесі аналізу художнього твору на уроках української літератури.

Практичне значення отриманих результатів полягає у впровадженні в практику роботи вчителя науково обґрунтованої та експериментально перевіреної методики формування предметної компетентності старшокласників у процесі аналізу художнього твору на уроках української літератури. Розроблена методика допоможе вчителям-словесникам у процесі вибору оптимальних форм, методів і прийомів для забезпечення ефективного навчально-виховного процесу на уроках української літератури в старших класах, сприятиме загальному підвищенню рівня літературної освіти.

Дані щодо апробації представлено на слайді, дозвольте їх не озвучувати.

Структура наукової роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. У вступі окреслено актуальність теми дослідження, ступінь розробленості проблеми, указано, мету, завдання, об'єкт і предмет, наукову новизну і практичну значущість дослідження.

У першому розділі сформульовано теоретичні засади формування предметної компетентності старшокласників у процесі аналізу художнього твору на уроках української літератури, а в другому визначено методичні основи формування предметної компетентності старшокласників у процесі аналізу художнього твору на уроках української літератури. Список використаних джерел охоплює 102 позиції, із яких 2 іноземною мовою. У додатках представлено навчально-методичні матеріали, а також інформацію, що доповнює основний текст дослідження.

Аналіз наукової літератури й практичного досвіду з проблеми формування предметної компетентності старшокласників у процесі аналізу літературного твору на уроках української літератури дав підстави для таких висновків.

У контексті української літератури як шкільної навчальної дисципліни предметною компетентністю визначена літературна, яку упорядники шкільної програми з української літератури розглядають як готовність і здатність працювати з текстами різних художньо-естетичних систем, культурно-історичних епох, світоглядних орієнтирів, традицій і стилів: розуміти зміст прочитаного, з'ясувати авторську позицію і художні засоби донесення її до читача, творити на основі прочитаного власні смисли щодо порушених проблем, висловлювати власну (подеколи критичну) позицію стосовно прочитаного, сприймати художній твір як чинник формування життєвого досвіду та соціально-психологічного й соціокультурного становлення. З'ясовано, що в науковій літературі відсутня усталена точка зору щодо складників досліджуваного поняття, його взаємозв'язків з іншими компетентностями й компетенціями. Відповідно до державного стандарту, склад-

никами літературної компетентності є емоційно-ціннісна, літературознавча, культурологічна та компаративна компетентності особистості.

Виявлено, що шкільний аналіз літературного твору ґрунтується в принципах єдності змісту й форми, науковості, історизму, контекстуальності, емоційності тощо. Його особливості також визначаються жанрово-родовою природою літературного твору: у процесі аналізу ліричного твору увага зосереджується на почуттях і переживаннях ліричного героя, засобах емоційної виразності; під час аналізу епічного твору в центрі уваги перебуває його сюжетно-композиційна організація й образна система, а також художньо-ідейний зміст; аналіз драматичного твору ґрунтується на його взаємозв'язках із театральним мистецтвом, він ускладнюється відсутністю описів дійових осіб і розгортання сюжету через репліки персонажів.

Констатовано, що в процесі шкільного аналізу художнього твору вчителі української літератури звертаються до традиційних шляхів, зокрема по образного, проблемно-тематичного, композиційного, послідовного, а також застосовують інноваційні, як-от: контекстуальний, компаративний, культурологічний, структурно-стильовий тощо.

У процесі констатувального експерименту з'ясовано, що вчителі усвідомлюють актуальність переходу на компетентнісну основу, проте визнають недостатню власну готовність до реалізації вимог державних документів на практиці. Для діагностування рівня сформованості предметної компетентності учнів 10 класу було проведено тестування за допомогою онлайн-платформ Googleform і «На урок». На констатувальному етапі педагогічного експерименту принципових розбіжностей між учнями контрольної й експериментальної груп не виявлено.

Розроблено методику формування предметної компетентності старшокласників у процесі аналізу художніх творів на уроці української літератури, яка ґрунтується на оптимальному поєднанні традиційних та інноваційних методів навчання, а також на застосуванні онлайн-інструментів на різних етапах вивчення літературного твору.

У процесі дослідження визначено педагогічні умови, що сприятимуть ефективному впровадженню в навчально-виховний процес на уроках української літератури розробленої методики формування предметної компетентності старшокласників у процесі аналізу літературного твору, зокрема: використання онлайн-інструментів на різних етапах навчальної діяльності, тобто в процесі засвоєння нових знань (роботи з історико-літературним і теоретико-літературним матеріалом), перевірки сформованих знань, умінь і навичок, під час аналізу художнього твору; оптимальне поєднання традиційних та інноваційних методів і прийомів навчання в процесі аналізу художнього твору на уроках української літератури; формування навичок самостійної роботи учнів із різним навчальним матеріалом для аналізу

літературного твору; врахування жанрово-родових, стильових, композиційно-сюжетних особливостей літературного твору в процесі відбору шляхів, методів і прийомів шкільного аналізу.

Визначено рівні сформованості досліджуваного феномену (низький, середній, достатній, високий) і критерії, за якими здійснено діагностування вказаних рівнів (сформованість пізнавального інтересу старшокласників, їхньої ціннісно-мотиваційної сфери, пов'язаної з українською літературою як шкільним предметом; оволодіння історико-літературними й теоретико-літературними знаннями, уміннями й навичками аналізу художнього твору; усвідомлення учнями способів виконання навчальних завдань із використанням онлайн-інструментів; здійснення самостійної естетичної оцінки художнього твору).

У процесі формувального етапу педагогічного експерименту доведено ефективність розробленої методики формування предметної компетентності старшокласників у процесі аналізу літературного твору на уроках української літератури, адже показники, отримані в експериментальній групі, були суттєво вищими, порівняно з контрольною групою. Вони представлені на слайді, дозволять їх не озвучувати. Отже, дані, отримані в експериментальній групі, підтверджують ефективність розробленої методики формування предметної компетентності старшокласників у процесі аналізу художнього твору на уроках української літератури.

Проведене дослідження не охоплює всіх аспектів порушеної проблеми, перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо в розробленні практичних шляхів формування предметної компетентності старшокласників у процесі аналізу художнього твору з урахуванням його жанрово-родової специфіки.

Доповідь завершено! Дякуємо за увагу!

ЗМІСТ
МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ НА ТЕМУ:
ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 10-их КЛАСІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ МОВНОЇ ГРИ

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ.....

ВСТУП.....

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ
АНГЛОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
УЧНІВ 10-их КЛАСІВ ЗАСОБАМИ МОВНОЇ ГРИ.....

1.1. Зміст формування граматичної компетентності
учнів 10-их класів.....

1.2. Психолого-педагогічні передумови формування
в учнів 10-их класів англomовної граматичної компетентності.....

1.3. Переваги використання мовної гри у процесі формування в учнів
10-их класів англomовної граматичної компетентності.....

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....

РОЗДІЛ 2.

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ
ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 10-их КЛАСІВ
ЗАСОБАМИ МОВНОЇ ГРИ.....

2.1. Організація процесу формування в учнів 10-их класів
англomовної граматичної компетентності.....

2.2. Аналіз вправ для формування англomовної граматичної
компетентності учнів 10-их класів засобами мовної гри.....

2.3. Комплекс вправ для формування англomовної граматичної
компетентності учнів 10-их класів засобами мовної гри
за темою «Used to + Infinitive».....

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....

РОЗДІЛ 3.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА
ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ
ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ 10-их КЛАСІВ
ЗА ДОПОМОГОЮ МОВНОЇ ГРИ.....

- 3.1. Організація та проведення експериментального дослідження.....
- 3.2. Статистична обробка та інтерпретація результатів експерименту.....
- 3.3. Методичні рекомендації щодо організації процесу
формування англomовної граматичної компетенції
учнів 10-их класів засобами мовної гри.....

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

ВИСНОВКИ

РЕЗЮМЕ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....

АНОТАЦІЇ

ДОДАТКИ.....

**ЗРАЗОК ВСТУПУ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ З МНУЛ
НА ТЕМУ:
ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 10-ИХ КЛАСІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ МОВНОЇ ГРИ**

Сучасний світ все дедалі більше наповнюється іноземною мовою. Англійська мова все глибше занурюється у всі сфери нашої життєдіяльності. Процес вступу до ЄС та необхідність співпрацювати з іншими країнами, роблять знання іноземної мови все більш необхідними. Проте її вивчення потребує значного проміжку часу та особливої уваги. Саме тому діти починають знайомство з англійською мовою вже з першого класу. А особливої уваги вона набуває, коли здобувачі освіти знаходяться в 10-11-их класах. Але це не означає, що по завершенню школи, діти перестають вивчати іноземну мову. Просто її вивчення переходить на новий рівень. Матеріал стає складнішим, а вимоги щодо необхідних знань стають все більшими. З очікуваними результатами від процесу вивчення ІМ ми можемо ознайомитись в освітніх програмах навчальних предметів та у Державному стандарті загальної середньої освіти [39, с. 15]. Процес оволодіння ІМ включає формування в учнів компетентностей серед яких особливої уваги потребує граматична. Це пояснюється тим, що вона є своєрідним фундаментом, без якого не буде стояти будівля. В нашому випадку це означає, неможливість вивчення ІМ, уникаючи граматичну складову. Ознайомлення з граматичними структурами починається вже в першому класі і з кожним роком знання про них розширюються, а вправи на їх закріплення ускладнюються. Це здійснюється для забезпечення в подальшому наявності знань і навичок, які дозволять вільно застосовувати граматичні структури.

Процес формування граматичної компетентності викликав інтерес раніше і далі продовжує це робити. Це зумовлено освітніми реформами та змінами, які вони вносять в процес вивчення іноземної мови, та також безпосередньо в процес формування ГК. Важливість граматичних навичок підкреслювали такі науковці як О. Вовк, О. Касаткіна, Н. Карпенко, І. Мірошник, С. Ніколаєва та інші.

Передумови формування англомовної граматичної компетенції досліджували такі наукові дослідники як Л. Орловська, Є. Плотніков, М. Шемуда, А. Андрущенко та інші. Методику формування ГК розкривали С. Ніколаєва, Л. Панова, І. Андрійко, С. Тезікова, О. Бігич, Н. Бориско, Г. Борецька. Окрім традиційних методів та технологій

досліджувалися інтерактивні та інноваційні. Такі методи, прийоми, технології та особливості їх використання пропонували Ю. Гунько, В. Куковська, Г. Подосиннікова, Т. Олійник, В. Афанасьєва, С. Ніколаєва, О. Корнієнко, В. Івашина, Н. Мельник та багато інших. Проте, на нашу думку, у науковій літературі все ще недостатньо розкритий аспект формування ГК засобами мовної гри, а тому потребує всебічного комплексного вивчення.

Отже, **актуальність** дослідження зумовлена вимогами суспільством та нормативно-правовими документами щодо рівня сформованості граматичної компетентності учнів 10-их класів закладів середньої освіти, а також потребою у вдосконаленні освітнього процесу для забезпечення інтересу до неї.

Об'єктом дослідження є процес формування англомовної граматичної компетентності учнів 10-их класів.

Предметом дослідження є методика формування англомовної граматичної компетентності учнів 10-их класів закладів загальної освіти засобами мовної гри.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати необхідність застосування мовної гри у процесі формування англомовної ГК учнів старших класів, розробити методику формування англомовної ГК учнів 10-их класів із застосуванням мовної гри та експериментально перевірити її ефективність.

Виходячи з цього, можна сформулювати **завдання дослідження**:

- розкрити зміст формування англомовної ГК учнів 10-их класів;
- дослідити психолого-педагогічні передумови формування англомовної ГК учнів 10-их класів;
- визначити переваги застосування мовної гри у процесі формування англомовної ГК учнів 10-их класів на уроках англійської мови;
- описати процес організації формування в учнів 10-их класів англомовної ГК;
- проаналізувати вправи для формування англомовної ГК учнів 10-их класів;
- розробити комплекс вправ з використанням мовної для формування англомовної ГК в учнів 10-их класів;
- організувати та провести експериментальну перевірку ефективності методики формування англомовної ГК учнів 10-их класів за допомогою мовної гри;
- проаналізувати та узагальнити результати дослідження;
- розробити методичні рекомендації щодо організації процесу формування англомовної ГК в учнів 10-их класів з використанням мовної гри.

З метою вирішення поставлених завдань дослідження застосовувалися такі **методи** дослідження:

- проаналізувати та узагальнити теоретичні основи формування англomовної ГК учнів 10-их класів за допомогою мовної гри;
- анкетування учнів 10-их класів щодо визначення рівня сформованості ГК;
- наукове спостереження за навчальним процесом;
- методичний експеримент;
- метод статистичної обробки даних для проведення підрахунків результатів експериментального дослідження.

Наукова новизна роботи полягає у характеристиці змісту формування англomовної ГК учнів 10-их класів, розкритті психолого-педагогічних передумов формування англomовної ГК старших школярів з використанням мовної гри, визначенні переваг використання мовної гри у процесі формування в учнів 10-их класів англomовної граматичної компетентності.

Практичне значення роботи полягає в розробці методики формування англomовної ГК учнів 10-их класів та в можливості застосовувати розроблений комплекс вправ з застосуванням з метою підвищення ефективності процесу формування англomовної ГК учнів 10-их класів.

Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, резюме англійською мовою та додатків. Робота викладена на 80 аркушах паперу.

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми роботи, об'єкт, предмет, мета та завдання, вказуються застосовані методи дослідження, визначається наукова новизна роботи та її практичне значення.

Перший розділ присвячено розгляду теоретичних основ формування англomовної ГК учнів 10-их класів. У ньому розглядаються зміст формування ГК учнів 10-их класів, психолого-педагогічні передумови формування в учнів 10-их класів англomовної граматичної компетентності, переваги використання мовної гри у процесі формування в учнів 10-их класів англomовної граматичної компетентності.

У **другому розділі** представлено методику формування англomовної ГК в учнів 10-их класів засобами мовної гри: розглянуто етапи організації процесу формування в учнів 10-их класів англomовної граматичної компетентності, проаналізовано вправи для формування англomовної граматичної компетентності учнів 10-их класів засобами мовної гри, представлено комплекс вправ для формування англomовної граматичної компетентності учнів 10-их класів засобами мовної гри за темою «Used to + Infinitive».

У **третьому розділі** описано організацію та хід проведення експериментальної перевірки ефективності розробленої методики, а

також сформульовано методичні рекомендації щодо організації процесу формування англомовної граматичної компетенції учнів 10-их класів засобами мовної гри. У висновках підбиваються підсумки наукового дослідження.

Апробація дослідження. Результати наукового дослідження були апробовані та представлені на Міжнародній науково-практичній конференції «Культуромовна особистість фахівця у XXI столітті (присвячена 300-річчю від дня народження Григорія Сковороди)» 8-9 грудня 2022 року, на Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих науковців і студентів «Сучасна освіта: перспективи розвитку» 28 березня 2023 року та на Міжнародній науково-практичній конференції «Важливість використання сучасних технологій в освіті» 15 вересня 2023 року.

Публікації. Основні наукові положення й результати дослідження викладено у 3 наукових працях. А саме:

«Формування англомовної граматичної компетентності учнів 10 класів засобами мовної гри» представлено на Міжнародній науково-практичній конференції «Культуромовна особистість фахівця у XXI столітті (присвячена 300-річчю від дня народження Григорія Сковороди)» 8-9 грудня 2022 року.

«Переваги використання мовної гри у процесі формування в учнів 10 класів англомовної граматичної компетентності» опубліковано в збірнику «Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців та студентів» (28 березня 2023 рр.). Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2023. – С. 54 – 56.

«Особливості змісту формування граматичної компетентності учнів 10 класів в умовах реформування шкільної освіти» опубліковано в збірнику «Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції» / Міжнародний гуманітарний дослідницький центр (Дніпро, 15 вересня 2023 р). Research Europe, 2023. – С. 9 – 12.

**ПРИКЛАД ФОРМУЛЮВАННЯ ВИСНОВКІВ
ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ З МНУЛ
НА ТЕМУ:
ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 10-ИХ КЛАСІВ ЗАКЛАДІВ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ МОВНОЇ ГРИ**

ВИСНОВКИ

Оскільки вживання ІМ шириться в усі сфери суспільства, тому дуже важливим є вивчення граматики, як фундаменту ІМ. Дуже багато уваги було приділялось методиці навчання ІМ, проте питання формування ГК інтерактивними технологіями залишається відкритим. Це зумовило необхідність проведення дослідження щодо формування ГК учнів 10-их класів в закладах загальної середньої освіти засобами мовної гри.

Кваліфікаційна робота містить 3 розділи: теоретичні основи формування англomовної ГК учнів 10-их класів засобами мовної гри, методика формування англomовної ГК учнів 10-их класів засобами мовної гри та експериментальне дослідження та перевірка ефективності формування англomовної ГК учнів 10-их класів за допомогою мовної гри. Проведене дослідження дало підстави зробити такі висновків.

1. Здійснений аналіз змісту формування ГК учнів 10-их класів дозволив представити особливості сучасного освітнього процесу та вимоги освітніх програм та Державного стандарту базової середньої освіти щодо компетентностей, якими мають оволодіти учні по завершенню 10-го класу. Сучасний освітній процес здійснюється за триступеневою системою: I ступінь – це початкова школа, II ступінь – основна школа, а III ступінь – старша школа. А за реформою НУШ він має наступні рівні: перший рівень – початковий, другий рівень – базовий, а третій – профільний. Зміст формування ГК базується вимогах Державного стандарту базової середньої освіти та освітніх програм. Відповідно учні 10-их класів загальноосвітніх навчальних закладах мають вивчити такі категорії: *clause, modality, verb*. А саме: *first conditional for future outcomes of a present action or situation, second conditional for hypothetical (counterfactual) current results of a current action or situation; use(d) to/would + Infinitive for past routines and habits; comparison of common past forms, comparison of common future forms ('going to', 'will', +*

Infinitive), *Present Perfect Continuous for ongoing states and conditions, Past Perfect Continuous in a range of common situations.*

2. Визначено психолого-педагогічні передумови формування в учнів 10-их класів англомовної граматичної компетентності такі як: врахування дидактичних та методичних принципів під час формування ГК; комунікативний підхід з урахуванням всіх його особливостей; підбір методів, технологій та вправ відповідно до бажаного кінцевого результату; попередній рівень сформованості мовних компетентностей; врахування вікових особливостей учнів 10-го класу; підбір тематики вправ з урахуванням актуальних проблем, з якими стикаються здобувачі освіти; компетентнісний підхід; врахування рівня знань рідної мови; застосування різних способів передачі навчальною інформацією та її чергування з практичним застосуванням; поетапне формуванні ГК.

3. Охарактеризовано переваги використання мовної гри у процесі формування в учнів 10-их класів англомовної граматичної компетентності. А саме: позитивний вплив на розвиток інтелекту особистості, інтерес до освітнього процесу, рівність всіх учасників, можливість проявити свої знання та кмітливість, лідерські здібності, креативність, можливість побути в різних ролях, здійснити програмування позитивних емоцій, закріпити певний стиль поведінки в конкретній ситуації, а також самостійно адмініструвати певну ігрову позицію вплив на пам'ять, уяву та розвиток емоційно-вольової сторони особистості, здатність урізноманітнити уроки, проявити самостійність у ситуаціях спілкування, застосувати свій словниковий запас, застосувати на практиці комунікативні вміння та мовленнєві навички, знаходити власні помилки та виправляти їх.

4. У ході нашого дослідження описано процес організації формування в учнів 10-их класів англомовної ГК. Тобто, розглянуто етапи його формування, такі як: ознайомлення з новою ГС та автоматизація дій учнем з новою ГС. Перший етап здійснюється у типових ситуаціях мовлення. Другий етап забезпечує автоматизованість на рівні фрази та понадфразової єдності.

Процес формування англомовної ГК здійснюється за допомогою таких вправ, як: демонстрація вживання ГС у контексті, читання і запис ГС, розпізнавання на рівні фрази / фразової єдності, диференціація, відповіді на запитання, переклад на рідну мову, на рівні понадфразової єдності та мікротексту відповіді на запитання та переклад.

5. У дослідженні здійснено аналіз вправ для формування англомовної граматичної компетентності учнів 10-их класів засобами мовної гри в підручнику з англійської мови О.Карпюк для 10-го класу та в підручнику Full Blast. Відповідно до його результатів, перший підручник майже не розрахований на формування ГК, оскільки пояснення до граматичного матеріалу майже повністю відсутні, як і деякі теми, передбачені навчальною програмою, взагалі відсутні. Чого не можна сказати про підручник Full Blast.

6. Представлено комплекс вправ для формування англомовної граматичної компетентності учнів 10-их класів засобами мовної гри за темою «Used to + Infinitive», який містить 13 вправ. Кожна з цих вправ спрямована на формування ГК, проте вони розбавлені елементами мовної гри, що робить їх яскравішими та забезпечує інтерес учнів під час їх виконання. Вони допомагають відчувати учню себе в ролі іншої людини та уявити, що вона відчуває в певній ситуації; побути детективом і спробувати відгадати причину вживання певної ГС, редактором та виправити допущені помилки, репортером та створити дивовижну статтю, а також взяти участь у змаганнях.

7. Під час дослідження організовано та проведено експериментальну перевірку ефективності методики формування англомовної ГК учнів 10-их класів за допомогою мовної гри, яка відбулася протягом практики в Чернігівській області, Новгород-Сіверському районі, Оболонській ЗОШ I-III ступенів Коропської селищної ради, Чернігівської області серед учнів двох 10-их класів, які навчалися за підручником з англійської мови О. Карпюк (контрольна група), а також – за підручником «Full Blast» Н.С. Mitchell (експериментальна група). Респондентами були 20 здобувачів освіти, що склали контрольну групу нашого експерименту. З них: 14 дівчат та 6 хлопця.

8. Представлено результати експериментального навчання, яке складалось з чотирьох етапів: передекспериментального зрізу; експериментального навчання; післяекспериментального зрізу та аналізу отриманих результатів і формулювання висновків. На основі отриманих результатів нами було зроблено висновки щодо ефективності розробленої системи вправ. Попередньо було здійснено анкетування учнів щодо застосування вчителем елементів мовної гри. Згідно з цим анкетуванням, учні охоче беруть участь в ігровій діяльності, проте вчителем вони майже не застосовуються. Здійснення кількісного та якісного аналіз результатів виконання зрізів дало можливість порівняти рівень сформованості ГК до, після застосування вправ в експериментальній групі, порівняти його з контрольною групою та оцінити ефективність розробленої системи вправ.

Оцінювання сформованості ГК здійснювалось на основі 12-бальної системи за рівнями: початковий (1-3 бали), середній (4-6 бали), достатній (7-9 балів), високий (10-12 балів). А також було здійснено аналіз отриманих результатів за коефіцієнтом навченості за формулою В.П. Безпалька: $K = Q/N$, де Q – загальна кількість балів, N – максимально можлива кількість балів. При цьому максимальним K становить 1. Порівняння аналізів результатів зрізів і коефіцієнтів навченості до та після застосування системи вправ, дозволило зробити висновок щодо їхньої ефективності.

9. А також сформульовано методичні рекомендації щодо організації процесу формування англомовної граматичної компетенції учнів 10-их класів засобами мовної гри: врахування вікових та психологічних особливостей учнів 10-их класів, сучасні ігри, врахування принципів доступності та посильності, зв'язок вправ для формування ГК з вправами на інші види діяльності, чергування видів діяльності, уникнення одноманітності під час підбору вправ на формування ГК, часові обмеження вправ, наочний матеріал, відповідність теми віку дітей, зв'язок ситуації спілкування з реальним життям, атмосфера живого спілкування, відчуття прогресу.

Отже, здійснивши попередній теоретичний та методичний аналіз досліджуваної проблеми, а також розробивши комплекс вправ та практично перевіривши їх ефективність, можемо стверджувати, що засоби мовної гри мають позитивний вплив на процес формування ГК. Проте для забезпечення цього необхідно враховувати теоретичні та методичні аспекти даної проблеми, відходити від застосування суто традиційних методів, прийомів та технологій, а також дотримуватись запропонованих методичних рекомендацій щодо організації процесу формування англомовної граматичної компетенції учнів 10-их класів мовної гри.

**ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ
В СПИСКУ ДЖЕРЕЛ, ЯКИЙ НАВОДЯТЬ
У КВАЛІФІКАЦІЙНІЙ РОБОТІ**

Вид літературного джерела	Приклад оформлення бібліографічного опису в списку використаних джерел
Монографії: один автор	Харчук Р. Сучасна українська проза: постмодерний період: навч. посіб. Київ: «Академія», 2008. 322 с. Квіт С. Свобода стилю: есеї та статті. Київ, 1996. 76 с.
два і три автори	Зборовська Н., Ільницька М. Феміністичні роздуми: на карнавалі мертвих поцілунків. Львів: Літопис, 1999.
Багатотомні видання	Енциклопедія історії України : у 10 т. / ред. рада: В. М. Литвин (голова) та ін. ; НАН України, Ін-т історії України. Київ : Наук. думка, 2005. Т. 9. 944 с. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. Київ : Ін Юре, 2007. Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінології. 424 с.
Словники	Гром'як Р. Т., Ковалів Ю. І. Літературознавчий словник-довідник. Київ: Академія, 1997. 752 с.
Складові частини книги	Павлишин М. Чому не шелестить «Листя землі?» / М. Павлишин. <i>Канон та іконостас: Літературно-критичні статті</i> . Київ: Час, 1997. С. 276-292. Логвіненко Н. Сучасний стан української фантастичної прози. Логвіненко Н. <i>Українська фантастична проза в системі факультативних занять: метод. посіб.</i> Київ, 2012. С. 166-175.
Статті в журналі	Фесенко В. І. Літературна герменевтика П. Рікера. <i>Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського державного лінгвістичного університету</i> . 2000. Вип. 2. С. 118-125. Ільченко О. М. Про дискурсивні модуляції етикетних засобів англо-американського наукового дискурсу. <i>Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна</i> . 2002. №567. С. 175-180. Янковчук М. М. Розвиток обдарованості : практичний досвід. <i>Обдарована дитина</i> . 2013. № 9. С. 48-49.
Дисертації	Воробйова О. П. Лінгвістичні аспекти адресації художнього тексту: дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.19. Київ, 1993. 382 с.
Автореферати дисертацій	Ковальова О. Ю. Бінарні колізії модернізму та авангардизму в українській літературі першої половини ХХ ст. (творчість Лесі Українки, М. Семенка, Б.-І. Антонича): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2006. 20 с.
Електронний ресурс	Трофименко Т. «Звірослов» Тані Малярчук або сучасний «Бестіарій». URL: http://books.netagency.com.ua/digest/2009/11/24/132349.html . (дата звернення: 18.05.2021).

ЗАСОБИ МІЖФРАЗОВОГО ЗВ'ЯЗКУ В НАУКОВІЙ ПРАЦІ

Мовленнєва функція	Мовні засоби
Послідовність викладу	по-перше, по-друге, по-третє, з одного боку, з іншого боку, насамперед, наостанок, передусім почнемо з того, що спочатку, також тепер, далі, водночас, після того як нарешті
Ступінь вірогідності повідомлень	Очевидно, безумовно, без сумніву, безперечно, напевне, певно, певна річ, звичайно, мабуть, як відомо
Послідовність у часі	Спочатку, потім, тепер, насамперед, перш ніж, після того як, одночасно, наприкінці
Причина і наслідок, умова і наслідок	Якщо..., то...; оскільки; тому; а відтак; позаяк; таким чином; внаслідок; завдяки тому, що; у зв'язку з тим, що; через те, що; у результаті; це пов'язано з; зважаючи на те, що; з огляду на те; що; з огляду на викладене вище; це спричиняється тим, що; це залежить від того, що
Зіставлення, протиставлення	Так само, як і...; як ..., так і...; проте; але; навпаки; у той самий час; однак; утім
Доповнення, уточнення	Водночас, зокрема, крім того, щоправда, наприклад, як-от, цебто, разом з тим, точніше, зауважмо
Узагальнення, висновок	Отже, таким чином, відтак, узагальнюючи сказане, з розглянутого можна зробити висновок, зважаючи на викладене вище, звідси, підсумовуючи
Ілюстрація до сказаного	Наприклад, так, проілюструємо це на, кілька прикладів, опишемо кілька випадків, коли
Перехід до нової думки	Розгляньмо, перейдемо до, ще одне:

**МОВНІ ЗАСОБИ,
ЯКІ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ПІД ЧАС ЦИТУВАННЯ І ПЕРЕКАЗУ
ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

Цитування	Переказ
<p>К. писав/пише: «» Як пише/писав К.: «» Як твердив ще К.: «» Як підкреслює К.: «» Згідно з К.: «» Згідно з уявленнями К.: «» На думку К.: «» К. гадає, що «» Як зазначив К.: «» К. вважає, що в цьому віці «» К. зазначав з цього приводу, що «» К. так характеризує...: «» «..., – зазначає К., – ...» «..., – читаємо у К., – ...» «..., – резюмує К., – ...» Причину такої ситуації К. бачить у тому, що «» К., проте, відстоює іншу точку зору, згідно з якою «»</p>	<p>К. вважав/стверджував, що... К. гадав, що... К. стверджував, що... К. вказує на... Автор наголошує на... К. виділяє/зазначає/гадає/ підкреслює/пропонує/рекомендує / розрізняє/стверджує/вважає, що за К., ... За словами К., .. На думку К., З точки зору К., Згідно з К. / концепцією авторів, ... К. вбачає головну причину в ... К. дійшов висновку, що... У цій статті автор доходить висновку, що... Якщо йти за К., то... К. зазначав з цього приводу, що Дотримуючись іншої точки зору, К. стверджує, що...</p>

ПРИКЛАД КОНСТАТУВАЛЬНОГО ЕТАПУ

педагогічного експерименту щодо актуальності вивчення малоформатних епічних творів Євгена Гуцала (із використанням Googleform)

Для написання наукової роботи провели онлайн-анкетування «Актуальність вивчення малоформатних епічних творів Євгена Гуцала» серед учнів 6 класу. Як вже відомо, вивчення постаті письменника згідно з навчальною програмою з української літератури починається в 5 класі, тому учні вже мали можливість ознайомитись з творчістю Євгена Гуцала. В опитуванні брали участь 15 школярів, які мали відповісти на декілька запитань. Отож, розглянемо детальніше результати опитування.

Загалом анкета містила 7 завдань відкритої та закритої форм:

- Чи відома вам постать Євгена Гуцала?
 - Який твір письменника ви читали?
 - Чи сподобались вам прочитані оповідання?
 - Які проблеми автор підіймає у своїх творах (наприклад: добро і зло, людина і природа)?
 - Які почуття у вас викликали прочитані твори?
 - Чи хотіли б ви вивчати твори Євгена Гуцала надалі в школі?
- Чому?
- Чи цікава вам творчість Євгена Гуцала для позакласного читання?

На перше питання всі учасники анкетування відповіли ідентично. Діаграма демонструє, що постать Євгена Гуцала їм вже відома, адже 100% відповіли «так» (див. рис. 1).

У другому завданні відповіді розділились. 80% відповіли, що знайомі з оповіданням «Лось», яке пропонує до вивчення шкільна програма з української літератури. 66,7% читали оповідання «Сім'я дикої качки», що рекомендоване для позакласного прочитання. Решта, 26,7% обрали власний варіант і запропонували не менш відомий твір Євгена Гуцала «До Танаськи по молоко» (див. рис. 2).

На третє запитання «Чи сподобались вам прочитані оповідання?» всі учні відповіли однаково. Кільцева діаграма відображає 100% числову пропорцію (див. рис. 3).

Четверте завдання було запропоноване у відкритій формі. Школярі мали висловити власну думку щодо проблем, які порушував автор, що базувалась б на особистому аналізі вивчених творів. Думки опитуваних розділились, наприклад: людина і природа, добро і зло, людина в навколишньому світі, відсутність страху перед проблемами, незламність.

П'ятий пункт містив запитання про почуття, які викликали прочитані твори. Серед найцікавіших відповідей опитаних є співчуття до тварин, добро, радість, захопленість, почуття справедливості, бажання читати ще.

На шосте завдання більше половини учнів відповіли, що хотіли б вивчати твори Євгена Гуцала і надалі в школі, адже вони цікаві, мотивують на добрі вчинки, вчать співчуттю та любові до навколишнього світу.

Сьоме завдання містило запитання про вивчення творчості письменника на уроках позакласного читання. 93,3% опитаних відповіли, що їм це буде цікаво, а 6,7% запропонували власний варіант – вони б хотіли вивчати твори Євгена Гуцала у вільний час (див. рис. 4).

Зважаючи на викладене вище, Євген Гуцало – талановитий майстер слова, твори якого мають активно вивчати в школі. Позитивні результати опитування показують, що оповідання письменника та його особлива лірико-психологічна стильова манера, власна ідейно-філософська концепція подобаються школярам, вчать учнів співчуттю, любові до природи, незламності духу перед труднощами.

Чи відома вам постать Євгена Гуцала?

15 ответов

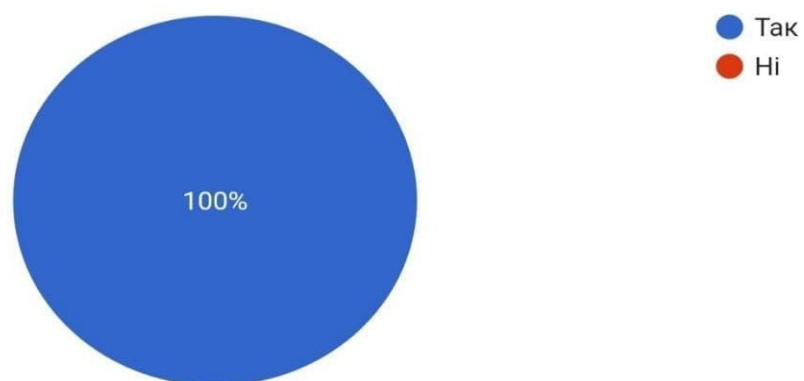

Рис. 1. Результати аналізу актуальності постаті Євгена Гуцала серед школярів

Який твір письменника ви читали?

15 ответов

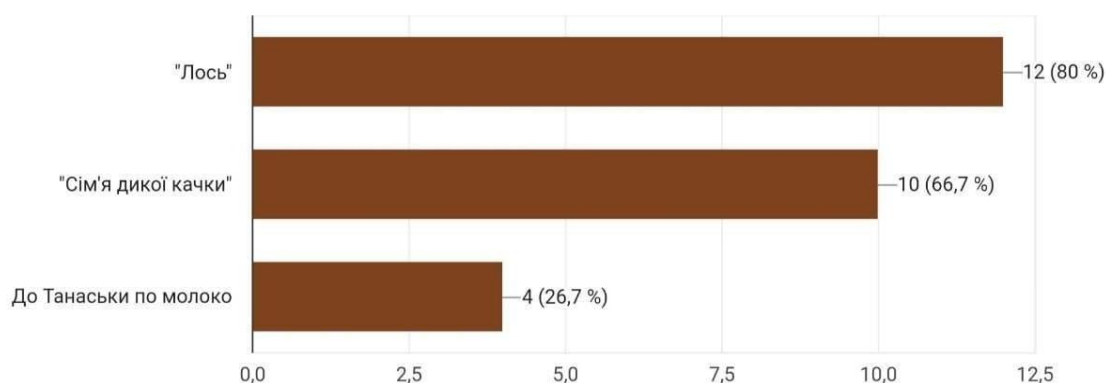

Рис. 2. Результати аналізу актуальності творів Євгена Гуцала в шкільному вивченні

Чи сподобались вам прочитані оповідання?

15 ответов

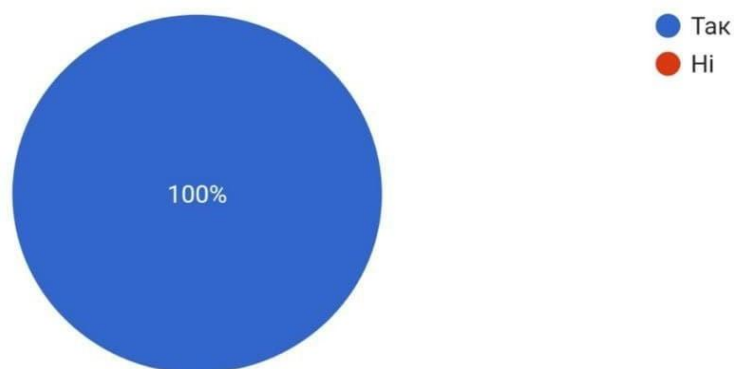

Рис. 3. Результати актуальності творчості Євгена Гуцала

Чи цікава вам творчість Євгена Гуцала для позакласного читання?

15 ответов

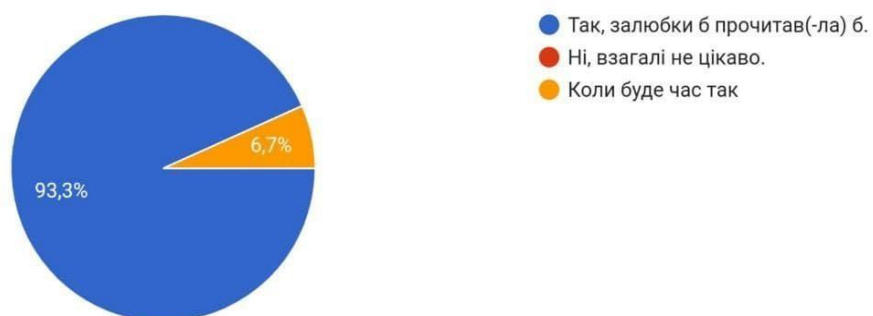

Рис. 4. Результати актуальності малоформатної прози Євгена Гуцала для позакласного читання

**ЗРАЗОК
РЕЦЕНЗІЇ НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ**

Рецензія
на кваліфікаційну роботу магістрантки
філологічного факультету ОПП 014.01. Середня освіта.
Українська мова і література
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
Лазаренко Діани Олександрівни
«Методика розвитку креативності старшокласників на уроках
української літератури засобами комікс-культури»

В умовах реформування освітньої галузі відбувається оновлення підходів до навчання окремих навчальних дисциплін, до підбору методичного інструментарію, налагодження суб'єкт-суб'єктних взаємин між учасниками освітнього процесу. Відповідно, постає необхідність врахування загальносвітових тенденцій, вимог державних документів, а також особливостей розвитку сучасних учнів, сприйняття ними навчальної інформації. Сучасними освітніми трендами стали розвиток креативності, критичного мислення, формування компетентностей, а також використання онлайн-застосунків на уроках. Відповідно, актуальність наукових пошуків Лазаренко Діани Олександрівни не викликає сумнівів. Вона обрала актуальну, цікаву й недостатньо досліджену тему, пов'язану формуванням креативності учнів засобами комікс-культури, і успішно виконала наукове дослідження. Лазаренко Д.О. чітко визначила структуру магістерської роботи, яка складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків. Аналіз тексту магістерської роботи дає підстави стверджувати, що визначені авторкою завдання реалізовані. Дослідження Лазаренко Діани Олександрівни може бути використане в професійній діяльності вчителя-словесника, а також стане основою для подальших методичних досліджень.

Уважаємо, що зміст магістерської роботи «Методика розвитку креативності старшокласників на уроках української літератури засобами комікс-культури», її наукова наповненість, чітка структура дослідження дають право поставити Лазаренко Діані Олександрівні високу оцінку.

Рецензент
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки і
гуманітарних дисциплін
Пенітенціарної академії України

Зінаїда ШУМЕЙКО

**ЗРАЗОК ТЕЗ ДОПОВІДІ
ДЛЯ АПРОБАЦІЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

Напрямок конференції 8

**ФОРМУВАННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ:
ТЕОРЕТИЧНІ Й ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ**
Дарина Царьова, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: О. О. Лілік, доктор педагогічних наук, доцент,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (Україна)

Анотація. Автор статті розглядає проблему формування літературної компетентності учнів у межах шкільного курсу української літератури, звертається до визначення поняття «літературна компетентність», її складових і співвідношення з іншими компетентностями. На основі анкетування вчителів української мови і літератури автор характеризує їхню позицію щодо упровадження компетентнісного підходу й проблеми шкільного аналізу літературного твору

Ключові слова: літературна компетентність, учителі української мови і літератури, анкета, літературний твір.

Abstract. The author of the article considers the problem of formation of literary competence of students within the school course of Ukrainian literature, addresses the definition of the concept of «literary competence», its components and the relationship with other competencies. Based on the questionnaire of teachers of Ukrainian language and literature, the author characterizes their position on the implementation of the competency approach and the problem of school analysis of a literary work.

Key words: literary competence, teachers of Ukrainian language and literature, questionnaire, literary work.

Із 2022-2023 навчального року усі 5 класи переходять на навчання за програмою Нової української школи, що відбувається в межах «проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти з урахуванням досвіду провідних країн світу, зокрема змісту

загальної середньої освіти, педагогіки загальної середньої освіти, системи управління загальною середньою освітою, структури загальної середньої освіти, системи державного фінансування загальної середньої освіти, нормативно-правового забезпечення загальної середньої освіти» [1]. У Концепції «Нова українська школа» названо базові компоненти, на яких має базуватися діяльність учителя, зокрема: оновлений зміст освіти, що ґрунтується на основі формування компетентностей; педагогіка, заснована на партнерстві учнів, учителя й батьків; орієнтація на потреби учнів в освітньому процесі; формування цінностей, як-от: повага до гідності людини, свободи, патріотизм [1].

Згідно із зазначеною концепцією, відбувається перехід від «зунівського» підходу, на якому базувалася середня і вища освіта в попередні десятиліття, до компетентнісного, що передбачає формування компетентностей – «динамічних комбінацій знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистісних якостей, що визначають здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [1]. Л. Базиль стверджує, що знання, уміння і навички є засобами компетентності, на основі яких формується здатність людини діяти самостійно й розв'язувати завдання, проблеми в окремій предметній галузі. Науковець наголошує, що компетентність не обмежується зазначеними компонентами, оскільки містить ще й систему ціннісних орієнтацій: мотивів, інтересів, звичок [2]. Отже, фактично компетентність інтегрує три основні елементи: когнітивний (знання); операційний (способи діяльності та готовність до її здійснення); ціннісно-світоглядний (наявність системи цінностей і морально-етичних переконань).

У системі компетентностей є певна ієрархія, якій підпорядковуються предметні (формується засобами одного навчального предмета), міжпредметні (виробляються під час вивчення кількох предметів) і ключові (формується в процесі навчання й соціалізації, вони необхідні особистості для життєдіяльності загалом) компетентності.

У програмах з української літератури для закладів загальної середньої освіти [4] зазначено, що стосовно української літератури предметною компетентністю є літературна, її тлумачать як «готовність і здатність працювати з текстами різних художньо-естетичних систем, культурно-історичних епох, світоглядних орієнтирів, традицій і стилів: розуміти зміст прочитаного, з'ясувати авторську позицію і художні засоби донесення її до читача, творити на основі прочитаного власні смисли щодо порушених проблем, висловлювати власну (подеколи критичну) позицію стосовно прочитаного, сприймати художній твір як чинник формування життєвого досвіду та соціально-психологічного й соціокультурного становлення» [4, с. 4].

Водночас варто зазначити, що аналіз методичних праць засвідчив наявність деяких суперечностей у цьому питанні, які стосуються переважно структури літературної компетентності, її співвідношення з іншими компетентностями. Наприклад, О. Ратушняк акцентує на важливості поняття «інтерпретаційна компетентність», яка, на його думку, охоплює літературознавчу, рецептивну, лінгвістичну, літературну, власне читацьку, етнокультурологічну, історико-краєзнавчу, комунікативну компетентності [3]. В. Шуляр досліджує літературно-мистецьку компетентність, що передбачає володіння такими компетенціями, як-от: читацька, літературознавча, металінгвістична, комунікативно-мовленнева, когнітивна, прогностична, соціальна, технологічна, аксіологічна, інформаційна, візуалізаційна, фасилітативна, креативна, рефлексивна, валеологічна, організаційна. Одним із основних механізмів формування літературно-мистецької компетентності учнів, на думку вченого, є «поєднання філологічних знань з їхнім досвідом у ситуації суб'єктної позиції під час освітньо-мистецької діяльності культурологічного спрямування» [6]. А. Фасоля був переконаний, що необхідно розмежовувати читацьку міжпредметну (ключову) й читацьку предметну (чи літературну) компетентності. У першому випадку читацька компетентність є складовою інформаційно-комунікаційної, вона формуватиметься на міжпредметному рівні, у другому – її становлення відбуватиметься засобами літератури, тому поняття не тотожні [5]. Нам імпонує цей погляд, адже читацька ключова компетентність формується засобами всіх навчальних дисциплін, з-поміж яких предмети мовно-літературної галузі відіграють провідну роль, вона полягає передусім у здатності сприймати й осмислювати тексти різних стилів і жанрів. А літературна компетентність як предметна – це інтеграційне утворення, що забезпечує цілісне сприймання художнього тексту, розширює читацькі інтереси на діяльній основі, воно спрямоване на особистісний розвиток учнів, їхню успішність, активне застосування вмінь, формування ціннісних орієнтирів. Саме на це визначення ми спиратимемося в процесі дослідно-експериментальної роботи. Уважаємо, що літературна компетентність як предметна з української літератури як шкільної навчальної дисципліни ґрунтується на системі знань з історії та теорії літератури, обізнаності учнів щодо змісту програмових творів із української літератури, а також системі умінь і навичок, пов'язаних зі здійсненням шкільного аналізу літературних творів, ціннісно-світоглядних орієнтирів і переконань.

Т. Яценко розмежовує поняття «читацька компетентність» і «літературна компетентність»: читацька компетентність полягає у «здатності до творчого читання всього твору, а не його фрагментів; сформованість власного кола читання; здатність вступати в діалог з епохою й культурою, утіленими в художніх творах, здатність до

співпереживання з персонажами літературних творів; розуміння особливостей мови художнього твору, уміння розрізняти стилі художніх текстів» [7]. Літературну компетентність дослідниця розуміє як умовне поєднання особистісного, когнітивного та діяльнісного компонентів, взаємодія яких і забезпечує розвиток літературної компетентності в контексті читацької діяльності.

Дослідниця стверджує, що компетентнісна спрямованість навчання української літератури є однією з головних тенденцій розвитку сучасної методичної науки. Вона наголошує, що оволодіння школярами читацькою компетентністю передбачає «розуміння української художньої літератури як важливого складника світової культури, усвідомлення особливостей літератури як виду мистецтва, знання змісту літературних творів, які є обов'язковими для текстуального вивчення, основних етапів і явищ літературного процесу, фактів життя і творчості видатних письменників, формування вмінь аналізувати та інтерпретувати твір з урахуванням його жанрово-стильових і проблемно-тематичних характеристик, розуміння авторської позиції та способів її вираження, застосування теоретико-літературних знань у процесі аналізу літературного твору, розвиток креативних здібностей, усвідомлене використання літературних знань у різних навчальних ситуаціях» [7]. Погоджуючись із дослідницею, зазначимо, що на сьогодні в умовах суспільних катаклізмів та актуалізації кризи гуманітарних знань, а також актуалізації процесів, пов'язаних із захистом власної національної ідентичності особливого значення набуває українська література як навчальна дисципліна й літературна компетентність як предметна.

Відповідно, вивчення теоретичних засад проблеми актуалізувало необхідність дослідження її практичних аспектів. Отже, постає необхідність з'ясування стану готовності учителів-словесників до реалізації компетентнісного підходу на уроках української літератури. З цією метою було проведене анонімне анкетування за допомогою Googleform (<https://docs.google.com/forms/d/1Udpc4JlstwS-eDud2e0hnIxYtKXgPfxwA7gQ-9-qoNA/edit>). Участь в анкетуванні взяло 10 учителів-словесників закладів загальної середньої освіти м. Чернігова та Чернігівської області. Обсяг публікації не дає змоги схарактеризувати всі запитання анкети, тому зупинимось на найбільш значущих.

У контексті першого запитання ми прагнули з'ясувати ставлення учителів до переходу на навчання на компетентнісній основі: 54,5% анкетованих указали, що підтримують ці процеси, «адже компетентнісний підхід передбачає формування не лише предметної, а й ключових компетентностей, що позитивно вплине на рівень освіти учнів, посилить зв'язок теоретичних знань і практичної діяльності», решта зазначила, що їм важко відповісти на це запитання, оскільки компетентнісний підхід лише починають упроваджувати.

Оскільки запорукою ефективного формування літературної компетентності є формування в учнів умінь і навичок аналізу художніх творів, то метою другого запитання анкети було з'ясування позиції вчителів щодо обсягу шкільного аналізу: 45,5% вважають, що аналіз художнього твору потрібний, але дозовано, без перевантаження учнів теоретичною інформацією, 54,5% зазначили, що без аналізу неможливе осмислення художнього твору.

На третє запитання анкети («Які шляхи шкільного аналізу епічних творів ви переважно застосовуєте») 81,8% опитаних відповіли, що обирають шлях аналізу залежно від художніх особливостей твору, теми уроку, розумових і психологічних особливостей учнів; 9,1% використовують традиційні шляхи аналізу, зокрема пообразний, послідовний, проблемно-тематичний, 9,1% інноваційні – ідеаційний, хронотопний, компаративний.

У контексті четвертого запитання («Чи вважаєте Ви, що візуалізація сприяє підвищенню ефективності шкільного аналізу художніх творів») 45,5% респондентів відповіли «так, сучасні учні сприймають інформацію переважно візуально, тому візуалізація є потужним засобом впливу на них, 27,3% зазначили, що використовувати її потрібно дозовано; 27,3% указали, що використовують в основному пам'ятки зі схемами аналізу.

На п'яте питання анкети («Які методи навчання ви переважно використовуєте під час шкільного аналізу творів»), більшість респондентів указала, що комбінує різні методи (традиційні, інноваційні, творчі, інтерактивні) відповідно до мети уроку, вимог програми, віку учнів. 9,1% застосовують традиційні методи, 9,1% – інтерактивні, 9,1% – творчі.

Шосте запитання анкети передбачало вивчення ставлення вчителів української мови і літератури до онлайн-інструментів і сервісів. 54,5% указали, що використовують їх систематично, решта зазначила, що звертається до них лише у випадку потреби, наприклад у контексті дистанційного чи змішаного навчання.

Отже, аналіз наукових праць дав підстави для висновку, що в сучасній методичній науці відсутня усталена точка зору щодо поняття «літературна компетентність», її складових і співвідношень із іншими компетентностями. Результати анкетування учителів-словесників дали змогу констатувати, що в контексті упровадження компетентнісного підходу в межах шкільного курсу української літератури актуальними на сьогодні залишаються проблеми використання онлайн-сервісів, візуалізації навчального матеріалу, відбору оптимальних методів і прийомів навчання, обсягу шкільного аналізу художнього твору.

Список використаних джерел

1. Базиль Л. О. Теоретичні і методичні засади розвитку літературознавчої компетентності майбутніх учителів української мови і літератури: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2016. 571 с.
2. Концепція «Нова українська школа»: затв. Рішенням колегії МОН від 27.10.2016. URL: <http://mon.gov.ua/202016/12/05/konczepczyia.pdf>. (дата звернення: 10.05.2022).
3. Ратушняк О.М. Формування інтерпретаційної компетентності старшокласників у процесі вивчення зарубіжної літератури: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Інститут педагогіки АПН України, Київ, 2009. 23 с.
4. Українська література 5–9 класи: Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. URL: http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/1349869542/. (дата звернення: 16.09.2021).
5. Фасоля А. М. Літературна освіта: компетенції, компетентності, знання, уміння і навички. Українська література в загальноосвітній школі: науково-метод. журнал. 2012. № 6–7. С. 26–32.
6. Шуляр В. І. Сучасний урок української літератури: монографія. Миколаїв: Вид-во «Іліон», 2014. 553 с.
7. Яценко Т.О. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): монографія. Київ: Педагогічна думка, 2016. 360 с.

Навчально-методичне видання

Лілік О. О., Сазонова О. В., Ольховик М.В.,
Городнича Л.В., Грицик Н.В.

**КВАЛІФІКАЦІЙНІ РОБОТИ
В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ,
УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК**

Технічний редактор
Комп'ютерна верстка
та макетування

О. Клімова

О. Клімова

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія KB № 23743-13583 ПР від 06.02.2019 р.*

Підписано до друку 30.08.2024 р. Формат 60 x 84 1/16.
Ум. друк. арк. 6,74. Обл.-вид. арк. 5,55. Зам. № 019.
Редакційно-видавничий відділ НУЧК імені Т. Г. Шевченка,
14013, м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53,
тел. 941-102, nuchk.tipograf@gmail.com